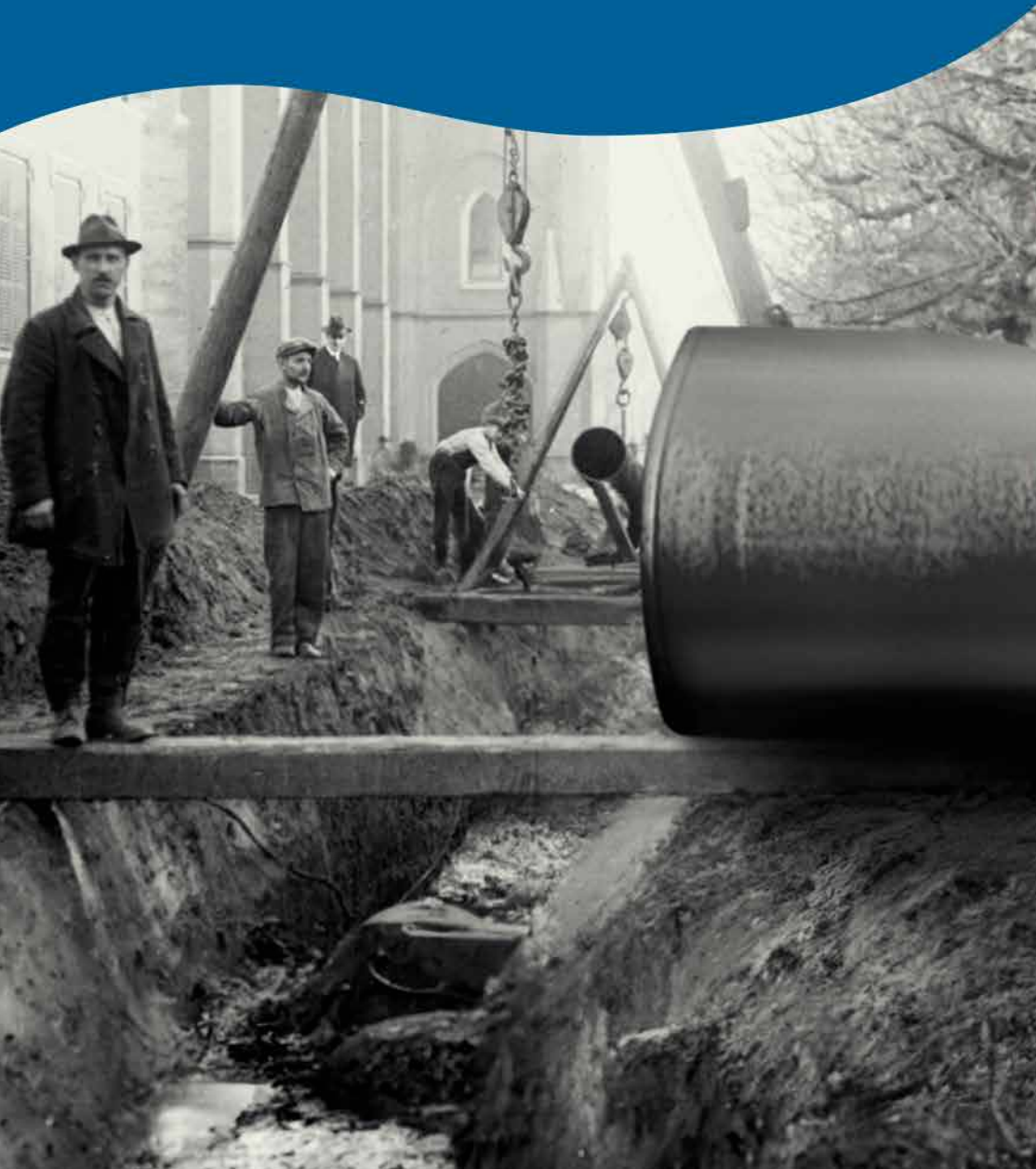

Jaarverslag 2023

Inhoudsopgave

Dunea in een oogopslag 3

Voorwoord	4
Over dit verslag	7
Profiel	9
Kerncijfers en vijfjaaroverzicht	10
Highlights Dunea 2023	12

Bestuursverslag 13

Trends en ontwikkelingen in 2023	14
Missie, visie en strategie	18
Waardecreatie en impact	22
Stakeholders en materialiteit	24
Resultaten in 2023	28
Financiële resultaten	55
Risicomanagement	60

Governance 71

Governance	72
Personalia Directie en Raad van Commissarissen	77
Bericht van de Raad van Commissarissen	80

Jaarrekening 87

Overige gegevens 123

Aanvullende informatie 130

Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Dunea in een oogopslag

Voorwoord
Over dit verslag
Profiel
Kerncijfers en vijfjaaroverzicht
Highlights Dunea 2023

Voorwoord

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Algemeen directeur

Wim Drossaert

*“Dunea kan na
150 jaar met trots
terugkijken op een
geweldige reis”*

In 1874 begonnen we bescheiden, vooral gedreven door de noodzaak om mensen in onze omgeving van schoon en gezond drinkwater te voorzien. Nu, 150 jaar later, kunnen we als Dunea met trots terugkijken op een geweldige reis. Onze toewijding aan het leveren van kwalitatief goed drinkwater is onveranderd gebleven. We hebben laten zien én geleerd dat deze toewijding hand in hand gaat met technologische vooruitgang. En met de juiste zorg voor onze belangrijkste natuurlijke hulpbronnen: de rivieren en duinen.

In de aanloop naar 2024, het jaar dat Dunea 150 jaar bestaat, hebben we onze geschiedenis vastgelegd, een terugblik in woord en beeld. Zelf vond ik het niet alleen mooi om de lange, rijke historie van ons drinkwaterbedrijf te zien, maar ook verfrissend om na te denken over de vraag: waarom zijn wij eigenlijk begonnen destijds?

De belangrijkste drijfveer was het gezondheidsoogpunt. Er heerste difterie en cholera, veel mensen werden ziek. Het idee ontstond om het water te gaan zuiveren. Destijds was één zuiveringsstap voldoende: het water door de duinen laten gaan. Inmiddels zijn er tien zuiveringsstappen nodig om hetzelfde water veilig te kunnen drinken. En het einde is niet in zicht, want het water dat wij innemen om er drinkwater van te maken, wordt steeds viezer. Enerzijds kunnen we meer meten en dus weten we meer. Anderzijds groeien de zorgen over de vervuiling van onze drinkwaterbronnen: die neemt zo snel toe dat we het bijna niet meer kunnen bijbenen. Dat is verontrustend. PFAS is een van de grote boosdoeners. Dunea heeft gelukkig de afgelopen tijd snel kunnen schakelen en een extra zuiveringsstap toegevoegd, maar voor de toekomst is meer nodig.

Dunea in een oogopslag

• Voorwoord

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Datzelfde geldt voor de kwantiteit van het drinkwater. 150 jaar geleden was Dunea's afzetgebied klein, inmiddels telt het bijna 1,4 miljoen inwoners. De watervraag is sterk toegenomen en die groei is nog niet ten einde. Onze bestaande en nieuwe klanten verwachten dat het water gewoon uit de kraan komt. Maar die vanzelfsprekendheid staat onder druk. De watervoorraad slinkt, de vraag groeit, de vervuiling van onze bronnen neemt toe en we hebben te maken met langere droge periodes.

***“We kunnen meer meten en
dus weten we meer. Maar de
zorgen over de vervuiling van
onze drinkwaterbronnen groeien”***

Ook in 2023 stond deze complexe uitdaging boven aan onze agenda. Een uitdaging die nog eens extra groot is doordat de urgentie van een dreigend drinkwatertekort nog steeds onvoldoende wordt gevoeld door onze omgeving. Terwijl er nú actie moet worden genomen. Iedereen snapt ons verhaal, maar als puntje bij paaltje komt, krijg ik toch nog regelmatig als reactie: “Ik hoor wat je zegt, ik lees wat je schrijft, maar ik voel het niet.”

Om een dreigend tekort op de korte termijn te voorkomen, kunnen we alleen de waterwinning uitbreiden in de duinen. Maar het verkrijgen van de benodigde vergunningen is bijzonder ingewikkeld vanwege de beperkingen in ons beschermd natuurgebied. Dat leidt tot forse vertragingen. Hierdoor dalen we ook steeds verder in onze operationele reserves en koersen we zelfs op het nulpunt.

Dunea in een oogopslag

- Voorwoord

[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Vanzelfsprekend zijn wij ook zuinig op het prachtige duingebied dat we in beheer hebben en we realiseren ons dat we niet oneindig kunnen blijven uitbreiden in de duinen. Daarom zoeken we voor de langere termijn uitbreiding van de waterwinning buiten onze duingebieden. In 2023 zijn we een m.e.r.-traject gestart, dat halverwege 2024 een voorkeursoplossing gaat opleveren. Daarmee wordt een nieuwe periode van toekomstige drinkwaterproductie ingeluid.

Bij dit traject komen grote investeringen kijken. Om voldoende financiële armslag te hebben, moeten we zorgen voor gezonde omstandigheden, onder meer door een buffer aan te leggen. Dat we nu al moeten investeren en tegelijkertijd geld moeten reserveren voor toekomstige investeringen, is overigens geen gemakkelijke boodschap. Maar toch is dit wat we moeten doen, omdat we weten dat we ver vooruit moeten kijken. Wat Dunea 150 jaar geleden deed, doen we nog steeds: wij anticiperen op de toekomst. En ook al staan we soms in de modder, het lukt ons – geleid door onze strategie – om stappen vooruit te zetten.

Met onze natuurgebieden gaat het beter. Meijndel is nog steeds een van de mooiste en meest biodiverse gebieden in Nederland. Het afgelopen jaar stond ook de heide in Solleveld voor het eerst in jaren weer uitbundig in bloei, mede dankzij het zorgvuldige natuurbeheer en onderhoud. Om de natuurgebieden te beschermen is slechts een klein deel van ons duingebied toegankelijk voor publiek; overigens zagen we in 2023 de drukte weer flink afnemen na een piek in de coronajaren. ‘Onze’ duinen maken deel uit van Nationaal Park Hollandse Duinen. Dunea heeft als een van de oprichters echt geknokt voor dit bijzondere initiatief. Inmiddels merken we dat steeds meer organisaties het belang van het nationaal park onderstrepen en samen met ons het verhaal vertellen. Het gaat in steeds meer harten en hoofden leven - mooi om dat te zien.

Met alle ontwikkelingen die op ons afkomen, wordt er meer flexibiliteit verwacht van onze mensen. Ik vind het knap hoe zij daarmee omgaan. Zeker als je bedenkt dat onze organisatie in 2023 ook behoorlijk is gegroeid. Nieuwe medewerkers moeten worden ingewerkt. Dat vraagt iets van de bestaande teams. Petje af voor de manier waarop iedereen zich heeft ingezet en voor het harde werk op alle fronten.

“Voor de langere termijn zoeken we uitbreiding van de waterwinning buiten onze duingebieden”

In het jaar dat Dunea 150 wordt, laten we zien dat we sterker staan dan ooit. In 2024 gaan we een definitieve keuze maken voor het drinkwatersysteem van de toekomst. Daar gaan we onze aandeelhouders en andere stakeholders in meenemen. En we gaan hen overtuigen van de urgentie. We zullen met waterschappen en gemeentes om de tafel gaan om spijkers met koppen te slaan en te besluiten hoe we drinkwater gaan maken vanaf 2030. Zeker voor onze medewerkers staat er een spannende, maar ook een heel interessante periode te wachten. We bouwen samen verder aan de toekomst van Dunea.

Wim Drossaert
Algemeen directeur

“In 2024 gaan we een definitieve keuze maken voor het drinkwatersysteem van de toekomst”

Over dit verslag

Dunea in een oogopslag

- Over dit verslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In haar jaarverslag rapporteert Dunea over de financiële en niet-financiële prestaties in het verslagjaar. In de keuze van de onderwerpen houden we rekening met wat onze stakeholders hebben aangegeven belangrijk (materieel) te vinden. Hiertoe voeren wij elke twee jaar een materialiteitsanalyse uit: de eerstvolgende staat gepland voor 2024.

Dunea publiceert het jaarverslag alleen online.

Reikwijdte en afbakening van het verslag

Het jaarverslag beslaat het boekjaar 2023 van Dunea N.V., dat loopt van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023. Het bestaat uit het bestuursverslag, het hoofdstuk governance, met daarin opgenomen het verslag van de Raad van Commissarissen, en de jaarrekening. Dunea stelt op grond van artikel 2:407 lid 1 BW geen geconsolideerde jaarrekening op.

Verslaggevingsrichtlijnen

De jaarrekening 2023 is opgesteld volgens de bepalingen inzake de jaarrekening, zoals opgenomen in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De verslaggevingsgrondslagen zijn ongewijzigd ten opzichte van 2022, tenzij anders is aangegeven. Waar mogelijk nemen we vergelijkende cijfers op.

Daarnaast volgen we voor zover relevant voor de rapportage over niet-financiële prestaties het internationale raamwerk voor geïntegreerde verslaggeving van de International Integrated Reporting Council (IIRC). Deze manier van verslagleggen brengt financiële en niet-financiële gegevens samen in één verslag. Zo ontstaat een completer beeld van onze prestaties, in samenhang met én in relatie tot de stakeholders.

In voorbereiding op CSRD

Dunea bereidt zich voor op de invoering van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). De CSRD verplicht ons om vanaf verslagjaar 2025 te rapporteren over onze impact op mens en milieu en de governance daarvan. Dunea wil niet alleen tijdig voldoen aan die nieuwe wettelijke verplichtingen: we zien dit ook als een kans om onze ambities op het vlak van waardecreatie en maatschappelijke impact te versterken en de realisatie daarvan te versnellen. In de sector worden de CSRD-standaarden besproken en wordt samengewerkt om kennis te delen en gezamenlijke sectorspecifieke uitgangspunten op te stellen. Dunea heeft de afgelopen jaren in haar rapportage een basis gelegd, die zal bijdragen aan de implementatie van de CSRD in 2025. In de voorbereiding hebben we regelmatig afstemming met de externe accountant. Op deze manier werken we toe naar een beoordeling van het duurzaamheidsverslag als onderdeel van het jaarverslag door de externe accountant, zoals vanaf verslagjaar 2025 ook verplicht zal worden gesteld door de CSRD.

Dunea in een oogopslag

- [Over dit verslag](#)

[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Het interne projectteam CSRD is in 2023 gestart met het opstellen van een plan van aanpak voor de implementatie en met de uitvoering hiervan. In 2024 richten we ons op verschillende onderdelen, zoals het beschrijven van het proces van de dubbele materialiteitsanalyse, waarbij tegelijkertijd een update wordt uitgevoerd om aan de richtlijnen te voldoen zoals beschreven in ESRS 1. Hierbij worden de volgende onderdelen meegenomen:

- updaten van de stakeholderidentificatie;
- integreren van het identificeren van kansen in het proces van risicomanagement;
- definiëren van de drempelwaarde om te beoordelen of onderwerpen materieel zijn, zowel op financieel vlak als op het gebied van impact;
- definiëren van waardeketens die de basis zijn van ons waardecreatiemodel;
- definiëren van KPI's en datapunten om voortgang te kunnen meten op de materiële onderwerpen;
- data die onderliggend is aan de KPI's en kengetallen beoordelen op vastlegging en betrouwbaarheid;
- intern rapporteren van sturingsinformatie;
- voorbereiden van externe rapportage voor het duurzaamheidsverslag als onderdeel van het jaarverslag 2025.

Kwaliteit van data

In dit geïntegreerde jaarverslag hebben we, waar mogelijk, data uitgedrukt in financiële en niet-financiële gegevens. Onze ambitie is om de hoeveelheid en de betrouwbaarheid van de gerapporteerde data de komende jaren uit te breiden en te verbeteren, onder meer door het aanscherpen van interne processen en het toepassen van een model om datakwaliteit te beoordelen. In 2023 is gestart met de implementatie van dat model. Waar sprake is van onzekerheden of aannames in de gerapporteerde niet-financiële gegevens, lichten we dit toe.

Reacties op het verslag

Heeft u vragen of opmerkingen over ons verslag, dan ontvangen wij die graag. U kunt ons mailen via communicatie@dunea.nl.

Profiel

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bijna 1,4 miljoen mensen in het westelijke deel van Zuid-Holland vertrouwen 24 uur per dag, zeven dagen per week op Dunea voor een van hun belangrijkste levensbehoeften: lekker en betrouwbaar drinkwater.

Dunea maakt al 150 jaar water met én in de natuur, en dat is bijzonder. Met ruim 560 deskundige en betrokken Duneanen werken we met veel energie aan een duurzaam product dat er echt toe doet. We zorgen niet alleen iedere dag voor goed en betrouwbaar drinkwater voor onze klanten, we beschermen ook onze prachtige duingebieden Solleveld, Meijendel en Berkheide. Het zijn belangrijke gebieden voor de bio-diversiteit in Nationaal Park Hollandse Duinen. Onze duinen zijn een cruciale schakel in de drinkwatervoorziening. Ze zijn daarnaast voor veel mensen een onmisbare plek om te sporten, te ontspannen en elkaar te ontmoeten. Het bewaken van de balans tussen waterwinning, natuur en recreatie is een van de speerpunten in ons beleid.

In de voormalige 'verzamelkom' op ons terrein in Scheveningen groeien in de zomer prachtige duinplanten, zoals Koninginnekruid en Parnassia.

Kerncijfers

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financieel

Bedrijfs- opbrengsten

161.708

2022: 143.889
(x € 1.000)

Resultaat na belasting

6.850

2022: 6.307
(x € 1.000)

Investerings

43.868

2022: 33.841
(x € 1.000)

Klanten

Aantal inwoners

1.381

2022: 1.360
(x 1.000)

Aantal administratieve aansluitingen

668.329

2022: 660.402

Watertarief

1,96

2022: 1,71
(€)

Duinen

Duinterreinen in eigen beheer

2.420

2022: 2.420
(ha)

Waterproductie en -distributie

Geproduceerd drinkwater

77.908

2022: 78.752
(x 1.000 m³)

CO₂-voetafdruk

14.201

2022: 13.108
(in tonnen CO₂ eq)

CO₂-voetafdruk per m³ gedistribueerd

0,18

2022: 0,17
(in kg)

Medewerkers

Aantal

563

2022: 546

Ziekteverzuim

5,3%

2022: 7,3%

Vijfjaaroverzicht

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financieel

	2023	2022	2021	2020	2019 ¹
Bedrijfsopbrengsten (x € 1.000)	161.708	143.889	147.262	147.432	144.396
Resultaat na belasting (x € 1.000)	6.850	6.307	8.541	6.998	8.496
Current ratio	0,36	0,40	0,21	0,27	0,14
Interest coverage ratio	2,3	2,6	3,2	2,4	2,6
Solvabiliteit (%)	40,0	40,4	40,1	39,4	39,2
Debt ratio	5,9	5,8	5,7	6,1	6,3
Rentabiliteit totaal vermogen (%)	1,9	1,8	2,1	2,0	2,3
Investerings materiële vaste activa (-/- ontvangen bijdragen van derden) (x € 1.000)	43.868	33.841	39.442	40.723	33.145
Weighted Average Cost of Capital (WACC)	2,25 ²	2,01	2,27	2,12	2,34

Klanten

Aantal inwoners (x 1.000)	1.381	1.360	1.349	1.342	1.327
Aantal administratieve aansluitingen	668.329	660.402	653.694	643.976	639.756
Integraal drinkwatertarief (€) zonder precarioheffing en Belasting op Leidingswater (BOL)	1,96	1,71	1,60	1,57	1,62

Medewerkers

Aantal medewerkers	563	546	533	524	500
Ziekteverzuim (%)	5,3	7,3	5,8	3,9	4,9

Waterproductie en distributie

Ingenomen rivierwater (x 1.000 m ³) ¹	75.782	80.164	79.018	81.836	80.598
Geproduceerd drinkwater (x 1.000 m ³)	77.908	78.752	80.155	82.227	80.438
Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied (x 1.000 m ³)	73.658	74.019	75.459	76.606	73.750
Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied per administratieve aansluiting (m ³)	110	112	115	119	115
Lengte hoofdleidingnet (km)	4.565	4.545	4.521	4.494	4.470
Lengte transportleidingnet (km)	283	287	285	284	283
Aantal geplaatste watermeters	590.663	584.350	577.411	571.829	564.934

Duinen

Duinterreinen in eigen beheer (ha)	2.420	2.420	2.420	2.428	2.428
Aantal bezoekers Bezoekerscentrum Meijndel	105.000	103.187	39.633	63.626	143.320

1. Een aantal financiële kengetallen in 2019 is als gevolg van fouterstel aangepast. De details zijn toegelicht in de jaarrekening over 2020.

2. De WACC is gebaseerd op een voorlopige berekening, onder voorbehoud van de uitkomsten van de accountantscontrole op het 'bedrijfsverslag drinkwaterbedrijven' ten behoeve van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).

Highlights Dunea 2023

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

PFAS aanpakken bij de bron

Uit een nieuwe analyse van KWR Water Research Institute in opdracht van Vewin blijkt dat nadat de Maas Nederland binnenstroomt PFAS-stoffen nog met vijftig procent toenemen. Dunea pleit voor oplossingen bij de vervuilsbronnen en steunt het Europese verbod op PFAS. Wij willen dat de inzet gericht op het terugdringen van lozingen met PFAS wordt aangescherpt: wat er niet in het rivierwater komt, hoeft Dunea er niet uit te halen.

Treinwagon Voorschoten op transportleiding

Het tragische treinongeval in Voorschoten in april had ook impact voor Dunea. Een van de wagons lag boven op de plek waar op circa 1,70 meter diepte een grote betonnen rivierwatertransportleiding ligt, de BAL-2. De leiding was toevallig die ochtend vanwege reguliere onderhoudswerkzaamheden uit gebruik genomen. Dunea heeft inspecties uitgevoerd op het moment dat dit mogelijk was. Gelukkig was er geen schade en kon de leiding weer in gebruik worden genomen.

Zomer is uitdaging voor drinkwaterbedrijven

In de zomermaanden kwam de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) met een alarmerend rapport over de waterkwaliteit in Nederland: een nieuwe crisis is een reëel risico. Zeker in de zomer, met droge periodes en minder stroming in de rivieren, neemt de concentratie aan verontreinigingen toe. Dunea's directeur Wim Drossaert heeft onder andere in Nieuwsuur uitgelegd dat water uit de kraan steeds minder vanzelfsprekend wordt, aangezien de watervoorraad van Dunea voldoende is om slechts zes weken te overbruggen. Opvallend detail: in juni noteerde Dunea op één dag de hoogste watervraag in acht jaar.

Werkzaamheden Berkheide voortgezet

Om de drinkwaterproductie op te hogen, zijn de werkzaamheden in waterwingebied Berkheide vanaf september 2023 weer voortgezet. Berkheide (dat naast Meijendel en Solleveld ligt) moet jaarlijks 7 miljard liter drinkwater extra leveren om de bevolkingsgroei in ons leveringsgebied te kunnen bijhouden. Hiervan is eind 2023 1,5 miljard liter capaciteit gerealiseerd. Buiten het broedseizoen optimaliseren we de huidige winningen en investeren we in nieuwe winputten en installaties, mét oog voor dit prachtige Natura 2000-gebied.

Werken aan onze leidingen

Vanaf productielocatie Scheveningen gaat dagelijks 120.000 m³ drinkwater richting klanten. In een van deze drinkwatertransportleidingen 'af pompstation' zat een lek, dat we op een innovatieve manier (relinen) hebben gerepareerd. Hier is een [video](#) van gemaakt. Vanwege geplande reconstructiewerkzaamheden bij Westergouwe ging half oktober de BAL-1 voor een langere periode uit bedrijf. Dat is nog nooit eerder gebeurd. Voor het transport van voorgezuiverd rivierwater vanuit Bergambacht zijn we volledig overgeschakeld op BAL-2.

Tijdelijke innamestop in maart

Dunea schakelde vrijdag 10 maart uit voorzorg tijdelijk volledig over op inname uit de Lek voor de productie van drinkwater. Aanleiding was een vervuilingsspiek in de Maas, gemeten aan de Limburgse grens met België. Het bleek te gaan om een onkruidbestrijdingsmiddel. Na onderzoek konden we weer terugschakelen naar 'normaal'. De situatie leverde geen gevaar op voor onze klanten.

Bestuursverslag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Trends en ontwikkelingen in 2023

Missie, visie en strategie

Waardecreatie en impact

Stakeholders en materialiteit

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Trends en ontwikkelingen in 2023

Dunea werkt in een vitale sector waarin veel gebeurt. In dit hoofdstuk schetsen we de meest opvallende trends en ontwikkelingen die invloed hebben op onze organisatie en laten we zien in welke mate Dunea zelf invloed uitoefent op haar omgeving.

Blijvende onrust in de wereld

Met onder andere de voortdurende oorlog in Oekraïne en de onrust in Israël is de geopolitieke situatie wereldwijd net als in 2022 nog steeds zeer gespannen. De effecten hiervan waren voor ons ook in 2023 merkbaar: zo blijft de cyberdreiging hoog. Dunea neemt op allerlei terreinen maatregelen, bijvoorbeeld op het gebied van digitale veiligheid en weerbaarheid en de toeleveringsketen. De stijgende kosten door de hoge inflatie, waaronder de energieprijzen, zijn voor zover mogelijk doorberekend in de tarieven voor 2024.

Meer hierover in het hoofdstuk [Resultaten 2023 - Dunea klimaatneutraal, Financiële resultaten en Risicomanagement](#).

Urgentie watertransitie

Meer droge periodes

De zomers in Nederland worden steeds droger en warmer. Dit heeft effect op de drinkwatervoorziening, voor zowel de kwantiteit als de kwaliteit. Tegelijkertijd wordt voor de lange termijn juist een toenemend watergebruik voorzien.

Het RIVM publiceerde in april 2023 een [onderzoek](#) waaruit blijkt dat Nederlandse drinkwaterbedrijven zonder snelle actie van overheden niet aan de tot 2030 stijgende vraag naar drinkwater kunnen voldoen. Als er niets gebeurt, is er naar verwachting bij alle drinkwaterbedrijven in Nederland in 2030 sprake van een tekort.

Dankzij een lager watergebruik vanaf september 2022 en een relatief nat jaar heeft Dunea in 2023 geen acute problemen gehad met de drinkwaterlevering. Maar als de Maas niet kan worden gebruikt voor onze waterinname, bijvoorbeeld door droogte en/of vervuiling, moeten we onze reserves in de duinen aanspreken, waar voorraad is voor slechts circa zes weken. Het risico wordt elk jaar groter. Dunea speelt hierop in met het strategische programma Drinkwater voor de toekomst.

Vervuiling van drinkwaterbronnen

De hoeveelheden bekende en onbekende stoffen in het stroomgebied van de Maas en de Rijn blijven onverminderd te hoog. Uit een analyse van RIWA-Maas van begin 2023 en een vervolgonderzoek van Rijkswaterstaat blijkt dat de PFAS-concentraties in de Maas toenemen. De overheid lijkt meer en meer de urgentie te gaan beseffen van verbetering van de waterkwaliteit, getuige onder meer het optuigen van een overlegstructuur door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat voor maatregelen in de regio (Bestuurlijk Overleg KRW).

Dunea schakelde op vrijdag 10 maart 2023 uit voorzorg tijdelijk volledig over op inname uit de rivier de Lek voor de productie van drinkwater. Aanleiding was een vervuilingsspiek in de Maas door een onkruidbestrijdingsmiddel. Dit benadrukt het belang van schone bronnen en samenwerking in de keten, zoals via RIWA-Maas en de Schone Maas-waterketen. Concrete resultaten in 2023 van deze samenwerking zijn de Atlas Schone Maas en het monitoringsprogramma Maasstroomgebied.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Trends en ontwikkelingen in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Sinds 2023 is de nieuwe Nederlandse wet- en regelgeving voor drinkwater van kracht. De aanpassingen zijn doorgevoerd naar aanleiding van de herziene Europese Drinkwaterrichtlijn. In de Drinkwaterregeling zijn bijvoorbeeld nieuwe verplichtingen opgenomen rondom een risicobeoordeling van drinkwaterbronnen en transparantie over de waterkwaliteit.

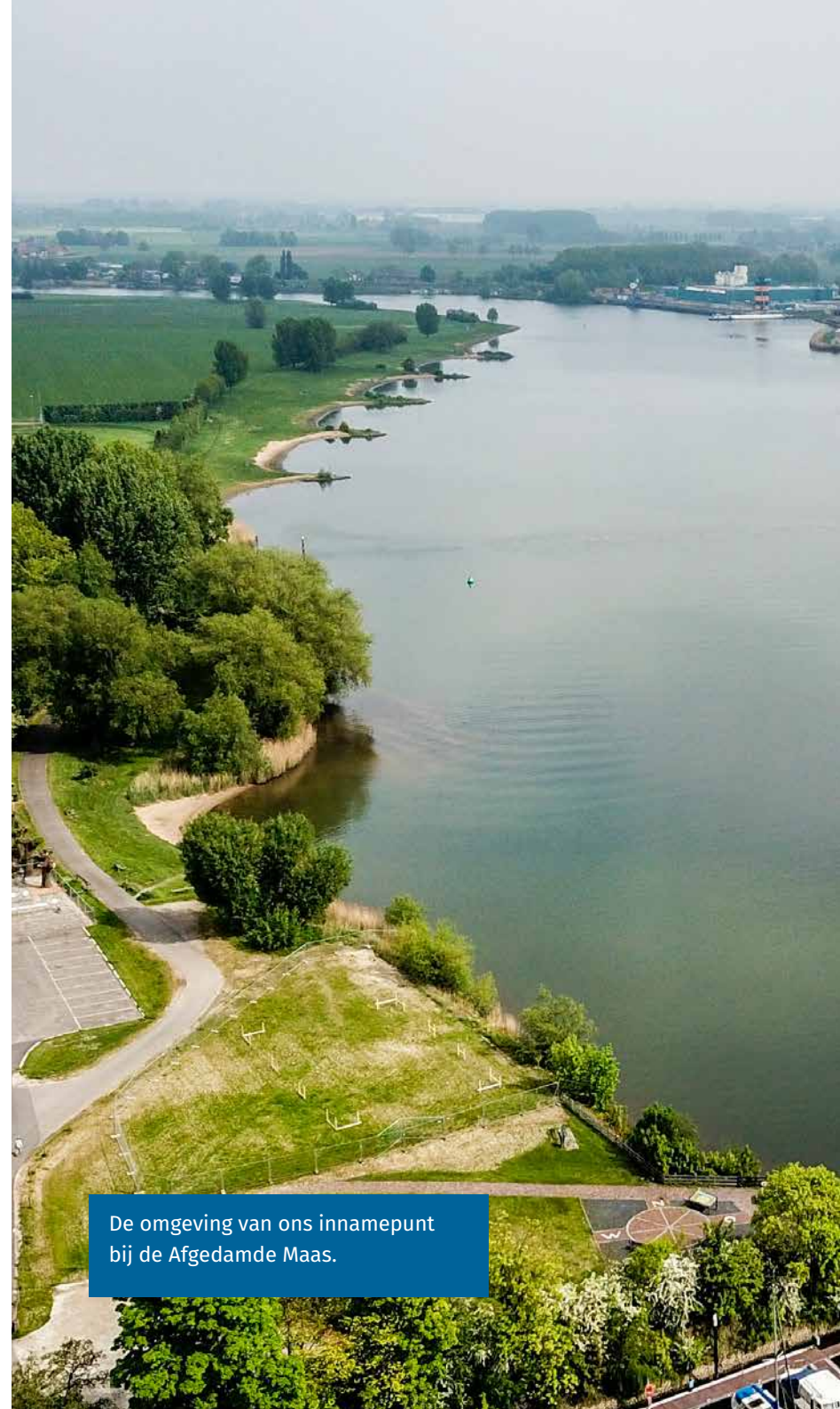
Meer hierover in het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Drinkwater voor nu en in de toekomst**.

Landelijk Actieplan drinkwater

In 2023 is er vanuit het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat gewerkt aan het Actieplan Drinkwater en het Nationaal Plan van Aanpak Waterbesparing. Beide worden in 2024 verwacht. Dunea volgt deze ontwikkelingen op de voet. Wij hebben baat bij een overheid die zich hard maakt voor de kwaliteit en de beschikbaarheid van water uit de rivieren Lek en Maas, voor waterbesparing en voor veiligheid van ons drinkwater. We hebben daarom inhoudelijke vragen gesteld om aandacht te vragen voor de volgende aspecten:

- versterken en versnellen van het proces van vergunningen en ontheffingen vanuit de wet natuurbescherming (gebieden en soorten);
- oplossen versnippering bij overheden betrokken bij de drinkwateropgave;
- heroverwegen van de huidige verdeling zoetwater in Nederland en tijdige besluitvorming over beschikbaar stellen van water voor de realisatie van nieuwe bronnen;
- afgeven van een vergunning voor lozing concentraat/reststroom door gebruik RO-technieken in zuivering;
- meewegen van de drinkwateropgave bij verdeling van schaarse ruimte.

Verder hebben wij ons onverminderd ingespannen om hoge en lagere overheden bewust te maken van de urgentie van de watertransitie en het belang van een strenger lozingsbeleid en handhavingsbeleid voor bescherming van onze bronnen Maas en Lek. Dunea heeft samen met een aantal omgevingspartijen een belangrijke stap gezet in de zoektocht naar nieuwe drinkwaterbronnen voor de toekomst.

De omgeving van ons innamepunt bij de Afgedamde Maas.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Trends en ontwikkelingen in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Ook hebben we aandacht gevraagd rondom de verkiezingen, onder meer door samen met strategisch partner Stedin een debat te organiseren over water.

Bewust watergebruik

Een belangrijk onderdeel van de watertransitie is bewust watergebruik: gebruik dat we kunnen besparen is directe winst.

Hoewel Dunea op zondag 11 juni 2023 een recordafzet van drinkwater had (263 miljoen liter naar ruim 660.000 aansluitingen), vanwege hoge temperaturen en veel mensen die thuis waren, zien we dat het watergebruik in 2023 lager is dan de jaarvoorspelling. Dit is grotendeels toe te schrijven aan het feit dat klanten korter douchen, ingegeven door de hoge gasprijs. Dunea voerde ook in 2023 gericht campagne voor korter douchen. Voor grootverbruikers bieden we onder andere een waterscan aan.

Meer hierover in het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Drinkwater voor nu en in de toekomst**.

Klimaatverandering, biodiversiteit en stikstof

Aan de reacties op onze waterwinning in Natura 2000-gebied en het steeds lastiger verkrijgen van vergunningen merken wij dat het vergrootglas ligt op onze activiteiten en dat de milieuwetgeving het belang van drinkwater soms in de weg staat. Dunea zoekt altijd naar de opening om constructief te spreken over gemeenschappelijke belangen en zo samen verder te komen. De complexiteit in het vergunningsproces is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Daarom werken we intern en extern aan verbetering van het vergunningsproces en zijn we intensief in gesprek met de omgevingsdienst, provincie en bij de duinen betrokken organisaties zoals Stichting Duinbehoud, Staatsbosbeheer en gemeenten.

Meer hierover in het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Dunea klimaatneutraal en Resultaten 2023 - Waardevolle duinen**.

Dunea en Stedin organiseren verkiezingsdebat

In de aanloop naar de provinciale verkiezingen heeft Dunea samen met Stedin een debat georganiseerd om aandacht te vragen voor de keuzes die de komende jaren gemaakt moeten worden om 235.000 nieuwe woningen te realiseren. Circa 130 aanwezigen luisterden naar het debat tussen lijsttrekkers van verschillende partijen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Trends en ontwikkelingen in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bevolkingsgroei en schaarse ruimte in de Randstad

De provincie Zuid-Holland wil de komende jaren 255.000 woningen bouwen, meer dan op welke andere plek in Nederland. Naar verwachting moeten 81.000 huizen een aansluiting krijgen op ons drinkwatersysteem. Dunea moet daarvoor de productie opvoeren van 85 miljard naar 92 miljard liter per jaar, terwijl de grenzen van onze productiecapaciteit al nagenoeg zijn bereikt. Om die reden hebben we geen steunverklaring gegeven aan de regionale Woondeal, waarin de woningbouwplannen tot en met 2030 in onze regio benoemd staan. Dunea is en blijft wel met alle relevante stakeholders in gesprek om te onderzoeken of er structurele oplossingen mogelijk zijn.

In de duinen werd het na de bezoekersrecords van de coronajaren in 2023 weer rustiger. We telden circa 105.000 bezoekers in ons bezoekerscentrum De Tapuit. Zij waarderen ons duingebied en geven ons complimenten. Het aantal klachten van recreanten is voor een zo druk bezocht gebied zeer laag.

Digitalisering

Cyberveiligheid

Zeker voor organisaties in de vitale infrastructuur is cyberveiligheid een steeds belangrijker thema. In november 2023 is er een grote landelijke crisisoefening gedaan (ISIDOOR IV). Ook Dunea heeft meegedaan, net als bij eerdere ISIDOOR-oefeningen; de lessen en aandachtspunten uit de evaluatie, die in 2024 wordt gedeeld, nemen we mee. Verder bereiden we ons voor op de implementatie van de NIS2-richtlijn. De verwachting is dat deze Europese richtlijn in 2024 wordt omgezet in nationale wetgeving.

Gebruik AI

Nieuwe technologieën als ChatGPT bieden kansen en brengen risico's met zich mee. Een intern verkenningsteam heeft in 2023 onderzocht hoe Dunea verantwoord gebruik kan maken van ChatGPT en andere toepassingen die gebruikmaken van kunstmatige intelligentie. De eerste pilots starten in 2024.

Meer over cyberveiligheid en het gebruik van AI in het hoofdstuk

Risicomanagement.

Aandacht voor afnemende koopkracht

Met stijgende kosten voor basisvoorzieningen zoals boodschappen en zorg en de nog steeds hoge energieprijzen zien we dat steeds meer mensen in Nederland moeite hebben om rond te komen. Dunea heeft als leverancier van een van de belangrijkste basisbehoeften hierin een verantwoordelijkheid. Met een groeiend aantal betalingsregelingen hebben wij ook in 2023 ingezet op sociaal-maatschappelijk incasseren.

Meer hierover in het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Samen voor elke klant.**

Krapte op de arbeidsmarkt

In het verslagjaar nam de krapte op de arbeidsmarkt iets af. Toch bleek het voor Dunea nog steeds lastig om vacatures ingevuld te krijgen. Het aantal medewerkers nam wel toe, maar de groei blijft achter op onze planning. Eind 2023 waren er nog circa 57 fte niet ingevuld. Waar het nodig is, lossen we dat op met inhuur. Op de arbeidsmarkt heeft Dunea in 2023 haar onderscheidende positie benadrukt: we bieden maatschappelijk heel relevante uitdagingen in een deskundig team, met goede arbeidsvoorwaarden en een veilige cultuur.

Meer hierover in het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Aantrekkelijk werk.**

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Missie, visie en strategie

In het verslagjaar heeft Dunea vastgehouden aan de strategische koers. De missie en visie hebben we aangescherpt en geactualiseerd, de strategie is ongewijzigd gebleven en in de waardethema's zijn kleine verschuivingen doorgevoerd.

Missie

Onze klanten kunnen erop rekenen dat we iedere dag lekker en betrouwbaar drinkwater leveren en met passie en toewijding voor onze natuur zorgen.

Visie

We werken er samen voortvarend en doortastend aan om drinkwater en natuur vanzelfsprekend te houden voor toekomstige generaties.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Missie, visie en strategie

Governance

Jaarrekening

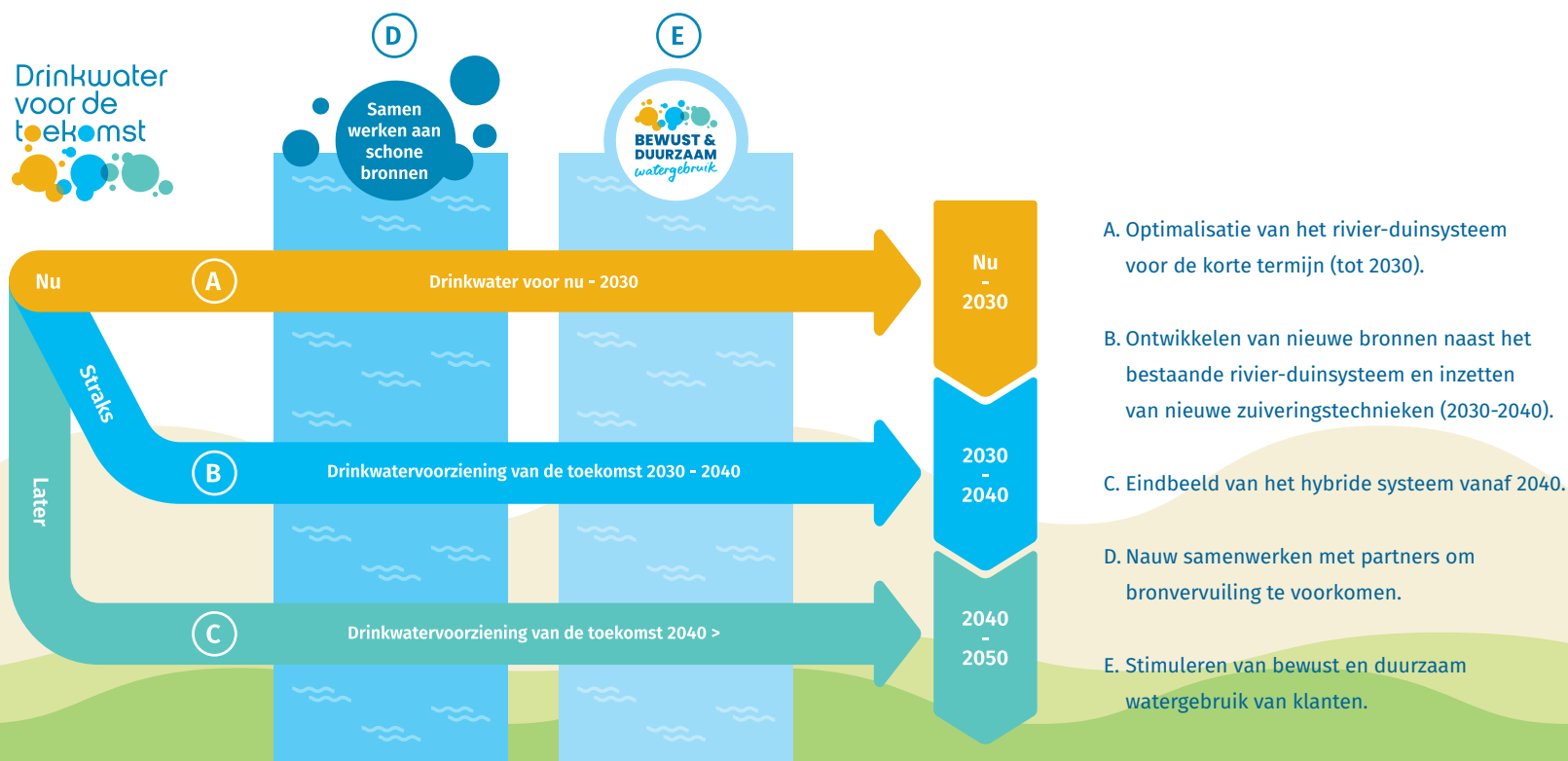
Overige gegevens

Aanvullende informatie

Strategie

Onze strategie is erop gericht om een duurzaam en robuust drinkwater-systeem te creëren met meerdere bronnen, dat ook op de lange termijn goed en veilig drinkwater en leveringszekerheid biedt voor onze klanten. Deze strategie is in 2019 ingezet. Het in 2022 gelanceerde programma Drinkwater voor de Toekomst is in 2023 niet gewijzigd. Met dit strategische programma werken we toe naar een hybride systeem, na 2040. Dat is een

systeem waarin we ons huidige natuurlijke rivier-duinsysteem (A) combineren met innovatieve systemen van directe zuivering uit nieuwe bronnen dichtbij (B). Met de duinen realiseren we onder meer voorraadvorming, temperatuuraflakking en stabiele zuivering; nieuwe zuiveringstechnieken helpen ons tegelijkertijd om een passend antwoord te vinden op bijvoorbeeld nieuwe opkomende stoffen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Missie, visie en strategie*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

A. Drinkwater voor nu-2030

De doelstelling van dit programma is om het huidige rivier-duinsysteem zodanig op orde en robuust te krijgen dat we daarmee kunnen voldoen aan de groeiprognose tot 2030: 7 miljoen m³ water extra ten opzichte van 2020. Nieuwe bronnen zullen naar verwachting pas vanaf 2030 extra capaciteit kunnen bieden. Dat betekent dat de kortetermijnopgave volledig met ons huidige systeem moet worden opgelost. Daarnaast richten we ons in dit programma op de waterkwaliteit, die onder druk staat door bijvoorbeeld PFAS.

B. Drinkwatervoorziening van de Toekomst 2030-2040

In 2030 kan het huidige rivier-duinsysteem de verder toenemende vraag niet meer aan. Dat betekent dat de extra vraag naar water vanaf 2030 uit nieuwe bronnen moet komen. In dit programma wordt gezocht naar nieuwe bronnen in combinatie met nieuwe zuiveringstechnieken. Daarnaast heeft dit programma een opgave voor kwaliteit en continuïteit.

C. Eindbeeld van het hybride systeem vanaf 2040

In dit programma onderzoeken we in welke verhouding we het rivier-duinsysteem en het systeem van nieuwe bronnen het beste kunnen combineren op de langere termijn. We onderzoeken daarin wat het beste zou zijn voor waterkwaliteit, leveringszekerheid, natuur, grondwater en bedrijfsvoering.

D. Nauw samenwerken met partners om bronvervuiling te voorkomen

Dunea werkt samen met partners om bronvervuiling te voorkomen. Wat niet in de bron komt, hoeven wij er ook niet uit te halen. Belangrijke partners zijn collega-drinkwaterbedrijven, Vewin, Schone Maaswaterketen en RIWA-Maas.

E. Stimuleren van bewust en duurzaam watergebruik

In dit programma stimuleert Dunea bewust en duurzaam watergebruik, zowel bij particuliere en zakelijke klanten als binnen de eigen organisatie. Hiermee beogen we de sterk toenemende druk op de watervoorziening en het watersysteem te verlichten en bij te dragen aan diverse duurzaamheidsopgaven.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Missie, visie en strategie*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Vijf waardethema's

De strategie hebben we doorvertaald in vijf waardethema's. De koersdoelen uit deze strategie hebben we in de thema's ondergebracht. De waardethema's vormen de verbindende schakel tussen onze strategie en de impact die Dunea heeft.

Drinkwater voor nu en in de toekomst

Waardevolle duinen

Dunea klimaatneutraal

Samen voor elke klant

Aantrekkelijk werk

Ten opzichte van 2022 zijn de waardethema's slim assetmanagement en stakeholdermanagement komen te vervallen als apart benoemd waardethema. Omdat ze ondersteunend zijn aan verschillende andere waardethema's hebben we ze daarin geïntegreerd.

De voortgang en resultaten in 2023 en de plannen voor 2024 rapporteren we vanaf pagina 28 aan de hand van deze vijf waardethema's.

Vooruitblik 2024

In 2024 maken we noodzakelijke beslissingen voor het drinkwatersysteem van de toekomst. We ontwikkelen vijf waardeketens – water, natuur, klant en mens, omgeving en natuurlijke hulpbronnen – die de basis zullen vormen voor onze strategie en ambitie.

In het hoofdstuk **Resultaten 2023** staat bij elk waardethema de verwachte agenda voor 2024.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Waardecreatie en impact

Dunea creëert waarde voor haar stakeholders en voor de maatschappij als geheel. In ons waardecreatiemodel wordt weergegeven welke kapitalen Dunea gebruikt als input voor haar businessmodel, welke output dat oplevert en wat voor impact dat heeft op de omgeving.

Twee bufferbezinkers, onderdeel van ons spoelwaterproces, worden in en uit bedrijf genomen, zodat het opgevangen poederkool-slib kan indrogen en verwijderd kan worden.

Koppeling met de Sustainable Development Goals

De Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties zijn zeventien doelen om tot een duurzame wereld te komen. De activiteiten van Dunea raken direct en indirect aan alle SDG's. Dunea kiest ervoor om de focus te leggen op de vier SDG's waar zij het meeste verschil kan maken:

- 6 Schoon water en sanitair: het voorzien in lekker en betrouwbaar drinkwater is een van onze twee kerntaken.
- 15 Leven op het land: met onze kerntaak als natuurbeheerder dragen we zorg voor leven op het land.
- 3 Goede gezondheid en welzijn: Dunea voorziet in lekker en betrouwbaar drinkwater en biedt mogelijkheden om te recreëren in de natuur. Dit heeft een positieve impact op gezondheid en welzijn.
- 13 Klimaatactie: klimaatverandering heeft impact op de activiteiten van Dunea en met haar activiteiten heeft Dunea zelf impact op klimaatverandering.

Vooruitblik 2024

In 2023 zijn we gestart met het actualiseren van het waardecreatiemodel van Dunea. Als onderdeel hiervan werken we vijf waardeketens uit: water, natuur, klant en mens, omgeving en natuurlijke hulpbronnen.

Waardecreatie

Input

Sociaal

Relatie met stakeholders

Menselijk

Betrokken en vaardige medewerkers en vrijwilligers

Intellectueel

Kennis en innovatie m.b.t. duin en water, versterkt door netwerken in de sector en omgeving

Natuurlijk

- Robuust ecosysteem duinen
- Kwantiteit en kwaliteit bronnen
- Stikstofneerslag op duin !
- Grondstoffen !

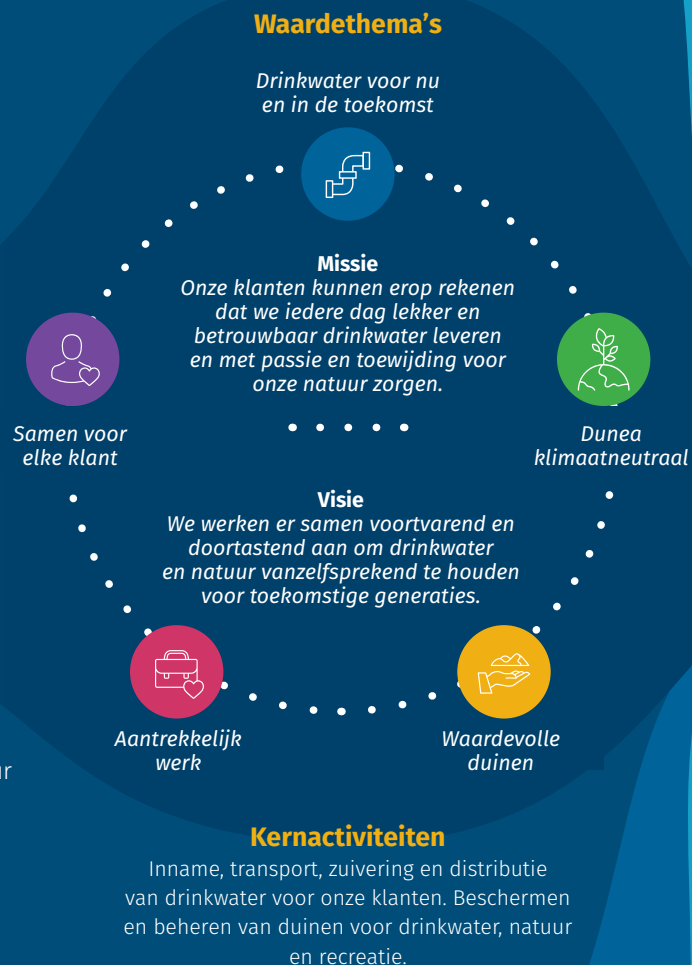
Geproduceerd

- Gebouwen, wagenpark, installaties en infrastructuur voor drinkwatervoorziening en recreatie
- Energie

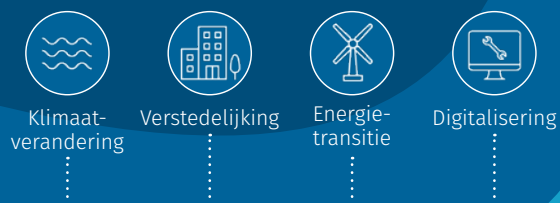
Financieel

Inkomsten uit waterlevering in aangewezen voorzieningsgebied

Businessmodel

Trends

! Betreft negatieve effecten/waardevernietiging

Output

- Verbinding met stakeholders
- Continue kennisontwikkeling en -deling
- Ontwikkelingsmogelijkheden en 'fit & vitaal'-beleid
- Veilige, prettige werkomstandigheden

Outcome

- Vertrouwen, gezondheid en gemak:
 - Bewust & duurzaam watergebruik;
 - Rust, ruimte en ontspanning in de Randstad
- Vitale en wendbare werknemers
- Kennisdeling, innovatie, informatie en educatie

Impact

- Leveringszekerheid, voor nu en in de toekomst
- Positieve impact op de biodiversiteit en bijdrage aan welzijn (gezondheid, rust en ruimte) van de bezoekers
- Terugbrengen van Dunea's directe en indirecte CO₂-emissies
- Bijdragen aan vertrouwen en gemak voor alle klanten
- Bijdrage aan welzijn voor werknemers en werkgelegenheid en welvaart

Bijdrage aan SDG's

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Stakeholders en materialiteit

Wij vinden het belangrijk dat onze strategische keuzes aansluiten bij de onderwerpen die onze stakeholders belangrijk vinden en de verwachtingen die zij hebben van Dunea. Daarbij kijken we naar de invloed van onze omgeving op Dunea en naar de invloed die Dunea heeft op die omgeving.

Dunea zet actief in op omgevingsmanagement. Iedereen binnen Dunea die contacten heeft met stakeholders, heeft een omgevingsmanagementrol. Centraal staat het creëren van meerwaarde samen met anderen en het verkleinen van het risico op conflicterende belangen. We proberen zoveel mogelijk de dialoog met stakeholders aan te gaan en in gesprek te blijven om te vernemen wat er bij hen speelt, het belang van ruimte voor drinkwater en natuur te benadrukken en onze visie en activiteiten inhoudelijk toe te lichten.

Dunea heeft de volgende stakeholdergroepen gedefinieerd (in willekeurige volgorde):

- klanten;
- medewerkers;
- aandeelhoudende gemeenten;
- provincies en waterschappen;
- partners en leveranciers;
- rijksoverheid (toezichthouder).

In het hoofdstuk [Aanvullende informatie](#) staat een overzichtstabel met de aard, frequentie en uitkomsten van onze stakeholdercontacten in 2023.

Materialiteitsanalyse

Iedere twee jaar toetst Dunea welke onderwerpen volgens onze stakeholders materieel zijn voor de impact die Dunea kan maken en andersom: hoe Dunea wordt beïnvloed door die materiële onderwerpen (dubbele materialiteit). In 2023 zijn de materiële onderwerpen niet veranderd; deze zijn gebaseerd op de materialiteitsanalyse die we in 2022 hebben uitgevoerd. Een nieuwe analyse staat gepland voor 2024; het proces hiervoor is in het najaar van 2023 opgestart.

De definities van de materiële onderwerpen zijn opgenomen in het hoofdstuk [Aanvullende informatie](#).

Connectiviteit

In de connectiviteitsmatrix laten we de verbanden zien tussen de strategische waardethema's, materiële onderwerpen, risico's en KPI's. De matrix geeft hiermee een overzicht hoe wij sturen op de gewenste resultaten. Ten opzichte van 2022 is een aantal wijzigingen doorgevoerd:

- het waardethema Slim assetmanagement is geïntegreerd in het thema Drinkwater voor nu en in de toekomst;
- het waardethema Stakeholdermanagement is geen apart thema meer. De betrokkenheid van stakeholders bij de dubbele materialiteitsanalyse is beschreven in het hoofdstuk [Aanvullende informatie](#). De inhoudelijke resultaten van stakeholdermanagement, waaronder omgevingsmanagement, zijn onderdeel van de resultatenhoofdstukken. Ook is stakeholdermanagement een thema binnen risicomanagement.

Materialiteitsmatrix

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

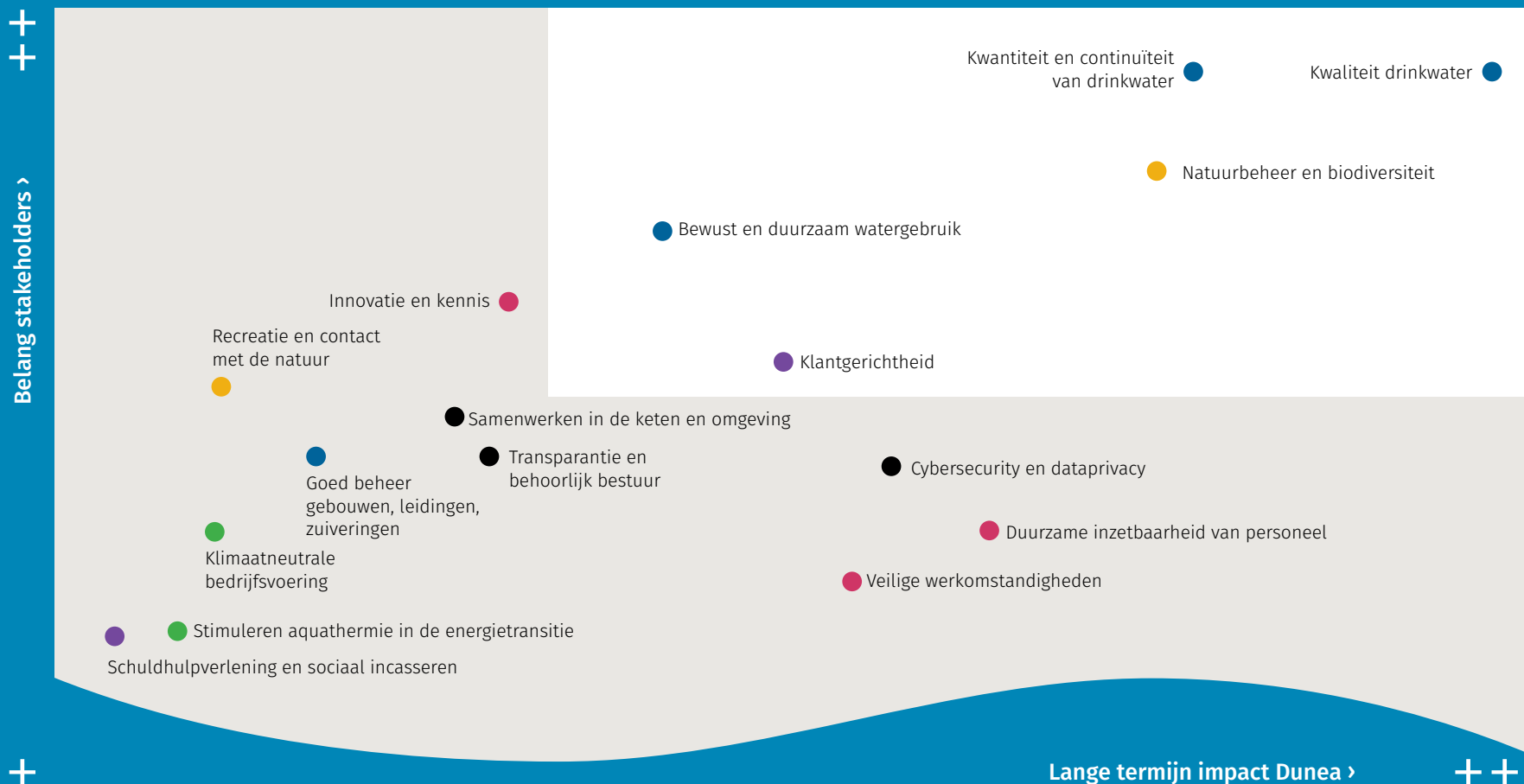
• *Stakeholders en materialiteit*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Connectiviteitsmatrix

Waardethema's

Drinkwater voor nu en in de toekomst

Waarborgen van kwaliteit, kwantiteit en continuïteit van de levering van drinkwater, voor nu en in de toekomst

Materiële onderwerpen

- Kwaliteit drinkwater
- Kwantiteit en continuïteit van drinkwater
- Bewust en duurzaam watergebruik
- Goed beheer gebouwen, leidingen, zuiveringen

Risico's (zie Risicomatrix, pagina 65)

4. Leveringszekerheid onder druk door uitval kritische IT-systemen (PA)
5. Kwaliteitseffecten door verontreiniging van de bron door nieuwe, onbekende, opkomende stoffen
6. Leveringszekerheid onder druk vanwege capaciteitsproblemen huidige bronnen en winningen
8. Risico negatieve druk nieuwe producten & diensten op drinkwatertaak (niet-drinkwater activiteiten)
9. Langdurige uitval van kritische onderdelen drinkwaterinfrastructuur/assets
10. Overstromingsrisico PS Bergambacht
12. Leveringszekerheid onder druk door gedwongen verleggingen van transportinfrastructuur
14. Financierbaarheid van toekomstige investeringsopgaven
17. Gevolgen beperking leveringsplicht ander water drinkwaterbedrijven

KPI's en targets³

- Operationele drinkwater-reserve: >= 5%
- Aantal normoverschrijdingen: 0

Waardevolle duinen

Netto positieve impact op de biodiversiteit en bijdrage aan welzijn (gezondheid, rust en ruimte) van de bezoekers met zorg voor verantwoorde waterwinning

- Natuurbeheer en biodiversiteit
- Recreatie en contact met de natuur

13. Toenemende omgevingsdruk externe natuurorganisaties met negatieve impact op drinkwateractiviteiten

KPI's voor dit waardethema zijn nog in ontwikkeling

Dunea klimaatneutraal

Een zo efficiënt mogelijk energie- en grondstoffengebruik, terugbrengen van (in) directe CO₂-emissies en het minimaliseren van vervuiling

- Klimaatneutrale bedrijfsvoering
- Stimuleren aquathermie in de energietransitie

8. Risico negatieve druk nieuwe producten & diensten op drinkwatertaak (niet-drinkwater activiteiten)
14. Financierbaarheid van toekomstige investeringsopgaven
15. Risico's energietransitie op capaciteit en kwaliteit drinkwater

(afname in 2025 t.o.v. 2019)

- Scope 1-emissie: 70%
- Scope 2-emissie: 100%
- Scope 3-emissie: 25%

3. De resultaten op de KPI's zijn opgenomen in het hoofdstuk Resultaten 2023.

Connectiviteitsmatrix

Waardethema's

Samen voor elke klant

Bijdragen aan vertrouwen en gemak voor alle klanten door goede en toegankelijke diensten en adviezen

Aantrekkelijk werk

Bijdragen aan welvaart en welzijn (trots, identiteit, gezondheid en werkgelegenheid) voor werknemers en in de regio

Materiële onderwerpen

- Klantgerichtheid
- Sociaal maatschappelijk incasseren

- Veilige werkomstandigheden
- Duurzame inzetbaarheid van personeel
- Innovatie en kennis

Voor alle bovengenoemde waardethema's gelden tevens de onderstaande materiële onderwerpen⁴:

- Samenwerking in de keten en omgeving
- Transparantie en behoorlijk bestuur
- Cybersecurity en dataprivacy

Risico's (zie Risicomatrix, pagina 65)

7. Fraude/belangenverstrengeling/corruptie door te ruime bevoegdheden/onvoldoende controls
11. Onvoldoende beheersing (gedigitaliseerde) processen + datakwaliteit
17. Gevolgen beperking leveringsplicht ander water drinkwaterbedrijven

3. Onvoldoende gekwalificeerd personeel en kennisverlies organisatie
11. Onvoldoende beheersing (gedigitaliseerde) processen + datakwaliteit

Voor alle bovengenoemde waardethema's gelden tevens de onderstaande risico's:

1. Tegenstrijdige belangen tussen kortetermijn- en langetermijnvisie belangrijke stakeholders en Dunea
2. Non-compliance (nieuwe/veranderende) wet- en regelgeving
16. Verlies essentiële data voor bedrijfsprocessen als gevolg van cybercriminaliteit

KPI's en targets³

- Algehele klanttevredenheid: > 7,8
- Customer Effort Score: <= 2,0
- Afhandeltijd klachten: >= 70% binnen 5 werkdagen

- Tijd om vacature in te vullen: % vacatures ingevuld binnen 70 dagen >=75%
- Incidenten frequentie ratio: < 4,0
- Aantal meldingen (gevaarlijke situaties, ongevallen): >=160
- Ziekteverzuim: < 5,8%
- Ziekmeldingsfrequentie: < 1,1

4. Deze onderwerpen zijn uitgewerkt in de hoofdstukken **Governance** en **Risicomanagement**.

Resultaten in 2023

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

In dit deel van het jaarverslag lichten we per waardethema de belangrijkste resultaten en ontwikkelingen toe.

Drinkwater voor nu en in de toekomst

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dit waardethema gaat over het waarborgen van kwaliteit, kwantiteit en continuïteit van de levering van drinkwater, voor nu en in de toekomst.

KPI's (met target)

	Target	2023	2022
Operationele drinkwaterreserve	>= 5%	3,3%	4,5%
Aantal normoverschrijdingen	0	0	0

Materiële onderwerpen

- Kwaliteit van drinkwater
- Kwantiteit en continuïteit van drinkwater
- Bewust en duurzaam watergebruik
- Goed beheer gebouwen, leidingen, zuiveringen

Beleid

Het beleid Drinkwater voor de Toekomst van Dunea is erop gericht om tot 2030 het bestaande rivier-duinsysteem waar mogelijk uit te breiden om te kunnen voldoen aan de stijgende drinkwatervraag en daarnaast te optimaliseren zodat het kan voldoen aan de steeds scherpere kwaliteitseisen en tot minimaal 2040 maximaal inzetbaar is. Voor de periode na 2030 ontwikkelen we nieuwe bronnen en zuiveringstechnieken, die samen met het rivier-duinsysteem uiteindelijk gecombineerd worden tot een hybride systeem. Hiertoe doen we praktisch onderzoek, implementeren we innovatieve technologieën en breiden we onze kennis uit, in samenwerking met partners. Tegelijkertijd richten we ons op het beschermen van onze bronnen om de waterbeschikbaarheid zowel kwalitatief als kwantitatief zeker te stellen. Ten slotte zetten we in op bewust watergebruik, zowel van onze klanten als van onze medewerkers. Dit doen we onder andere door te focussen op waterbewuste nieuwbouw, waterscans bij grootzakelijke klanten, techniek zoals digitale watermeters om inzicht te geven in watergebruik en het stimuleren van gedragsverandering via publiekscampagnes.

Voortgang in 2023

Drinkwater voor nu-2030

Doelstelling operationele reserve staat onder druk

Binnen het deelprogramma Drinkwater voor nu-2030 zijn stappen gezet, maar het verkrijgen van vergunningen voor Berkheide verloopt moeizaam. Omdat deze projecten nog niet gerealiseerd zijn, staat ook de doelstelling van een operationele reserve van minimaal 5% meer onder druk. Deze doelstelling is gebaseerd op de stijgende prognose van het waterverbruik. Maar in 2023 is het verbruik gedaald, waardoor er geen acuut probleem is ontstaan. Met tijdelijke maatregelen zoals extra diepe winning in Meijendel en nieuwe afspraken voor extra inkoop van

Een geautomatiseerde inspectie van een leiding bij werkzaamheden in Zoetermeer.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Resultaten in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

collega-drinkwaterbedrijven proberen we de nadelige effecten voor de drinkwaterbeschikbaarheid op de korte termijn te minimaliseren.

Voortgang programma's

De definitiefase van het Masterplan Bergambacht en de initiatiefase van het programma Rivierwatertransport zijn in 2023 afgerond. Op basis hiervan zijn we gestart met werkzaamheden en maatregelen voor het toekomstbestendig maken van de levering van rivierwater aan de infiltratieplassen in de duinen. Eind 2023 zijn ingrijpende werkzaamheden uitgevoerd aan de BAL-1 (een van onze belangrijkste transportleidingen van rivierwater) vanwege de bouw van de wijk Westergouwe. Deze werkzaamheden bleken complexer dan gedacht, waardoor de leiding langer uit bedrijf is geweest dan gepland. Gelukkig viel dit samen met een periode van overvloedige regen waardoor de voorraad in de infiltratieplassen op peil is gebleven. Deze werkzaamheden zijn door de vertraging uitgelopen tot in 2024.

Verder zijn de inspectieresultaten van de staat van de BAL-1 opgeleverd. Hieruit blijkt dat vervolgonderzoek nodig is. Dit is inmiddels in gang gezet. Ook bij andere assets hebben we renovatie- en vervangingswerkzaamheden uitgevoerd.

De vergunnings- en omgevingsprocessen zijn verbeterd, onder andere door de capaciteit binnen de organisatie op het gebied van natuurwetgeving, zuiveringstechnologie en projectbeheersing uit te breiden. Hierdoor zijn we in staat om maximaal slagvaardig te werken.

Innamestops

Dunea heeft in 2023 de inname uit de Afgedamde Maas stop moeten zetten. De aanleiding was een vervuilingsspiek op de Maas, bij de Limburgse grens met België, door een onkruidbestrijdingsmiddel. Tijdelijk is volledig overgeschakeld op inname van rivierwater uit de Lek. Deze innamestop heeft een week geduurd.

In de zomermaanden hebben we gebruikgemaakt van het mengbedrijf om de zuivering in Brakel te ontlasten en energie te besparen. Met het mengbedrijf vullen we rivierwater uit de Afgedamde Maas in Bergambacht aan met rivierwater uit de Lek. Het innamepompstation in Brakel kan dan op een lager niveau produceren. Omdat minder rivierwater van Brakel naar Bergambacht getransporteerd hoeft te worden, is zo het energieverbruik lager.

Strengere kwaliteitsnormen

In het verslagjaar is de nieuwe Drinkwaterregeling van kracht geworden: een aantal normen is strenger geworden en er worden meer eisen gesteld aan welke informatie en op welke wijze deze met de klant gedeeld wordt. Dunea voldoet aan de nieuwe normen en informatieplicht. Op de Dunea-website is de informatie over de kwaliteit van het drinkwater aangevuld.

Onze analyse voor de microbiologische veiligheid van het drinkwater (AMVD IV) is goedgekeurd door ILT en RIVM. Dat betekent dat de zuiveringen van Dunea voldoen aan de eisen voor verwijdering van schadelijke bacteriën en virussen als gezondheidkundige parameters in drinkwater.

Drinkwatervoorziening van de toekomst 2030-2040

In 2023 heeft Dunea een afrondend rapport gepubliceerd over de verkenning van nieuwe bronnen en zuiveringstechnieken en de alternatieven die we meenemen in het verdere m.e.r.-traject. Daarmee zijn we gestart met de planuitwerkingsfase. De verwachting is dat we in oktober 2024 een keuze maken voor een voorkeursalternatief en dat het m.e.r.-rapport in september 2025 wordt gepubliceerd.

Een belangrijke stap in dit kader is de ondertekening van het mijlpaal-document door de bestuurlijke vertegenwoordigers van provincie Zuid-Holland, de Hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland, Rijkswaterstaat, de gemeenten Den Haag, Leidschendam-Voorburg,

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Resultaten in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Leiden, Katwijk en Wassenaar en Dunea. Samen hebben we ons gecommitteerd aan het vinden van veelbelovende alternatieven voor nieuwe bronnen voor de productie van drinkwater.

De pilots in dit programma hebben in 2023 niet alleen de eerste resultaten opgeleverd, maar ze trekken ook veel belangstelling.

Pilot Brak grondwater

De eerste fase van deze pilot is afgerond. Anderhalf jaar lang is in Scheveningen continu brak grondwater opgepompt. Hiermee hebben we aangetoond dat we met brak grondwater als bron voor drinkwater een stabiele bedrijfsvoering kunnen realiseren en dat de zoetwaterbel door onttrekking van het brakke grondwater is verdiept. Begin november zijn we overgegaan op fase 2 van de pilot: het onderzoeken of we door middel van brakwaterwinning onze overbrugging bij calamiteiten langer in stand kunnen houden.

Pilot Valkenburgse Meer

Uit de eerste resultaten van de pilot Valkenburgse Meer is gebleken dat de huidige zuiveringsstappen onvoldoende zijn om het water uit het meer te zuiveren. Een aanvullende stap is noodzakelijk om het hoge gehalte organische stoffen te verwijderen. De nieuwe installatie is inmiddels geplaatst en is in januari 2024 in gebruik genomen.

In onze pilot bij het Valkenburgse Meer hebben we in 2023 geëxperimenteerd met het nauwkeuriger doseren van een lagere ijzerconcentratie.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Drinkwatervoorziening van de toekomst > 2040

Voor de situatie vanaf 2040, waarbij we gebruik zullen maken van een hybride systeem voor de productie van drinkwater, liepen de onderzoekstrajecten in 2023 door, onder andere naar het mengen van water uit verschillende bronnen. Hierbij werken we nauw samen met partners zoals KWR en Het Waterlaboratorium. Als deze onderzoeken zijn afgerond, volgt een beleidskeuzetraject.

Verder hebben we scenario's opgesteld met verschillende concepten voor de toekomstige inrichting van de duinen voor natuur en drinkwater, die we bespreken met bij de duinen betrokken partijen. Op lange termijn bieden de ontwikkeling van nieuwe bronnen buiten de duinen en bewust en duurzaam watergebruik naar verwachting kansen voor natuur en drinkwater. We kijken daarbij ook naar de invloed van langetermijnontwikkelingen zoals de zeespiegelstijging. De effecten van de concepten brengen we in beeld op basis van hydrologische modellering. De verwachting is dat in de zomer van 2024 de eerste resultaten van het doorrekenen van de scenario's beschikbaar komen.

Samen werken aan schone bronnen

Binnen dit deelprogramma is in 2023 gekozen voor een stofgerichte aanpak om zo meer focus te leggen op die stoffen die daadwerkelijk problemen veroorzaken voor inname. Hierdoor kan er beter worden geprioriteerd en kunnen we de voortgang beter monitoren. Rijkswaterstaat is verzocht om jaarlijks te rapporteren over PFAS en bisfenol A. Dit verzoek is gehonoreerd. Verder is lithium in beeld gekomen als mogelijke probleemstof in de Maas (was al bekend in de Rijn). Binnen de Schone Maaswaterketen is in 2023 cruciale informatie en kennis opgehaald over de brede waterkwaliteit van het Maasstroomgebied, hotspots van industriële stoffen en (in)directe lozingsvergunningen in de Maas. Daarmee kunnen bronopsporing en handhaving worden verbeterd. We zien ook al verbeteringen. Een concreet voorbeeld is de verminderde lozing van AMPA vanuit Chemelot, dankzij het gebruik van fosfonaten in koeltorens. De waterkwaliteit bij ons innamepunt bij Brakel is hierdoor verbeterd.

Dunea heeft geholpen met het in kaart brengen van de chemische waterkwaliteit in de Rijn-West (Rijnland, Delfland) en maatregelen geadviseerd om de waterkwaliteit te verbeteren. De meest urgente acties worden inmiddels opgepakt, waaronder de aanpak van indirecte lozingen en het aankaarten van het toelatingsbeleid voor bestrijdingsmiddelen bij het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (CTGb).

Verder is de alarmering voor overstorten bij de collectieve tuinbouwriolering opgenomen in onze procesautomatisering. Mede hierdoor hebben we kunnen signaleren dat de tuinbouwriolering niet optimaal functioneert. In samenwerking met Waterschap Rivierenland, gemeente Zaltbommel en Land- en Tuinbouworganisatie Nederland zijn we gestart met een verbeterslag.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bewust en duurzaam watergebruik

Ook in 2023 heeft Dunea stappen gezet om bewust en duurzaam watergebruik te stimuleren. Dunea is een samenwerking aangegaan met gemeente Zuidplas, Hoogheemraadschap Schieland Krimpenerwaard en Oasen om waterbewust bouwen te realiseren in de toekomstige wijk Zuidplas – Vijfde Dorp (8.000 woningen).

De Waterscan voor zakelijke klanten is vaker gebruikt. Deze scan bestaat uit een analyse van de huidige situatie, waarmee klanten inzicht krijgen in het drinkwatergebruik, en advies over optimalisatie en efficiënt gebruik van water en mogelijkheden voor hergebruik. Hiermee proberen we ook bij deze groep klanten waterbesparing te stimuleren.

Verder zijn bij meerdere grootverbruikers sensoren en loggers geplaatst om het verbruik op afstand bij te houden. Het meterstandenportaal, dat is geïntroduceerd voor grootzakelijke klanten, wordt inmiddels door 74 partijen gebruikt.

Intern hebben we maatregelen doorgevoerd om ons eigen waterverbruik te optimaliseren en bewustwording onder medewerkers te vergroten. Zo zijn medewerkers met een spelsituatie gestimuleerd om kleine gedragsveranderingen toe te passen om water te besparen en om zelf met ideeën te komen hoe ze vanuit hun eigen functie kunnen bijdragen aan de programmadoelen.

Programma-aansturing en beheersing verbeterd

Om de processen binnen het programma Drinkwater voor de toekomst optimaal te laten verlopen en om zo effectief en efficiënt mogelijk te werken, is er een governance-structuur opgezet voor het programma. Deze aansturing zorgt ervoor dat alle programmaonderdelen en onderlinge raakvlakken beter in beeld zijn.

#Douche1liedje

De publiekscampagne #Douche1liedje is in de eerste maanden van 2023 groots onder de aandacht gebracht, onder andere met outdoor-uitingen in ons leveringsgebied.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Agenda 2024

In 2024 continueren we de programma's en projecten die zijn gericht op kwaliteit en leveringszekerheid van ons drinkwater.

De stappen die we voorzien in het strategische programma Drinkwater voor de toekomst zijn:

Programma Drinkwater voor nu-2030

- Starten met voorbereidingen en eerste stappen naar uitvoering van Masterplan Brakel en Bergambacht en het programma Rivierwatertransportsysteem.
- Starten met de ombouw van de langzame zandfilters in Katwijk voor verbetering van de leveringszekerheid (onderdeel van Masterplan Katwijk).
- Besluitvorming met betrekking tot reconstructie van de poederkool-dosering in Katwijk, waarna de implementatie kan worden gestart.
- Continueren van programma Berkheide, waaronder het renoveren en uitbreiden van bestaande winningen en het aanleggen van nieuwe infiltratieplassen.

Programma drinkwatervoorziening van de toekomst 2030-2040

- Voortzetten en beoordelen van pilots.
- Aanscherpen van schetsontwerpen.
- Continueren participatietraject met omgevingspartners.
- Delen van eerste resultaten m.e.r.-onderzoek en maatschappelijke kosten-batenanalyse voor een verantwoorde keuze uit kansrijke alternatieven.
- Bepalen, verder uitwerken en analyseren/toetsen van het voorkeursalternatief.

Programma DWT > 2040 (eindbeeld)

- Delen van eerste schets van de visie Duinen: die geeft langetermijn-perspectieven voor een toekomstbestendige ontwikkeling van drinkwater en natuur in de duinen.
- Opstellen van visie Brede Zuivering voor opkomende stoffen nu en ontwikkelingen na 2040.
- Vervolgen van onderzoekstraject watermenging in het hybride systeem.

Bronbescherming

- Monitoren van signalen in beleid en uitvoering die van invloed kunnen zijn op de beschikbaarheid van de bron bij Brakel en Bergambacht en op basis daarvan, indien nodig, actie ondernemen.

Bewust en duurzaam watergebruik

- Verkennen van mogelijkheden voor alternatief watergebruik voor zakelijke grootverbruikers.
- Opstellen en aan de slag gaan met het realiseren van Nationaal plan van aanpak drinkwaterbesparing.
- In gesprek gaan met gemeenten, onder andere over nieuwbouw-projecten en beheeractiviteiten om waterbewust bouwen te stimuleren.
- Samenwerken en kennis delen met onder andere (grote) woning-corporaties en ontwikkelaars om waterbewust bouwen te stimuleren.

“Er lopen binnen
ons programma
wel 25 onderzoeken”

Willemijn Bouland-Oosterwijk

*Is programmamanager van Drinkwater
voor de toekomst*

*Werkt samen met een groot team aan
innovatie van het drinkwatersysteem*

Dunea 150 jaar

Van wat we kennen naar iets totaal nieuws

Ook Dunea is volop bezig met de uitdagingen waar de drinkwatersector voor staat. ‘We moeten anders gaan kijken naar onze bronnen, locaties en zuiveringstechnieken om ook in de toekomst voldoende, goed en veilig drinkwater te kunnen blijven leveren,’ aldus Willemijn Bouland.

‘Hoe goed ons huidige rivier-duinsysteem ook is, alleen dit systeem is niet voldoende als oplossing voor de toekomstige opgaven. Dunea gaat daarom feitelijk een heel nieuw drinkwatersysteem opzetten naast het bestaande, met een heel nieuwe productiemethode. Een grote verandering? Dat hangt ervan af hoe je ernaar kijkt. Als je kijkt naar het aantal kubieke meters waarmee we gaan beginnen, dan is het nu nog klein. Maar we hebben 150 jaar gewerkt met ons rivier-duinsysteem en natuurlijke zuivering, dus dit betekent wel een verandering van denken, van cultuur. In dat opzicht is het zeker groot.’

Twee bloedgroepen

‘Er zijn verschillende “bloedgroepen” als het gaat over de beschikbaarheid van water. De zeewatergroep zegt: “Het ligt voor de poort en het kan technisch, waarom niet?”. De zoetwatergroep stelt: “Als wij het in Nederland al niet redden met zo veel regen en zoetwater... Wij zijn toch het laatste land dat zou moeten uitwijken naar zeewater?” Die bloedgroepen zie je steeds terugkomen.’

‘Er lopen binnen ons programma wel 25 onderzoeken, die bijvoorbeeld kijken naar kosten, duurzaamheid, betrouwbaarheid, beschikbaarheid, geohydrologie, natuur. Op basis van de uitkomsten volgt er een intern en een extern besluitvormingsproces. Dunea kan het niet alleen: we hebben gemeenten, waterschappen, de provincie en Rijkswaterstaat nodig om de uiteindelijke voorkeursoptie te realiseren. We zullen keuzes moeten gaan maken in onzekerheid. Want er is niet één alternatief dat er overduidelijk uitspringt met alle wijzertjes op groen. We weten ook zeker dat we tegen dingen gaan aanlopen en dat we fouten zullen gaan maken. Maar niets doen is geen optie, daarvan raken steeds meer betrokkenen overtuigd.’

Waardevolle duinen

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Materiële onderwerpen

- Natuurbeheer en biodiversiteit
- Recreatie en contact met de natuur

Met het thema waardevolle duinen wil Dunea in 2030 een netto positieve impact op biodiversiteit hebben in onze duingebieden en bijdragen aan het welzijn (gezondheid, rust en ruimte) van bezoekers, met zorg voor een verantwoorde waterwinning.

KPI's

In 2023 zijn KPI's voorgesteld in de natuurnota. Deze worden in 2024 verder uitgewerkt en geformaliseerd in lijn met de ambities van Dunea.

Kengetallen:

- Duinterreinen in eigen beheer **2.420 hectare** (2022: 2.420 hectare)
- Aantal bezoekers Bezoekerscentrum Meijndel **105.000** (2022: 103.187)

Beleid

Als natuurbeheerder stuurt Dunea op de bescherming, instandhouding en waar mogelijk versterking van de natuurwaarde van de aan ons toevertrouwde natuurgebieden. Die waarde is afhankelijk van de robuustheid van het gebied zelf en van de verbinding met andere natuurgebieden. De belangrijkste indicatoren zijn de diversiteit van soorten en de kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en natuurlijke processen. Hoofddoel is om in 2030 een netto positieve impact te realiseren op biodiversiteit en een bijdrage te leveren aan het welzijn van bezoekers.

In het verslagjaar is dit beleid vertaald in de volgende doelstellingen:

- in 2030 dragen de door Dunea beheerde natuurgebieden bij aan landelijk herstel van biodiversiteit;
- in 2030 heeft Dunea een netto positieve impact op biodiversiteit door haar investeringen voor de realisatie van verantwoordelijke waterwinning;
- in 2030 blijft de balans in de natuurgebieden tussen rust voor kwetsbare natuur en ruimte voor het beleven van natuur dicht bij de stad verzekerd.

Voortgang in 2023

Versterken van oorspronkelijke flora en fauna

Dunea heeft zich ook in 2023 ingezet voor het versterken van de oorspronkelijke flora en fauna in de duinen. In Meijndel zijn eind 2023 werkzaamheden gestart om het duin meer open te maken. Duin-eigen soorten blijven staan, en niet-duineigen soorten zoals Amerikaanse vogelkers, den, hult en esdoorn worden verwijderd om de oorspronkelijke flora en fauna ruimte te geven. Dunea werkt volgens haar Natura 2000-beheerplan en gedragsregels. Dit betekent dat er op basis van de aanwezige natuurwaarden een ecologisch werkprotocol wordt opgesteld.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Resultaten in 2023*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dit stelt eisen aan de manier waarop werkzaamheden worden uitgevoerd, zodat deze niet leiden tot verstoring. Zo werken we bijvoorbeeld buiten het broedseizoen en met klein materieel. We markeren de leefgebieden en standplaatsen van bijzondere en beschermde planten, insecten, reptielen, amfibieën en zoogdieren, zodat deze worden gespaard bij werkzaamheden als maaien en baggeren.

Aandacht voor stikstof

Delen van de duinen hebben nog steeds een te hoge depositie van stikstof. Dunea neemt beheermaatregelen om het negatieve effect daarvan tegen te gaan. Een voorbeeld hiervan is de inzet van een schaapskudde waarmee we de met hoog gras dichtgegroeide plekken weer open maken. Ook hebben we in 2023 de uitbreiding van struweel teruggedrongen. Het succes van dit beheer is weer afhankelijk van het verder terugdringen van de stikstofdepositie. Dunea draagt hier ook zelf aan bij met maatregelen voor CO₂-reductie (dit vermindert ook de uitstoot van stikstof). In het hoofdstuk **Resultaten 2023 - Dunea klimaat-neutraal** lichten we dit verder toe.

De te hoge stikstofdepositie bemoeilijkt de vergunningaanvragen voor de projecten die we uitvoeren voor de leveringszekerheid van drinkwater (zie ook het hoofdstuk **Resultaten 2023 – Drinkwater voor nu en in de toekomst**). Dunea neemt daarom actief deel aan overleggen met betrokken partijen om oplossingen te zoeken.

Voortgang inrichting bufferzones*Groot Solleveld - NPHD*

In het project Groot Solleveld zijn er vanuit Nationaal Park Hollandse Duinen concrete stappen gezet: de eerste deelprojecten Ockenburg en Madestein – Kleine plas zijn de schetsontwerpfase ingegaan. Het project heeft als doel de verbindingen tussen losse gebieden in deze zone te verbeteren en zo een sterker geheel te realiseren op het gebied van natuur, landschap en recreatie. Na afronding van de schetsontwerpen

worden er opnieuw gesprekken gevoerd met betrokken stakeholders, met als doelstelling om in 2024 met de uitvoeringsfase te beginnen.

De Mientkant

Het project Inrichting van de bufferzone bij de Mientkant, tussen de nieuwe woonwijk Valkenhorst en het Natura 2000-gebied in de duinen, is gepauzeerd. In januari 2023 is een Raad van State-procedure gestart met betrekking tot de verleende omgevingsvergunning. Er is nog geen zicht op een datum waarop het beroep in behandeling wordt genomen.

Meer meten, meer weten

Voor het kunnen realiseren van de doelstellingen vanuit het waarde-thema Waardevolle duinen is data onmisbaar. Via metingen van onze recreatiestromen en monitoring van typische soorten en vegetaties krijgen we goed inzicht in de ontwikkelingen in het duin en de effectiviteit van maatregelen. Deze metingen helpen om de impact op biodiversiteit te monitoren en onze ambities vast te stellen.

Stappen die in 2023 zijn gezet:

- er is een nieuwe habitatkartering uitgevoerd in Meijendel en Berkheide. Hieruit blijkt dat de grootschalige ingrepen (kerven, verstuingen, herstel van vochtige duinvalleien) zorgen voor de ontwikkeling van bijzondere vegetaties in de grijze duinen en natte duinvalleien;
- bijzondere rozen en bomen in ons duingebied zijn in 2023 opgenomen in de Attentielijst bedreigde wilde bomen en struiken van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Onze medewerkers zijn getraind om deze unieke soorten te herkennen;
- in oktober 2023 zijn de eerste konijnen gevangen op de Maasvlakte en overgeplaatst naar ons duingebied. Konijnen zijn van oudsher een belangrijk onderdeel van het ecosysteem in de duinen, maar deze soort wordt geplaagd door ziektes. We meten de ontwikkeling van deze populatie door regelmatige tellingen van de duinwachters.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Balans tussen natuur en recreatie

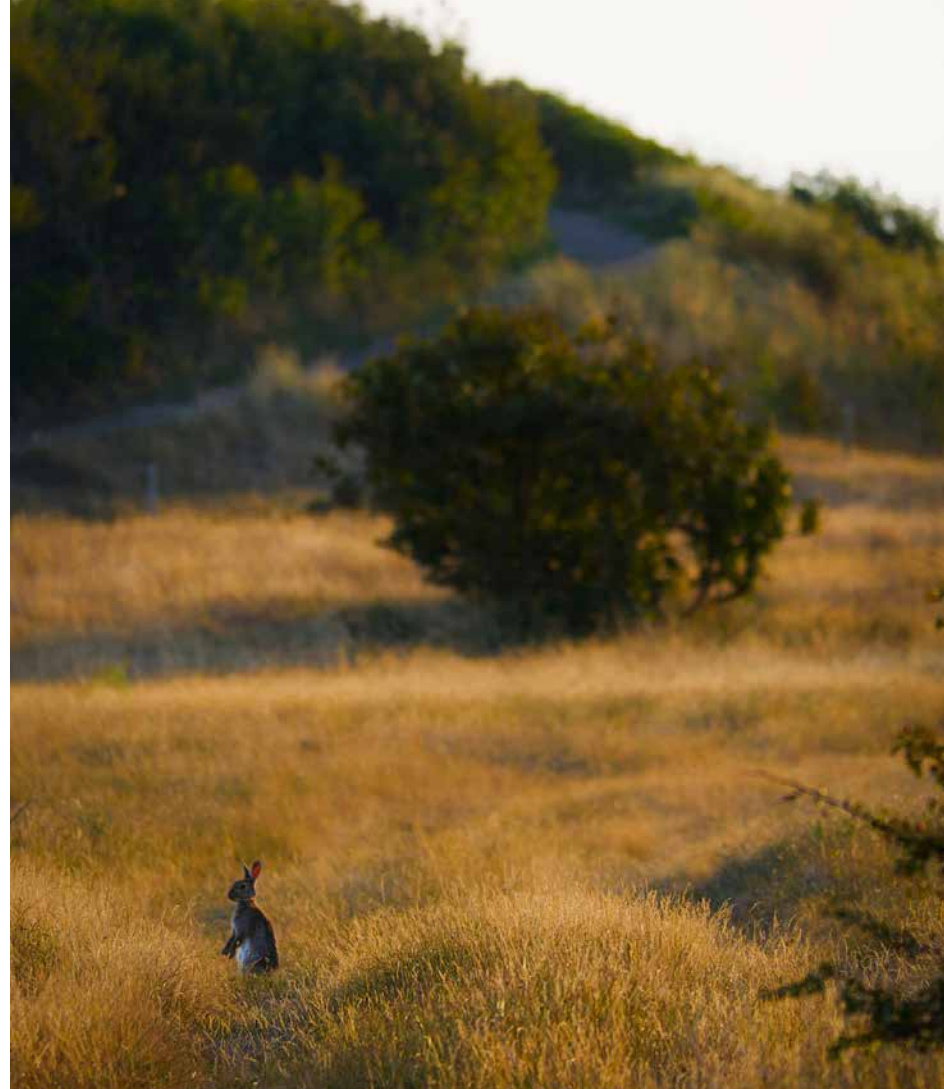
Campagne 'Op de paden blijven'

Door zorgvuldig en zuinig met onze natuurgebieden om te gaan, beschermen we de natuur en de waterwinning. Daarom heeft Dunea toegangsvoorwaarden opgesteld. Een van de belangrijkste is dat bezoekers op de paden moeten blijven en hun hond moeten aanlijnen. In 2023 hebben we hiervoor extra aandacht gevraagd in een gedragscampagne, in samenwerking met de gemeente Den Haag. Er zijn onder meer spandoeken opgehangen. De eerste effecten van de campagne zijn positief. Tijdens een pilot in juli en augustus 2023 werd een zichtbare afname in het aantal uitgeschreven bonnen geconstateerd. Een ander mooi vliegwieleffect was dat de borden voor bezoekers aanleiding waren om elkaar onderling aan te spreken op gedrag.

Het succes van de campagne heeft geleid tot een vervolg. De spandoeken en borden zullen vanaf het voorjaar 2024 weer te zien zijn in Meijndel en in andere gebieden van Nationaal Park Hollandse Duinen, zoals het Westduinpark (Gemeente Den Haag) en het Haagse Bos (Staatsbosbeheer).

Recreatiemonitoring verbeterd

De monitoring van de recreatie in de duinen is in 2023 voortgezet. Er is veel data verzameld die ons kan helpen het bezoekersmanagement verder te verbeteren en de groeiende vraag naar recreatie in goede banen te leiden binnen het Nationaal Park Hollandse Duinen. Het kentekenonderzoek in Meijndel is in 2023 afgerond. Het laat onder meer zien dat het aantal bezoekers in 2023 is gedaald ten opzichte van 2022 en dat de meeste bezoekers uit de regio komen. Deze inzichten helpen ons om bijvoorbeeld gericht in te zetten op bezoek met de fiets en het OV. Het fietsverkeer in Meijndel, dat wij ook monitoren, is redelijk stabiel gebleven.

De duindieren top tien

In 2023 heeft Dunea een oproep gedaan aan fans van de duinen om hun favoriete duindieren met ons te delen. Drie natuurexperts beoordeelden de inzendingen, wat resulteerde in een top tien die wordt aangevoerd door het konijn: 'Onbezorgd en een beetje naïef'. De volledige top tien staat bij de Duinverhalen op onze [website](#).

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Meten klanttevredenheid van recreanten

In 2023 zijn we gestart met de voorbereidingen om de tevredenheid van bezoekers van onze duinen in kaart te brengen. Er zijn twee onderzoeken uitgevoerd onder recreanten in onze natuurgebieden. De uitkomsten en vervolgacties verwachten we in de loop van 2024.

Opknopbeurt Hart van Meijndel

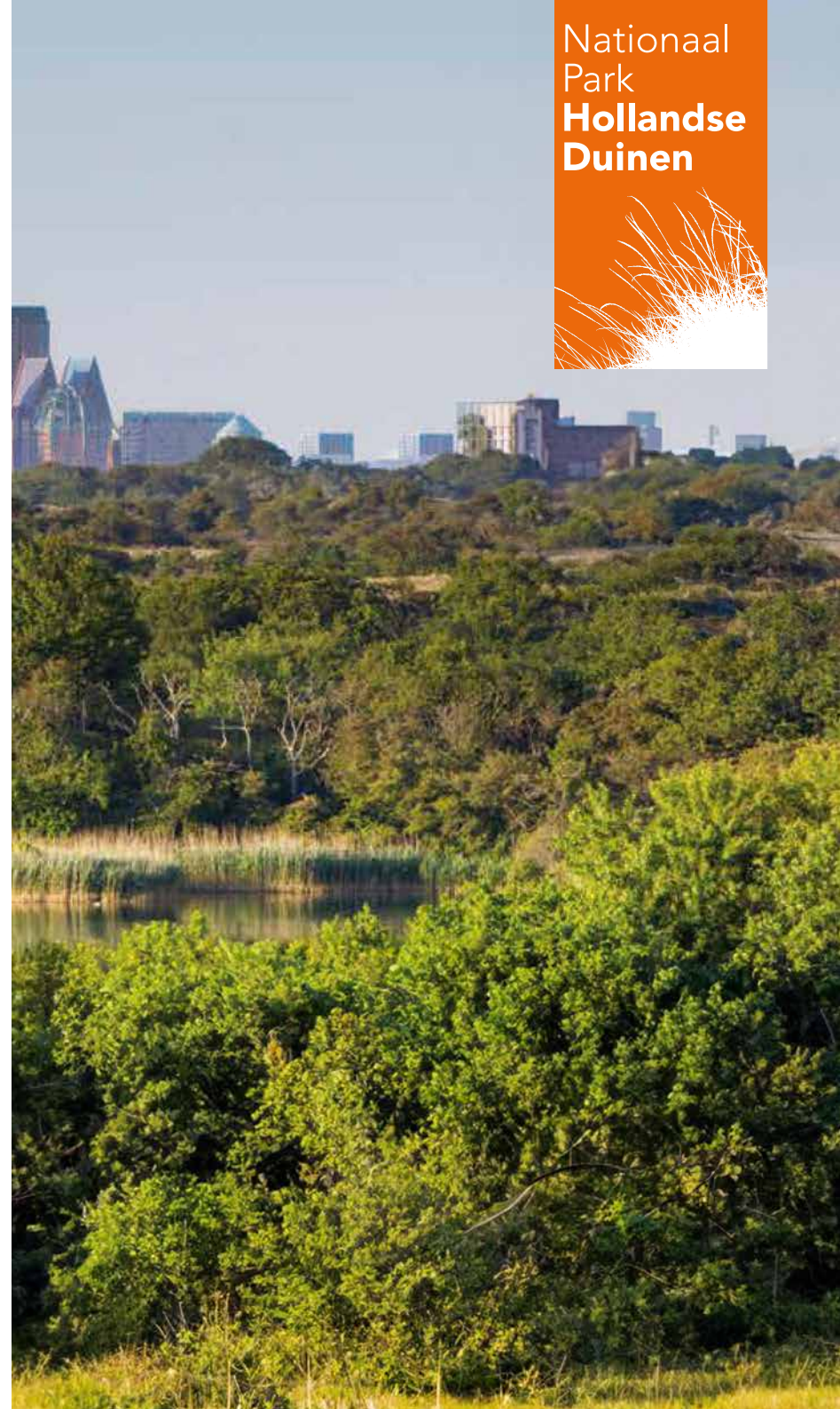
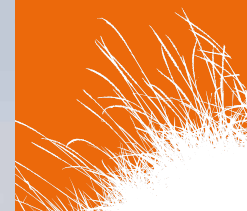
Vanwege een bezwaar- en beroepsprocedure kon de opknopbeurt van het Hart van Meijndel, waar Dunea's bezoekerscentrum is gevestigd, nog niet van start gaan. De buitenruimte wordt aangepast zodat bezoekers beter en veiliger hun weg vinden. De bezwaren die in de procedure naar voren zijn gebracht, zijn door het bevoegd gezag gehoord en beoordeeld. Dit heeft niet geleid tot aanpassing van de plannen. Dunea verwacht het project in 2024 conform plan te kunnen uitvoeren.

Strategische samenwerkingen

Nationaal Park Hollandse Duinen

In november tekenden Dunea, provincie Zuid-Holland, gemeente Den Haag en Staatsbosbeheer opnieuw een meerjarige samenwerkingsovereenkomst met Nationaal Park Hollandse Duinen. Inmiddels zijn er meer dan zestig partners aangesloten. Nationaal Park Hollandse Duinen omvat de brede kuststrook van Hoek van Holland tot Hillegom, waar de natuur stad en zee verbindt. Het doel van het samenwerkingsverband is om groene verbindingzones en overgangsggebieden te realiseren, met robuuste natuur en aantrekkelijke fiets- en wandelpaden, met het spreiden van recreatie als belangrijk aandachtspunt.

Nationaal
Park
**Hollandse
Duinen**

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dunea betrokken bij Agenda Natuurinclusief 2.0

Begin november heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ingestemd met de vernieuwde Agenda Natuurinclusief 2.0.

Doel van deze agenda is het versterken van de natuur, ook buiten natuurgebieden. Wim Drossaert, directeur van Dunea, is domeinleider Water, samen met Els Otterman, Hoogheemraad van Hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden. De drinkwatersector beheert zo'n 23.000 hectare natuur en is daarmee de vierde natuurbeheerder van Nederland. Drossaerts persoonlijke missie is om als domeinleider Water te laten zien dat waterwinning en natuur elkaar kunnen versterken.

Interne verbeteringen

Om het besluitvormingsproces binnen Dunea te stroomlijnen is in 2023 de stuurgroep Natuur opgericht. Concrete resultaten zijn de nieuwe doelstellingen voor de natuuropgave die in het verslagjaar zijn vastgesteld (zie 'Beleid' aan het begin van dit hoofdstuk). Verder is ook het geactualiseerde vrijwilligersbeleid goedgekeurd, waarin rollen en verantwoordelijkheden zijn verduidelijkt en acties voor 2024 en 2025 zijn opgenomen om het nieuwe beleid te implementeren.

Agenda 2024

Voor het waardethema Waardevolle duinen staan de volgende plannen op de agenda voor 2024:

- voortzetten van de natuurbeheeractiviteiten, gericht op herstel van de oorspronkelijke flora en fauna in het duinecosysteem, onder meer met het opkweken van gebiedseigen materiaal voor de bescherming van bijzondere soorten bomen en struiken;
- ontwikkelen van KPI's en aanpak voor het bereiken van een netto positieve impact op biodiversiteit;
- ontwikkelen van het Natura 2000-beheerplan Berkheide/Meijendel;
- vaststellen van de visie op de duingebieden na 2040;
- continueren van activiteiten gericht op het maken en versterken van bufferzones;
- bewaken van de balans tussen natuur en recreatie in de duinen, onder andere door het vernieuwen van routemarkeringen.

“Zelf hoofdkranen
vervangen,
dat was leuk”

Astrid van den Berg-Noorlander
*Werkt in 2024 39 jaar bij Dunea
Begon destijds als eerste en enige
vrouw in de Technische Dienst*

Dunea 150 jaar

Met de fitters op stap

Nadat ze in 1985 bij de Verbruikersadministratie van de DWL (een voorloper van Dunea) ging werken, maakte Astrid van den Berg in 1987 de overstap naar de Technische Dienst. ‘Het was een mannenclub, iedereen was heel direct. Maar de sfeer was geweldig.’

‘Bij de Technische Dienst stuurde ik de fitters aan,’ vertelt Astrid. ‘Omdat ik moest weten wat zij deden, ben ik ook met hen op stap geweest. Zelf hoofdkranen vervangen, dat was erg leuk. Het aansturen ging toen nog via de mobilofoon, inmiddels is dat bijna antiek. De sfeer was heel relaxed, het was een hecht team. Als je een fout maakte, kreeg je het echt wel te horen. Maar het bleef nooit hangen.’

Na vijf jaar Technische Dienst volgden verschillende andere functies. ‘In 2009 heb ik een technische opleiding gedaan. Ik heb toen als eerste (en volgens mij nog steeds als enige) vrouw bij Dunea het diploma “Controle van leidingwaterinstallaties” behaald. Een tijdje heb ik een dag per week inspecteurswerkzaamheden uitgevoerd: kijken of en hoe beveiligingen van binnen-installaties waren aangesloten, of er kans was op bacteriële verontreiniging en of de legionella-administratie van zakelijke klanten op orde was.’

Erfgoed bewaren

Inmiddels houdt Astrid zich bezig met management- en projectondersteuning. En met een langlopend speciaal ‘project’. ‘Samen met drie andere collega’s ben ik bezig om bijzondere stukken uit de geschiedenis van Dunea te verzamelen, voor een nog in te richten “museum”. We willen ons erfgoed bewaren voor de toekomst. Laatst kregen we van iemand een A3-affiche. Het is met potlood getekend door haar opa die bij de DWL heeft gewerkt. Zo mooi! Het origineel heb ik, nadat het was gescand, bij mijn werkplek opgehangen.’

Dunea klimaatneutraal

Dit waardethema gaat over een zo efficiënt mogelijk energie- en grondstoffengebruik, het terugbrengen van (in)directe CO₂-emissies en het minimaliseren van vervuiling.

Kengetallen:

CO₂-voetafdruk In ton CO₂-equivalent: **14.201**
(2022: 13.108)

KPI's (in ton CO₂-equivalent)

Scope 1-emissie: **238** (2022: 193)

Scope 2-emissie: **0** (2022: 0)

Scope 3-emissie: **13.963** (2022: 12.915)

Compensatie scope 1- en beïnvloedbare
scope 3-emissies: **738** (2022: 653)

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Materiële onderwerpen

- Klimaatneutrale bedrijfsvoering
- Stimuleren aquathermie in de energietransitie

Beleid

In ons beleid staat het reduceren van directe en indirecte CO₂-emissies centraal. Sinds 2017 berekent Dunea jaarlijks haar CO₂-voetafdruk volgens de praktijkcode voor het berekenen van de CO₂-voetafdruk van drinkwaterbedrijven van het KWR. Volgens dit protocol moeten ook indirecte emissies (upstream- en downstream-activiteiten) worden meegenomen. Daarom kijken wij naar de hele keten. We gebruiken de jaarlijkse berekening om focus aan te brengen en om de voortgang van de lopende CO₂-reductiemaatregelen te monitoren.

Deze maatregelen hebben ook raakvlakken met het circulair maken van onze bedrijfsvoering. Onze deelneming AquaMinerals richt zich daarop, door voor huidige en te verwachten grondstoffen uit onze rest- en afvalstromen economische waarde en duurzaamheidswaarde te creëren. Vanuit Dunea dragen wij zorg voor zo hoogwaardig mogelijke reststoffen, bijvoorbeeld door het uitbreiden van ons productieproces met een spoelwaterverwerkingsinstallatie.

Onze dochteronderneming Dunea Warmte & Koude B.V. zet in op projecten waar aquathermie waarde toevoegt voor klant en maatschappij. De assets van Dunea kunnen worden benut als een duurzame bron van warmte en koude. Zo dragen wij bij aan de energietransitie en het realiseren van de klimaatdoelen.

In het Panbos zijn transportleidingen vervangen.
Op de informatiebordjes zijn de werkzaamheden
rondom het project toegelicht.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

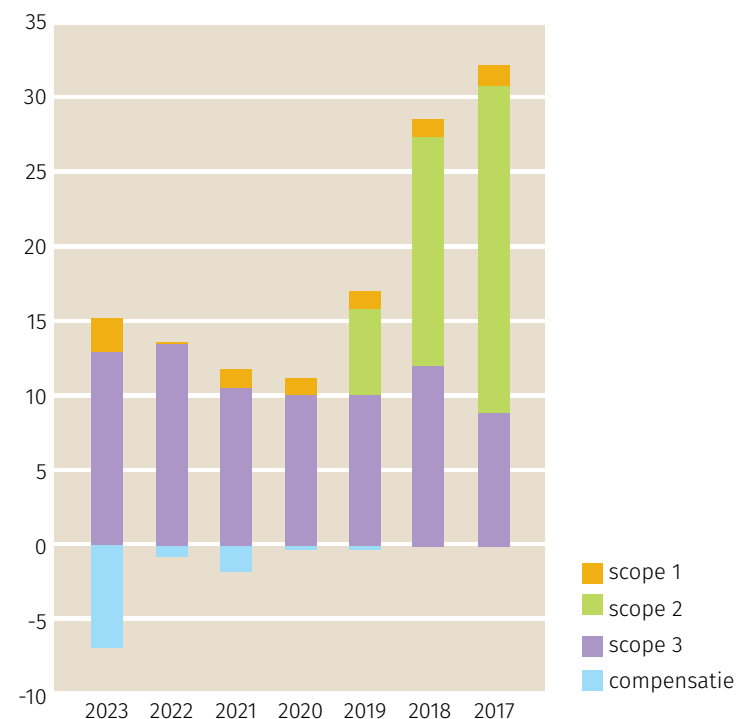
Aanvullende informatie

Voortgang in 2023

Onze CO₂-voetafdruk in 2023

De CO₂-voetafdruk van Dunea kwam eind 2023 uit op 14.201 ton CO₂-equivalent zonder compensatie en 13.463 ton CO₂-equivalent met compensatie. De emissiefactor van het door Dunea geleverde water is hiermee uitgekomen op 0,18 kg CO₂-equivalent per m³ geproduceerd drinkwater zonder compensatie en op 0,17 kg CO₂-equivalent per m³ met compensatie. De CO₂-emissie in scope 2 is net als in 2022 volledig gecompenseerd met garanties van oorsprong.

CO₂-voetafdruk Dunea (kton CO₂-eq)

Stappen om energieverbruik te verlagen (scope 1 en 2)

Het energieverbruik van Dunea heeft onze voortdurende aandacht. Door toepassing van extra zuiveringstechnieken (RO) voor het zuiveren van PFAS is er bijvoorbeeld extra energie nodig. In 2023 is een interne stuurgroep Energie opgericht waarin initiatieven worden ontwikkeld voor elektriciteitsbesparing, aardgasbesparing en het groen opwekken en slim inkopen van energie. In dit kader zijn er drie werkgroepen gestart met het opstellen van nieuwe doelen en maatregelen. Deze doelen en maatregelen worden in 2024 verder uitgewerkt en geformaliseerd, waarna de implementatie zal starten. We verwachten in het jaarverslag over 2024 de eerste voortgang te kunnen rapporteren.

Nieuw beleid voor woon-werkverkeer (scope 1)

Eind 2023 is er nieuw beleid vastgesteld voor duurzaam woon-werkverkeer. De belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het oude beleid zijn dat medewerkers die altijd met het openbaar vervoer naar het werk komen hun kosten volledig vergoed krijgen, dat het voorkeursvervoersmiddel voor buitenlandse reizen de trein is en dat de faciliteiten voor fietsers worden verbeterd. De implementatie is eind 2023 gestart. Concrete resultaten worden in 2024 verwacht. Eind 2023 was het wagenpark van Dunea voor 53% elektrisch (eind 2022: 29%). We werken aan de verdere vervanging.

Pilot vervanging ijzerchloride (scope 1)

Op pompstation Bergambacht is in het derde kwartaal een pilot gestart om te onderzoeken of elektrocoagulatie kan worden ingezet ter vervanging van ijzerchloride (deze stof wordt gebruikt om vuildeeltjes uit water te zuiveren). Eerder onderzoek van KWR in samenwerking met onder andere Dunea heeft aangetoond dat elektrocoagulatie ter vervanging van ijzerchloride leidt tot een lagere CO₂-voetafdruk. KWR zal in 2024 resultaten verzamelen en analyseren, waarna we besluiten of we de pilot eventueel opschalen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Poederkoolslib gebruikt in RWZI Gouda (scope 3)

Nieuwe en strengere PFAS-normen zorgen niet alleen voor een toename van ons energieverbruik door toepassing van RO, maar ook voor een verhoging van onze poederkooldoseringen. In 2023 is een pilot gestart om de groeiende reststroom PFAS-houdend poederkoolslib een tweede leven te geven als absorbens in de zuivering van de RWZI in Gouda van Waterschap Rijnland. Oorspronkelijk zou in het vierde kwartaal 2023 de eerste levering plaatsvinden. Vanwege vertraging wordt dit voorzien voor 2024.

Samen meer bereiken

In 2023 hebben we op verschillende manieren samengewerkt met belanghebbenden, regionaal en landelijk. Dunea heeft zich medio 2023 aangesloten bij Stichting Circulair West. Dit samenwerkingsverband maakt zich sterk voor een concurrerende economie die efficiënt omgaat met materiaalstromen en duurzaam produceert binnen de natuurlijke grenzen van de aarde. Dunea brengt kennis in op het gebied van onder meer water en techniek; het netwerk helpt ons ook om onze activiteiten verder aan te scherpen.

Verder doet Dunea mee aan de praktijkfase van De Ultieme Waterfabriek, een initiatief waarin drinkwaterbedrijven, waterschappen, STOWA en KWR onderzoeken wat nodig is om gezuiverd afvalwater na extra zuivering direct opnieuw te gebruiken voor toepassingen als koelwater, proceswater voor industrie, water voor de tuinbouw en drinkwater.

Agenda 2024

In 2024 ligt de focus op het uitvoeren van de plannen vanuit de stuurgroep Energie, specifiek voor:

- elektriciteitsbesparing;
- aardgasbesparing;
- inkopen van duurzame energie.

Eerste stappen naar aardgasloos

In 2023 is een haalbaarheidsonderzoek gestart om onze gebouwen aardgasloos te maken. Naar aanleiding van het haalbaarheidsonderzoek zijn potentiële maatregelen geïdentificeerd. Deze worden in 2024 verder uitgewerkt, gevolgd door besluitvorming. De nadruk zal eerst liggen op de bouwkundige verbetering van gebouwen.

Samen voor elke klant

Dit waardethema gaat over het bijdragen aan vertrouwen en gemak voor alle klanten door goede en toegankelijke diensten en adviezen.

KPI's

	Target	2023	2022
Algehele klanttevredenheid	> 7,8	8,2	8,1
Customer Effort Score ⁴	<= 2,0	1,5	1,5
Afhandeltijd klachten (binnen 5 werkdagen)	>= 70%	75%	74%

Materiële onderwerpen

- Klantgerichtheid
- Sociaal maatschappelijk incasseren

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

⁴ De customer effort score maakt inzichtelijk hoeveel gemak klanten ervaren als zij iets bij Dunea willen regelen. De scores gaan van 1: zeer weinig moeite, tot en met 5: zeer veel moeite.

Beleid

Het beleid van Dunea is erop gericht om de klantbeleving voortdurend te verbeteren en klanten te ontzorgen met processen die aansluiten bij hun wensen en behoeften. Hiervoor gebruiken we de resultaten uit tevredenheidsonderzoeken en data vanuit onze klantcontacten. Waar mogelijk ondersteunen wij klanten bij het betalen van hun waterrekening. Verder zorgen wij ervoor dat hun gegevens optimaal worden beschermd, in lijn met de geldende wet- en regelgeving.

Voortgang in 2023

In het verslagjaar zijn de gestelde doelen voor de KPI's behaald. Dat laat zien dat het ingezette beleid het gewenste resultaat heeft. Natuurlijk wil Dunea haar dienstverlening blijven verbeteren. Daar zijn de inspanningen in 2023 op gericht.

De voortgang die wordt gerapporteerd in dit hoofdstuk is met name gericht op de huishoudelijke klant. Voor de zakelijke klanten is de voortgang gerelateerd aan het onderwerp Bewust en duurzaam watergebruik en verwijzen wij naar het hoofdstuk **Resultaten 2023 – Drinkwater voor nu en in de toekomst**.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Verbeteren dienstverlening en klantcontact

Meer digitaal

Persoonlijk als de klant dat wil, digitaal als het kan. Dat is het motto voor onze klantondersteuning. In het verslagjaar hebben we stappen gezet in de verdere digitalisering. Zo is de informatie in de e-mail bij een periodeafrekening vereenvoudigd, zodat de klant in een oogopslag ziet wat zijn gebruik in de periode was, wat het saldo te betalen of terug te ontvangen is en wat het nieuwe voorschotbedrag is. Ook zijn de mogelijkheden voor zelfservice in MijnDunea uitgebreid. Klanten kunnen bijvoorbeeld een betalingsregeling treffen zonder tussenkomst van een medewerker. We zien dat er meer gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om het voorschot of de betalingstermijn aan te passen. De duurzame 'bijvangst' is dat we minder papieren poststromen en minder verkeer hebben. Bovendien draagt het bij aan de continue verrijking van onze klantdata. Hiermee kunnen we onze dienstverlening nog gericht afstemmen op de situatie en wensen van de klant.

Andere resultaten zijn:

- aandacht voor anderstaligen, met meer uitingen in het Engels;
- aandacht voor laaggeletterden op de website en in onze uitingen: we hanteren een eenvoudige schrijfstijl zodat onze diensten voor zoveel mogelijk klanten begrijpelijk zijn;
- tips voor het bewuster omgaan met drinkwater en de ontwikkeling van de online waterbespaarcheck, die eind 2023 live is gegaan.

Investeren in kwaliteit klantcontact

Er is in 2023 geïnvesteerd in de kwaliteit van het klantcontact. Zowel competenties als vaardigheden van onze klantenservice-medewerkers zijn belangrijk. Hier hebben we op gestuurd in een coaching-traject: alle medewerkers van de klantenservice hebben een of meer coaching-gesprekken gehad. In deze gesprekken luisteren en lezen medewerkers samen met een coach hun eigen reacties aan de klant terug, om vervolgens met verbeterpunten aan de slag te gaan. Ook zijn interne

bijeenkomsten georganiseerd voor medewerkers van de klantenservice en onze monteurs die bij klanten thuis komen, om kennis en ervaring uit te wisselen.

Bereikbaarheid

Om onze bereikbaarheid te optimaliseren zetten we een mix van kanalen in, zoals telefonie, e-mail, chat en online contactformulieren. Klanten geven aan blij te zijn met een menselijke telefonische hulplijn. In klanttevredenheidsonderzoeken vragen we wat klanten van ons vinden. Daarnaast houden we bij hoeveel klantcontacten via de verschillende media bij ons binnenkomen, maar belangrijker nog waarover klanten contact met ons zoeken. Deze informatie gebruiken we om onze processen en dienstverlening verder te verbeteren. Zo hebben we bijvoorbeeld op de website een beslisboom toegevoegd om meer duidelijkheid te geven hoe klanten zelf mutaties kunnen doen. Maar ook in de veel gestelde vragen hebben we een aanpassing gedaan, met informatie over de periode waarover wij een factuur sturen en extra uitleg over bij het opnamenummer.

Voortgang sociaal maatschappelijk incasseren

De binnendienst en de buitendienst zijn in 2023 gestart met het hanteren van een coulancebeleid voor klanten met betalingsproblemen. Zo mogen incassomedewerkers een betalingsregeling aanbieden met een lager termijnbedrag. Er is een nog socialer incassoproces ontwikkeld en er is een nieuwe minnelijke incassopartner geselecteerd. In 2023 zijn de stappen in kaart gebracht om het nieuwe incassoproces in 2024 te implementeren.

Klanten die mogelijk een betaalachterstand gaan oplopen, zijn wij actief gaan benaderen vlak voordat ze een tweede betalingsherinnering zouden ontvangen. Klanten zijn gebeld met het advies om in plaats van per kwartaal per maand te gaan betalen of een betalingsregeling af te spreken.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

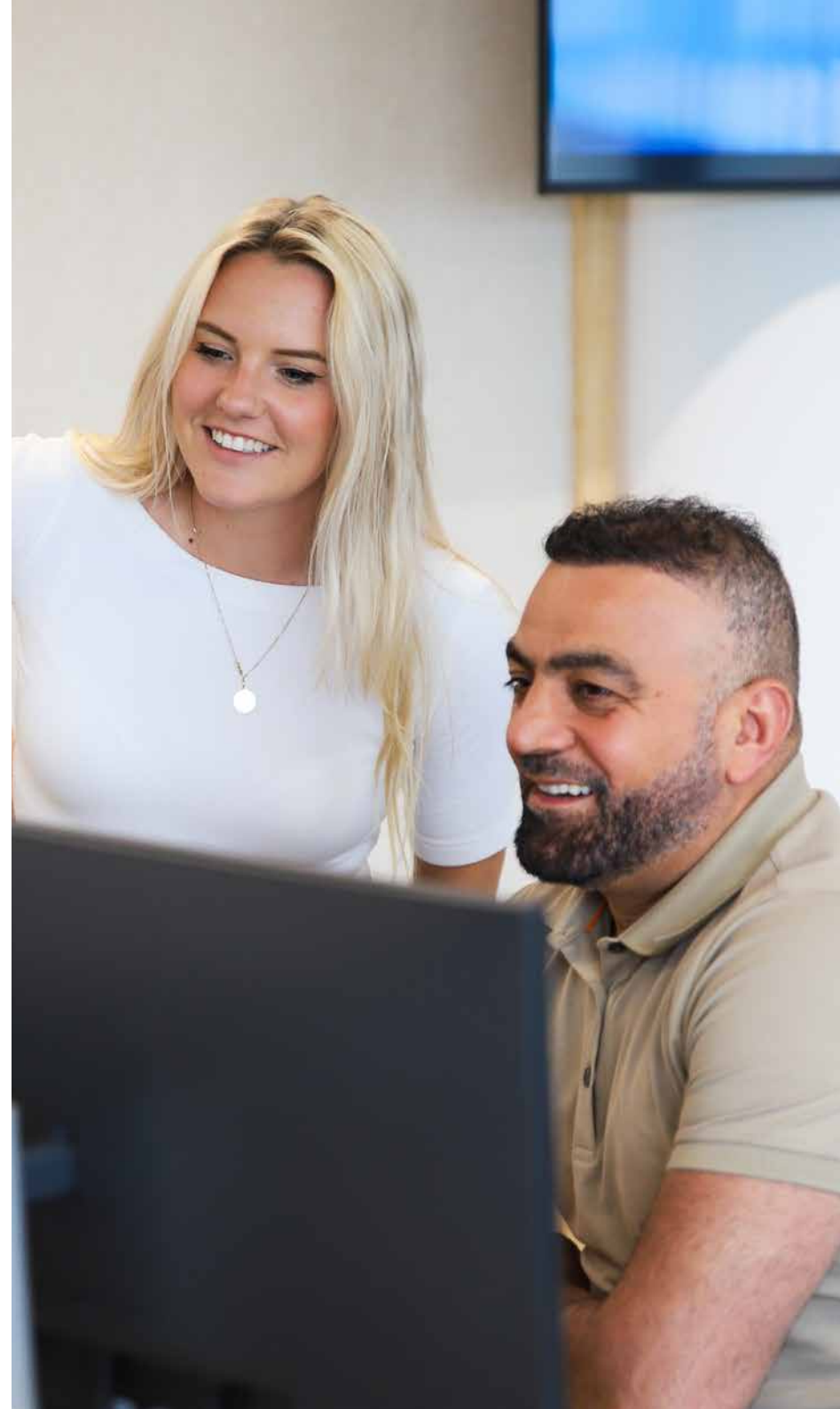
Verbeteringen administratie

In 2023 is er een grote inhaalslag gestart om de over een lange periode geschatte meterstanden alsnog binnen te krijgen. Het risico van meterstanden die al een aantal jaren worden geschat, is dat mogelijke lekkages niet tijdig worden opgespoord en verholpen of dat klanten te veel of te weinig hebben betaald. Daarom is het belangrijk de werkelijke meterstanden te ontvangen en verwerken.

Agenda 2024

Voor 2024 gaan we door op de ingezette koers binnen het waardethema Samen voor elke klant, met als focus:

- monitoren en eventueel bijstellen van de nieuwe stappen om sociaal maatschappelijk incasseren te implementeren;
- verder verhogen van de kwaliteit van de dienstverlening, waaronder de klantgerichtheid van onze klantcontactmedewerkers;
- verbeteren van de datakwaliteit met als doel om klanten waar nodig proactief te benaderen als de situatie dit vraagt;
- verder ontwikkelen van de digitale kanalen;
- zorgen voor een naadloze aansluiting van en uniforme klantervaring in online, schriftelijke en persoonlijke klantcommunicatie.

Dunea 150 jaar

Marc Janssen, directeur van Stichting Duinbehoud

Peter Spierenburg, strategisch adviseur Natuur binnen Dunea

Samen in gesprek over verleden, heden en toekomst van het duinbehoud

Dunea gaat de dialoog aan met belanghebbenden, onder meer voor het duinbeheer. Hoewel de belangen niet altijd op één lijn liggen, zijn deze samenwerkingen voor ons heel waardevol.

‘Halverwege de jaren zeventig voerden studenten en docenten van de Universiteit Leiden actie tegen de waterwinning in de duinen,’ vertelt Marc, die daar zelf bij betrokken was (het protest vormde het startpunt voor de oprichting van Stichting Duinbehoud). ‘Hiermee werd nieuw provinciaal en landelijk beleid aangejaagd om waterwinning beter in te bedden in de natuur. DWL, een voorloper van Dunea, nam een ecooloog in dienst. Ook werd fors geïnvesteerd in de voorzuivering, zodat er niet langer ruw rivierwater maar bijna water van drinkwaterkwaliteit de duinen in kwam. De aandacht voor natuurherstel groeide vanaf die tijd. De Kikkervallei en Berkheide Zuid werden bijvoorbeeld aangepakt en hersteld. Ook was er natuuruuitbreiding, met nieuwe gebieden als De Klip, De Hertenkamp en Lentevreugd. Tot 2010 ging het in onze optiek beter met het herstel van de duinen, daarna lijkt jullie ambitie wat af te nemen. Met de komst van het Nationaal Park Hollandse Duinen zien we bij Dunea gelukkig de blik weer meer naar buiten gericht.’

‘De acties van Stichting Duinbehoud waren een wake-up call’

Peter: 'Voor Dunea voelden rond 1990 de acties van Stichting Duinbehoud als een wake-up call: onze duinen zijn ecologisch gezien een cruciaal gebied. Vanaf die tijd zijn we de natuur meer gelijkwaardig gaan meenemen in onze activiteiten. Inmiddels houdt meer dan één op de tien medewerkers binnen Dunea zich direct bezig met de natuur. Sollicitanten geven aan dat het voor hen een belangrijke reden is om voor Dunea te kiezen. Jullie dringende signaal heeft ons als bedrijf veranderd. Goed zorgen voor de natuur, omdat we ervan afhankelijk zijn, is anno nu een interne drive geworden. Neem bijvoorbeeld Meijendel en Berkheide: in al die projecten hanteren we de stelregel dat we de natuur beter willen achterlaten dan toen we begonnen.'

Samen op excursie

Marc: 'In 1994 zijn wij mee geweest met Dunea op excursie naar Denemarken, om te kijken hoe daar het natuurlijke duinsysteem functioneert. Dat was een mooi initiatief.'

Peter: 'Zeker, onze doelen overlappen voor een deel: de natuur van de duinen is belangrijk. We zijn nooit klaar, het kan altijd beter. En ook ons natuurbeheer ontwikkelt zich. Zo leek het in de jaren vijftig van de vorige eeuw een goed idee om helmgras en naaldbomen aan te planten. Nu is dat achterhaald en focussen we vooral op hoe we de duinen weer kunnen laten stuiven.'

Marc: 'De bakens zijn inmiddels echt wel verzet, vergeleken met die jaren. Stichting Duinbehoud heeft best een eigengereide achterban met hart voor de natuur. Dat in combinatie met de dubbele doelstelling van Dunea (waterwinning en natuur) maakt dat het cruciaal is om energie te blijven steken in onze samenwerking.'

Peter: 'Dat is ontzettend belangrijk, zeker nu de polarisatie in onze samenleving zo toeneemt. Wij willen juist kijken vanuit het gezamenlijke belang. En jullie houden ons scherp, ook voor uitdagingen buiten ons gebied.'

“Mooi dat we elkaar blijven vinden ook al is ons uitgangspunt wezenlijk anders”

Marc: 'Mooi dat we elkaar kunnen vinden, ook al is ons uitgangspunt wezenlijk anders. Wij zien de duinen primair als leefgebied voor planten en dieren. Als dat leefgebied goed is, kunnen we gaan kijken welke mede-gebruiksfuncties er mogelijk zijn. Het zou bijvoorbeeld goed zijn als Dunea weer eens met een verse blik kijkt naar de padenstructuur in de duinen. Minder paden betekent meer rustgebieden en broedgebieden voor vogels.'

Goed zorgen voor de duinen

Peter: 'Bij werkzaamheden van het project Berkheide zijn we gestuit op een oude boerderij met een waterput. Het laat zien dat de duinen altijd zijn gebruikt door de mens. Dat geeft ons ook een verantwoordelijkheid om goed voor de duinen te zorgen. We hebben nu meer kennis over de waarde van de natuur in de duinen. Die kennis helpt ons de balans met winning van drinkwater te bewaren. Bij ieder project in de duinen, of dat nu is voor natuur, drinkwater of recreatie, streeft Dunea ernaar dat de natuur in de duinen er beter van wordt. We zijn blij dat we daarin in Duinbehoud een kritische, constructieve gesprekspartner hebben.'

Aantrekkelijk werk

Dit waardethema gaat over het bijdragen aan welvaart en welzijn (trots, identiteit, gezondheid en werkgelegenheid) voor werknemers.

KPI's	Target	2023	2022
Tijd om vacature in te vullen (% vacatures ingevuld binnen 70 dagen)	> 75%	63	75
Incidenten frequentie ratio	< 4	4	5
Aantal meldingen (gevaarlijke situaties, ongevallen)	> 160	213	220
Ziekteverzuim (in %)	< 5,8	5,3	7,3
Ziekmeldingsfrequentie	< 1,1	1,1	1,3

Materiële onderwerpen

- Veilige werkomstandigheden
- Duurzame inzetbaarheid van personeel
- Innovatie en kennis

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Beleid

Onze medewerkers zijn onmisbaar in het realiseren van onze strategische en operationele doelstellingen. Wij vinden het belangrijk dat zij zich als vakbekwame professionals blijven ontwikkelen. Met proactief HRM-beleid en strategische personeelsplanning zet Dunea zich als werkgever in voor optimale inzetbaarheid van medewerkers, waarbij ontwikkeling en mobiliteit worden gestimuleerd, in een uitdagende, fijne en veilige werkomgeving.

Voortgang in 2023

Uitdagende arbeidsmarkt

De uitdagende omstandigheden op de arbeidsmarkt waren in 2023 nog steeds merkbaar. Vooral voor de technische functiegroepen, zoals monteurs, projectleiders en ICT-professionals, is het lastig om de vacatures te vervullen. De time to fill-doelstelling hebben we niet gehaald. Er is extra ingezet op arbeidsmarktcommunicatie, recruitment-plannen en campagnes en uitbreiding van het recruitmentteam.

Groei in aantal medewerkers

Dunea zag in het verslagjaar het aantal medewerkers groeien, van 546 medewerkers eind 2022 naar 563 eind 2023. Ultimo 2023 waren er 57 fte niet ingevuld met vaste medewerkers. Waar nodig worden posities ingevuld met inhuur en wordt er goed gekeken hoe we de meest urgente werkzaamheden alsnog kunnen realiseren.

Er is al een aantal jaren sprake van een grotere beweging in instroom, doorstroom en uitstroom. Dit zette ook in 2023 door. Het aantal openstaande vacatures is in 2023 sterk gestegen. Dit komt door veel nieuwe functies vanwege onze uitdagingen, aankomend pensioen, hogere vrijwillige uitstroom en een gestegen interne doorstroom.

Een van Dunea's hardloopteams tijdens de CPC Loop in Den Haag.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De toegenomen interne mobiliteit zien wij als een goede ontwikkeling. We monitoren scherp of er aanvullende maatregelen nodig zijn om de continuïteit te waarborgen.

Strategische personeelsplanning

In het verslagjaar is een nieuwe methodiek voor strategische personeelsplanning in gebruik genomen, om dit HR-beleidsonderdeel verder te verbeteren. We gaan inzetten op de ontwikkeling van medewerkers, het binden en boeien van medewerkers en het versterken van onze positie op de arbeidsmarkt. Voor bepaalde interne doelgroepen zijn opleidingsprogramma's in ontwikkeling, gericht op competentieontwikkeling. Ook is een concept voor arbeidsmarktcommunicatie ontwikkeld. Beide krijgen in 2024 definitief vorm en zullen worden uitgevoerd.

Veiligheid en welzijn

De in 2022 uitgevoerde risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E), die de risico's beschrijft op het gebied van gezondheid en veiligheid van de medewerkers, is in 2023 definitief vastgesteld. De eerste acties zijn uitgevoerd en de governance van veiligheid is verder verbeterd. Er zijn toolboxes ontwikkeld die steeds vaker worden gebruikt. Nieuw is ook het uitvoeren van werkplekinspecties. Als onderdeel van de RI&E is een onderzoek gedaan naar de psychosociale arbeidsbelasting (PSA). In vergelijking met de benchmark zijn die omstandigheden goed bij Dunea, maar we blijven alert op de werkdruk van onze medewerkers.

Het aantal meldingen van gevaarlijke situaties lag op koers: de doelstelling van meer dan 200 meldingen is met 213 gehaald. Deze meldingen zijn belangrijk. Enerzijds kunnen we dankzij deze meldingen ongevallen voorkomen, anderzijds zijn ze een graadmeter voor het veiligheidsbewustzijn in de organisatie.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Resultaten in 2023

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De IF-ratio kwam over 2023 uit op 4; de doelstelling van maximaal 4 is daarmee gehaald. Dit komt doordat er vier ongevallen waren met letsel en verzuim. We analyseren elke melding, ook de meldingen van bijna-ongevallen, en waar mogelijk passen we beleid en procedures aan om herhaling te voorkomen.

Op het gebied van welzijn kregen wij geen zorgwekkende signalen van medewerkers. Er is bijvoorbeeld ook in 2023 geen gebruik gemaakt van het aanbod van budgetcoaching.

In het verslagjaar zijn geen (2022: 1) klachten ingediend bij de interne klachtencommissie. Verder zijn er in het verslagjaar 18 meldingen (2022: 16) binnengekomen bij de interne vertrouwenspersonen, waarvan er zestien zijn afgerond. De niet-afgeronde meldingen en gesprekken worden in 2024 verder opgepakt. Er zijn geen (2022: idem) klachten ingediend bij de externe klachtencommissie voor ongewenst gedrag.

Diversiteit en inclusie

In het verslagjaar zijn visie, beleid en een plan van aanpak opgesteld op het gebied van diversiteit en inclusie. Het doel is om meer vrouwen aan te stellen in technische functies en om medewerkers met een niet-westerse etnisch-culturele achtergrond aan te trekken en te behouden.

Screening van medewerkers

Dunea is onderdeel van de vitale sector, het is belangrijk dat de drinkwatervoorziening niet wordt verstoord. Nieuwe medewerkers werden al gescreend, bijvoorbeeld met een diplomacheck en VOG. Tijdens het dienstverband vond er geen screening plaats. In 2023 is een nieuwe regeling vastgesteld die de screening van nieuwe medewerkers verder verbetert en ook toeziet op screening tijdens het dienstverband. Er worden verschillende screeningsmethoden ingezet, afhankelijk van het screeningsniveau van de functie. In 2023 zijn alle medewerkers op het hoge en midden risiconiveau gescreend.

Ziekteverzuim

Mede dankzij nieuw beleid en een andere aanpak van onze nieuwe arbodienst kwam het ziekteverzuim in 2023 uit op 5,3%. De doelstelling van maximaal 5,8% is gehaald. De ziekmeldingsfrequentie, die uitkwam op 1,1, was gelijk aan de norm.

De inzetbaarheid van medewerkers verbeterde sterk dankzij een proactieve aanpak bij (dreigende) arbeidsongeschiktheid. Het aanbieden van periodiek medisch onderzoek aan medewerkers en workshops op het gebied van omgaan met werkdruk en het vroegtijdig herkennen van signalen van dreigende overbelasting hebben eveneens bijgedragen aan betere inzetbaarheid en lager verzuim.

Dunea in een oogopslag

Voorwoord

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Aanvullende informatie

Agenda 2024

In 2024 gaan we verder op de ingeslagen weg, met gerichte acties als:

- lanceren van een nieuwe imago- en wervingscampagne voor de arbeidsmarkt met als doel om Dunea als onderscheidende werkgever beter te presenteren bij potentiële medewerkers;
- doorontwikkelen van het trainingsaanbod gericht op competenties en kennis;
- invoeren van een aangepaste beoordelings- en functioneringscyclus, met meer ruimte voor dialoog en eigen regie;
- uitvoeren van het plan van aanpak diversiteit en inclusie, waarbij we vooral inzetten op het ontwikkelen van bewustzijn en inzicht, de arbeidsmarktbenadering en analyse van kengetallen;
- stimuleren van duurzaam reizen (woon-werk en dienstreizen);
- uitwerken en implementeren van de veiligheidsmaatregelen vanuit de RI&E.

Medewerkers en organisatie

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

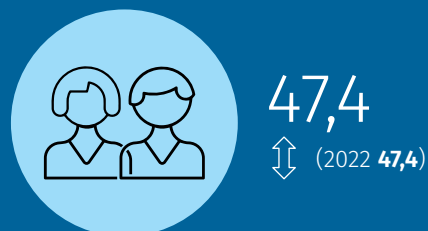
Overige gegevens

Aanvullende informatie

Aantal medewerkers

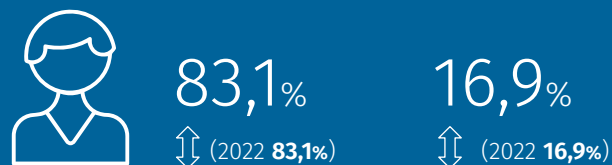
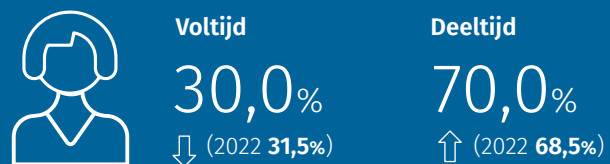
Gemiddelde leeftijd

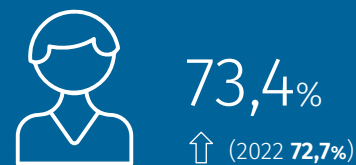
Ziekteverzuim

Voltijd- en deeltijdcontracten naar geslacht

Verhouding man/vrouw

Man/vrouw in leidinggevende functies

Financiële resultaten

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dunea behaalde in 2023 een resultaat van € 6,8 miljoen, een stijging van € 0,5 miljoen ten opzichte van 2022. In dit hoofdstuk lichten we onze financiële resultaten verder toe.

Resultaat 2023

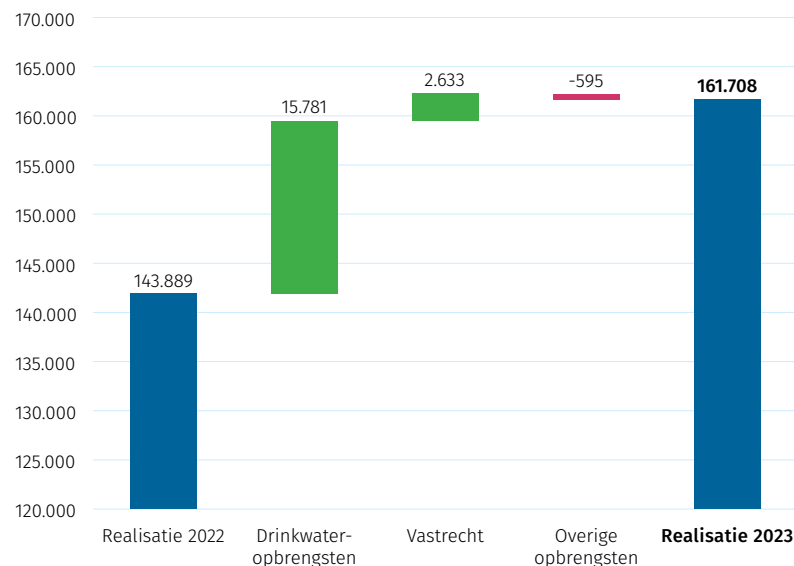
(bedragen x €1.000)	2023	2022	in EUR	%
Som der bedrijfsopbrengsten	161.708	143.889	17.819	12,4%
Som der bedrijfslasten	-149.167	-132.789	-16.378	-12,3%
Financieel resultaat	-5.691	-4.793	-898	-18,7%
Resultaat na belasting	6.850	6.307	543	8,6%

Het resultaat na belasting over 2023 komt uit op € 6,8 miljoen (2022: € 6,3 miljoen). De bedrijfsopbrengsten zijn gestegen met € 17,8 miljoen, vooral door de drinkwatertariefstijging van m³ en de hogere vastrecht-opbrengsten. De bedrijfslasten zijn gestegen met € 16,4 miljoen door de hogere energieprijzen, inflatie, hogere loonkosten en de inhuur van deskundigen.

Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten bestaan voor 94,5% uit wateropbrengsten (2022: 93,3%).

Bedrijfsopbrengsten realisatie 2023 vs realisatie 2022 (x €1.000)

De waterafzet (inclusief verkoop en gros) is met 0,2 miljoen m³ gedaald ten opzichte van 2022. Ondanks de afname in m³ is de opbrengst van de verkopen gestegen met € 15,8 miljoen door de stijging van het variabele tarief van € 0,22 per m³. Daarnaast zijn de opbrengsten uit vastrecht gestegen met € 2,6 miljoen, door een stijging in het aantal verbruiks-adressen en de tariefstijging van € 2,46 voor de meest voorkomende leveringscapaciteit. De € 0,6 miljoen lagere overige opbrengsten worden met name veroorzaakt door 9% minder nieuwe drinkwataansluitingen.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Financiële resultaten*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Drinkwatertarief 2023

In 2023 is de tariefstructuur niet gewijzigd. Voor de levering van drinkwater betaalt de klant een vastrecht waarvan de hoogte is gebaseerd op de leveringscapaciteit van het verbruiksadres van de klant. Voor het drinkwaterverbruik betaalt de klant een vast tarief per m³. Dunea hanteert het principe 'kostendekkend' voor alle tarieven, waarbij het tarief voor drinkwater en de vastrechtstarieven zijn opgebouwd volgens de kostprijs-plusmethode: kostprijs + een (winst)marge voor de dekking van de vermogenskosten. Jaarlijks worden de tarieven vastgesteld in het begrotingsproces. De hoogte van de (winst)marge is bepalend voor hoe de financiële ratio's van Dunea zich op termijn ontwikkelen. De uitgangspunten die Dunea hierbij hanteert zijn opgenomen in het financieel beleid. Dit beleid is erop gericht om Dunea financieel gezond te houden en zo voldoende financiering te verkrijgen om de toekomstige investeringsopgaven te realiseren. Met het bepalen van de hoogte van de marge mag Dunea de maximale vermogenskosten op basis van de WACC (2023: 2,95%) niet overschrijden.

In 2023 is het laagste vastrecht, dat voor meer dan 95% van onze klanten geldt, gestegen naar € 66,88 (2022: € 64,42). Het variabele tarief is gestegen naar € 1,29 (2022: € 1,07). Voor 2024 zullen de tarieven verder stijgen naar respectievelijk € 78,21 voor het laagste vastrecht en € 1,33 voor het variabele tarief. Deze stijging wordt doorgevoerd wegens een verwachte afzetdaling van 4% ten opzichte van 2023 en een verwachte stijging in de kosten van met name lonen en digitale transformatie – zij het dat deze ook deels worden gecompenseerd door een kostendaling van energie. De genoemde tarieven zijn exclusief btw en belasting op leidingwater.

Jaarlijks toetst de Autoriteit Consument en Markt (ACM), in opdracht van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), de totstandkoming van de drinkwatertarieven. De ILT heeft op basis van het adviesrapport van de ACM geconcludeerd dat de drinkwatertarieven 2022 op alle getoetste aspecten voldoen aan het wettelijk kader. Dunea wordt, op basis van de positieve uitkomsten van de beoordeling van de totstandkoming drinkwatertarieven 2022 en voorgaande beoordelingen, vanaf 2023 tweejaarlijks beoordeeld in plaats van jaarlijks. De eerstvolgende beoordeling vindt plaats in 2024; het gaat dan om de toetsing van de totstandkoming drinkwatertarieven 2024. Over 2023 is er dus geen beoordeling uitgevoerd door de ILT.

In 2023 heeft de ILT besloten om in het kader van tarieftoezicht de levering van drinkwater dat niet voor consumptieve doeleinden wordt gebruikt als niet-wettelijke activiteit te definiëren. Zij heeft de inspanningsverplichting opgelegd aan drinkwaterbedrijven om dit voor de klanten met een verbruik van meer dan 100.000 m³ inzichtelijk te maken. Hoewel Dunea hier bezwaar tegen heeft, net zoals de gehele drinkwatersector, heeft Dunea het op deze wijze verwerkt in de tarieven voor 2024. De eventuele verdere implicaties van deze wijziging in interpretatie, met name voor de reikwijdte van de leveringsplicht in 2024, wordt verder besproken met de ILT.

Meer informatie over de tarievenregeling is te vinden op [onze website](#).

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Financiële resultaten

Governance

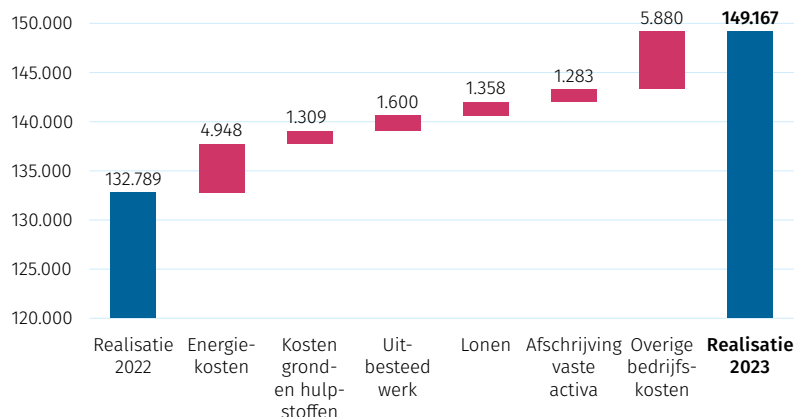
Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Bedrijfslasten

Bedrijfslasten realisatie 2023 vs realisatie 2022

De totale bedrijfslasten zijn gestegen met € 16,4 miljoen ten opzichte van 2022.

- De energiekosten zijn gestegen met € 4,9 miljoen door € 9,1 miljoen hogere kosten voor elektra met name door hogere inkooprijzen, wat deels wordt gecompenseerd door een teruggave over meerdere jaren van reeds betaalde energiebelasting van -€ 4,1 miljoen.
- De kosten van grond- en hulpstoffen zijn gestegen met € 1,3 miljoen met name door hogere dosering poederkool om PFAS voor zover mogelijk uit het drinkwater te halen.
- De kosten van uitbestede werk zijn gestegen met € 1,6 miljoen door hogere onderhoudskosten leidingen, installaties en natuur. Hiervan heeft:
 - € 1,3 miljoen betrekking op leidingen door storingen aan transport- en rivierwatertransportleidingen;

- € 0,4 miljoen betrekking op exploitatiekosten project Zonnepanelen 2.0;
 - € 0,9 miljoen betrekking op installaties en natuur, waaronder € 0,4 miljoen inflatie.
- Hiertegenover staat een vrijval van € 1,0 miljoen van de voorziening langzame zandfilters Scheveningen en de voorziening kantoor Katwijk.
- Lonen zijn gestegen met € 1,4 miljoen door een toename van het gemiddeld aantal werknemers (€ 1,1 miljoen), prijseffecten in de lonen (CAO, pensioenpremies en een eenmalige uitkering in 2023) van € 0,8 miljoen en een lagere dotatie voorziening vakantiedagen (- € 0,5 miljoen).
 - De afschrijvingskosten zijn gestegen met € 1,3 miljoen waarvan € 0,4 miljoen door de investeringen in de pilots Brak Grondwater en Valkenburgse Meer, die een relatief korte afschrijvingstermijn hebben, en € 0,9 miljoen door het afronden van diverse projecten.
 - De overige bedrijfskosten zijn gestegen met € 5,9 miljoen. Deze stijging heeft verschillende oorzaken:
 - de deskundigeninhuur is gestegen met € 2,4 miljoen waarvan € 1,4 miljoen betrekking heeft op de digitale transformatie (overgang naar UMAX365) en € 0,8 miljoen betrekking heeft op Drinkwatervoorziening voor de Toekomst;
 - inhuur op formatie steeg met € 1,1 miljoen vanwege het grote aantal openstaande vacatures die lastig zijn in te vullen in de huidige arbeidsmarkt en worden ingevuld met inhuur;
 - de huisvestingskosten zijn toegenomen met € 0,8 miljoen veroorzaakt door inflatie en hoge gasprijzen;
 - overige personeelskosten namen toe met € 0,5 miljoen, voornamelijk veroorzaakt door hogere opleidingskosten;
 - de kosten van ICT en communicatie stegen met € 0,4 miljoen, met name door inflatie;
 - kantoor- en laboratoriumkosten namen toe met € 0,4 miljoen, eveneens door inflatie.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Financiële resultaten*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financieel resultaat

Het financieel resultaat is € 0,9 miljoen gedaald ten opzichte van 2022. Enerzijds was een stijging in de rentelasten van € 1,2 miljoen als gevolg van een nieuwe lening met een hogere rente; anderzijds was er een plus door een verbetering in het negatieve resultaat deelnemingen van € 0,3 miljoen.

Investerings

In 2023 is € 48,6 miljoen (2022: € 37,7 miljoen) geïnvesteerd in materiële vaste activa. Dit betreffen de netto-investeringen, de bruto-investeringen komen uit op € 55,9 miljoen. Het verschil tussen de netto- en bruto-investeringen wordt gevormd door de ontvangen bijdragen van derden voor reconstructie projecten met betrekking tot (rivierwater)transportleidingen.

De investeringen in 2023 hebben voornamelijk betrekking op de volgende grote projecten:

- verbetering van het leidingnet: € 26,0 miljoen;
- programma Berkheide: € 9,6 miljoen;
- nieuwbouw Trekvljet: € 2,5 miljoen;
- programma Werkplek van de toekomst: € 2,0 miljoen;
- reconstructie rivierwatertransportleiding Westergouwe: € 0,3 miljoen (waarvan € 7,1 miljoen uitgaven en € 6,8 miljoen bijdragen).

Ook zijn er in 2023 investeringen gedaan in het programma 'Drinkwater voor de toekomst na 2030', met name voor de pilots Brak Grondwater en Valkenburgse Meer. Deze investeringen zijn opgenomen in de immateriële vaste activa voor een bedrag van € 1,2 miljoen (2022: € 1,1 miljoen).

De stijging ten opzichte van 2022 wordt grotendeels veroorzaakt door hogere investeringen in Programma Berkheide. Daarnaast is in 2023 voor € 36,5 miljoen (2022: € 40,3 miljoen) aan projecten afgerond en geactiveerd. De post werken in uitvoering bedraagt ultimo 2023 € 50,5 miljoen (2022: € 38,6 miljoen).

De drinkwatersector staat voor een grote investeringsopgave.

De investeringen van Dunea voor de periode 2024-2028 zijn ingeschat op € 348 miljoen. Het gaat vooral om investeringen in het distributie- en transportnetwerk (€ 134 miljoen) en in het programma Drinkwater voor de Toekomst (€ 177 miljoen), met investeringen in onder andere nieuwe bronnen en programma Berkheide. Deze investeringen zijn nodig om in de toekomst de kwaliteit en leveringszekerheid van drinkwater te kunnen blijven garanderen. Waar de investeringsopgave op zichzelf al een flinke uitdaging is, is het belangrijk dat de risico's rondom financiering van deze investeringen zo laag mogelijk worden gehouden. Het onderzoek met betrekking tot de langetermijnfinanciering van de investeringsopgave is uitgevoerd in 2023. De verwachting is dat Dunea voldoende mogelijkheden heeft om de benodigde investeringen extern te kunnen financieren. Om deze mogelijkheden te kunnen benutten en onze risico's zo laag mogelijk te houden, is de steun van de aandeelhouders cruciaal.

Financiering en ratio's

Het totaal van de leningenportefeuille (inclusief rekening-courant-krediet) bedraagt ultimo 2023 € 263,2 miljoen (2022: € 255,3 miljoen). Begin 2024 is een nieuwe lening aangetrokken van € 23,0 miljoen.

	Target	2023	2022
Solvabiliteit (in %)	>= 30,0	40,0	40,4
Debt ratio	<= 8,0	5,9	5,8
Interest coverage ratio	>= 1,3	2,3	2,6

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Financiële resultaten*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

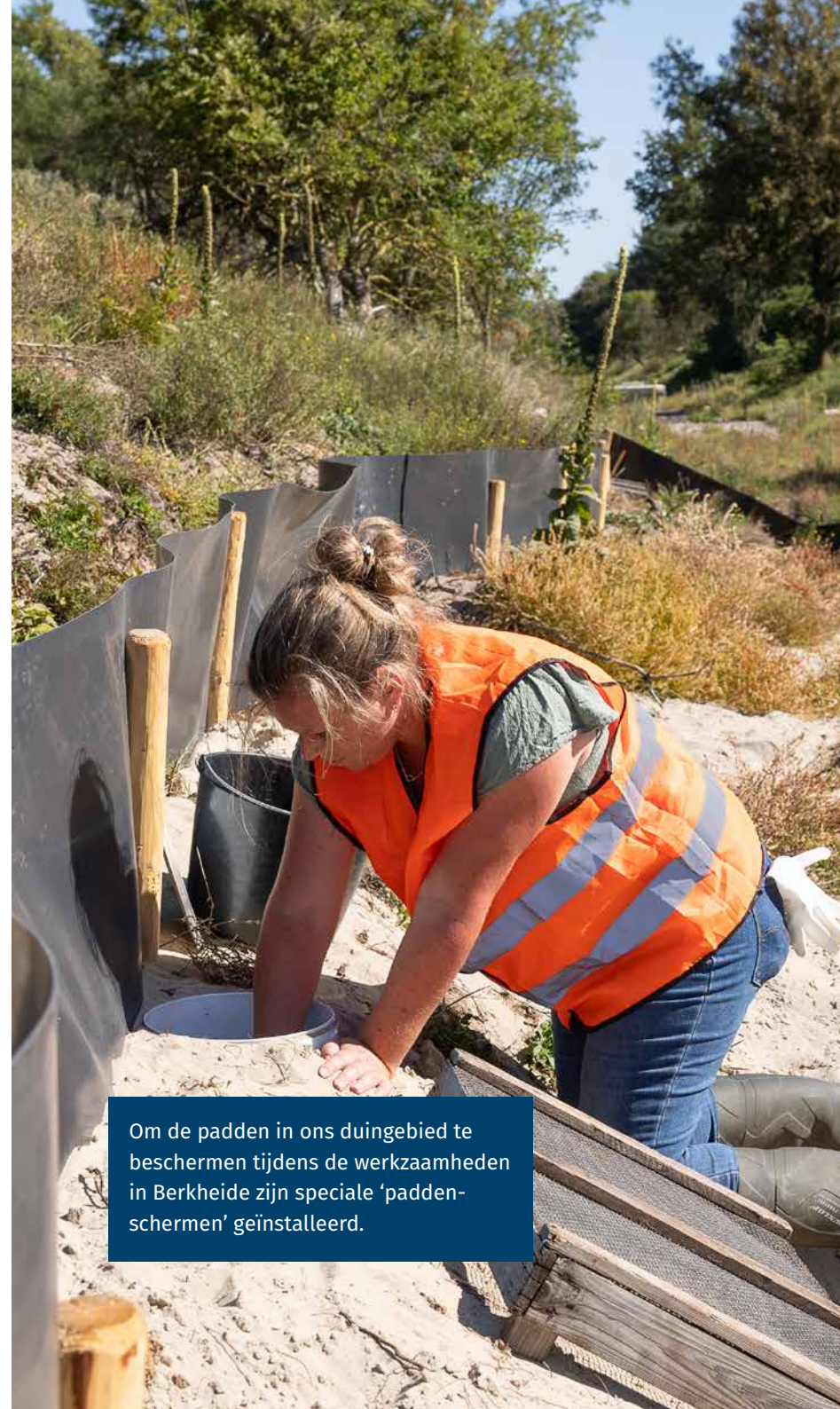
Dunea monitort de ontwikkeling van de ratio's, zodat we tijdig kunnen bijsturen om de ratio's op het gewenste niveau te houden. Eind 2023 is er een WACC-werkgroep opgericht (met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, ACM, ILT en Vewin) die werkt aan oplossingen voor de financieringsproblematiek in de drinkwatersector. Daarbij wordt voortgebouwd op de oplossingsrichtingen die worden geschetst in het onderzoeksrapport van Rebel uit mei 2023. Momenteel ligt de focus van de werkgroep op oplossingen voor de korte termijn, dat wil zeggen implementeerbaar in 2024 voor de WACC per 1 januari 2025. Met het oog op de financierbaarheid van onze investeringsopgave volgen wij deze ontwikkelingen op de voet.

In 2023 is de rente eerst fors gestegen, waarna een daling is ingezet richting het einde van 2023. De verwachting van de banken is dat in 2024 de rente in eerste instantie stabiliseert en later in het jaar mogelijk weer verder daalt. Hoe de rente zich uiteindelijk ontwikkelt, is afhankelijk van de economische ontwikkelingen en het eventueel ingrijpen van de ECB of overheden. Wij volgen de renteontwikkeling op de voet om hierop tijdig te kunnen anticiperen.

De inflatie heeft in 2023 een flinke stijging laten zien. Met name de energiekosten, kosten voor chemicaliën, loonkosten en kosten uitbesteed werk zijn hierdoor gestegen. Behalve de loonstijging vanuit de cao-onderhandelingen, zien we dat de inflatie stabiliseert.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (zoals vorderingen en schulden) als afgeleide financiële instrumenten (derivaten) verstaan. Als onderdeel van de reguliere bedrijfsvoering maakt Dunea gebruik van primaire financiële instrumenten. Er wordt geen gebruik gemaakt van afgeleide financiële instrumenten.

Om de padden in ons duingebied te beschermen tijdens de werkzaamheden in Berkheide zijn speciale 'paddenschermen' geïnstalleerd.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

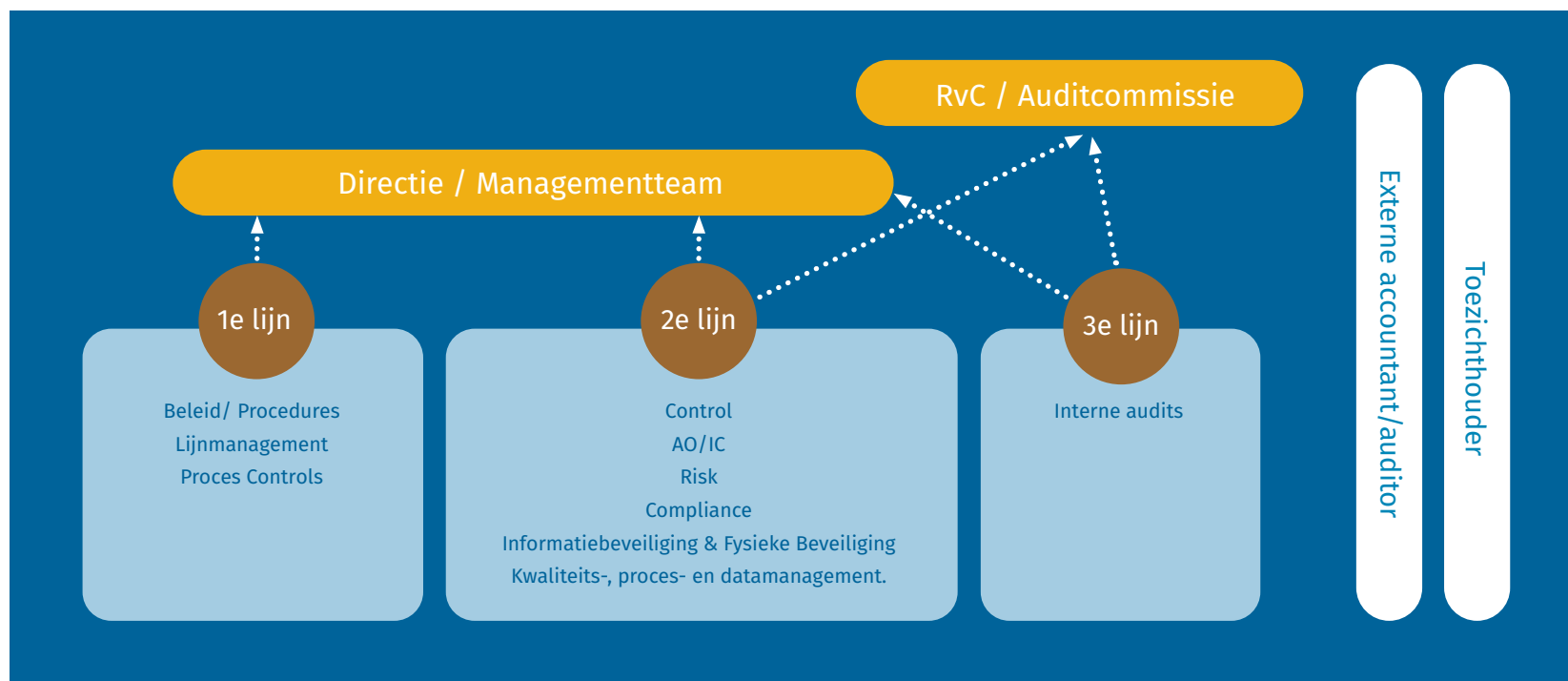
Aanvullende informatie

Risicomanagement

Met haar risicomanagement voldoet Dunea aan de Corporate Governance Code. Deze code stelt dat het bestuur van een organisatie verantwoordelijk is voor het identificeren en beheersen van de risico's verbonden aan de bedrijfsstrategie en -activiteiten. In dit hoofdstuk lichten we toe hoe wij ons risicomanagement hebben ingericht en wat de belangrijkste risico's waren in het verslagjaar.

Risicogovernance en -raamwerk

Dunea hanteert het three lines of defense-model als risicomanagement-model. In het verslagjaar is dit niet gewijzigd. Het ziet er schematisch als volgt uit:

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- Risicomanagement

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De managers en medewerkers van de verschillende domeinen en processen binnen Dunea zijn als eerste en daarmee belangrijkste lijn eindverantwoordelijk voor de keuzes die ze maken, de risico's die ze in de dagelijkse praktijk aangaan en hoe ze deze risico's adequaat beheersen. De directie en het managementteam (MT) zijn eindverantwoordelijk voor het risicomanagementproces, samen met de verantwoordelijke managers.

De risicomanagementrol in de tweede lijn is verantwoordelijk voor het opzetten, ondersteunen, adviseren en borgen van een goed proces van risicobeheersing, altijd ter ondersteuning van de business. Deze rol is belegd bij meerdere functionarissen binnen Dunea, die onderling afstemmen.

Hoewel Dunea geen onafhankelijke interne auditfunctie heeft, voert Dunea wel audits uit onder de verantwoordelijkheid van de manager kwaliteits-, proces- en datamanagement. Dit zijn vooral operationele audits op kritieke en risicovolle processen (derde lijn). Binnen Dunea zijn het risicomanagement- en auditproces nauw aan elkaar verbonden. Risico's benoemd door de tweede lijn bepalen mede de auditjaarplanning en de focus in audits. De bevindingen uit een audit wordt gedeeld met de tweede lijn en kan leiden tot bijstelling van een risico (naar boven of beneden).

Risicomanagementproces

Het risicomanagementproces, gebaseerd op het COSO Enterprise Risk Management Integrated Framework (COSO-ERM), bestaat uit verschillende stappen. Het is in het verslagjaar niet veranderd; we volstaan hier met een beknopte weergave.

In twee interne uitvraagrondes worden de relevante risico's geïnventariseerd die verbonden zijn aan de strategie, de doelstellingen en de activiteiten van Dunea. De volgende stap is de analyse van de kans dat

deze risico's zich voordoen en de impact die ze hebben op de bedrijfsvoering van Dunea (bruto-risico's). Vervolgens wordt aan de hand van de aanwezige beheersmaatregelen beoordeeld in welke mate deze de risico's verlagen of mitigeren en wat de effectiviteit van de maatregelen is (netto-risico's). De gewogen netto-risico's worden vervolgens in een risicomatrix weergegeven. Dit maakt de verhouding, de impact en de ontwikkeling van deze risico's ten opzichte van elkaar inzichtelijk.

Ten slotte wordt de gewenste risicorespons vastgesteld: op welke manier wil Dunea met het risico omgaan? Accepteren we het risico, willen we het vermijden of verminderen, of besluiten we om het risico te mitigeren door dit te verleggen naar een derde partij? Als een risico voor een bepaalde bedrijfswaarde tegelijkertijd een kans is voor een andere bedrijfswaarde, maakt de directie in overleg met het MT een afweging van dit dilemma om te beslissen welke bedrijfswaarde voorrang krijgt.

Waar nodig worden verbeteringen in de interne risicobeheersings- en controlesystemen doorgevoerd. Acties die hieruit voortvloeien worden gemonitord, onder andere door periodiek de risicoanalyse te updaten. Alle relevante risico's worden opgenomen in het risicoregister. Ook wordt op hoofdlijnen vermeld welke maatregelen zijn getroffen en wat de impact is van het overgebleven risico. Op basis van het monitoren van marktontwikkelingen en op basis van genomen beslissingen worden nieuwe risico's in beeld gebracht en bestaande risico's bijgesteld in het register. Dat doen we twee keer per jaar; in februari 2024 is het risicoregister voor het laatst geüpdatet. Deze wijzigingen zijn verwerkt in dit jaarverslag.

Twee keer per jaar worden de strategie en de risico's besproken met de Raad van Commissarissen. In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders worden de voornaamste risico's jaarlijks door de bestuurder toegelicht. In de overlegstructuur van het management en van de Raad van Commissarissen staat risicomanagement minstens twee keer per jaar als vast punt op de agenda.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Risicotaxonomie en -bereidheid

In overeenstemming met het COSO-model zijn de risico's van Dunea ingedeeld in vier categorieën: strategische risico's, operationele risico's, financiële risico's en compliance-risico's. De in 2023 uitgevoerde bedrijfsbrede risicoanalyse heeft geleid tot een aantal veranderingen ten opzichte van 2022. In de matrix staan de veranderingen aangegeven met een pijltje. De belangrijkste wijzigingen worden hier kort geschetst.

Bij de strategische risico's is de belangrijkste constatering dat de twee belangrijkste risico's onverminderd hoog en zelfs gestegen zijn, ondanks alle inspanningen die Dunea doet om deze risico's te beheersen. Dit betreft ten eerste het risico van verontreiniging van het drinkwater door onbekende, opkomende of persistente stoffen zoals PFAS, medicijnresten, chemicaliën en bestrijdingsmiddelen. Dit risico blijft hoog aangezien er nog steeds regelmatig bekende of onbekende persistente stoffen in het drinkwater terechtkomen en deze vervolgens ophopen in ons drinkwatersysteem. Zo heeft Dunea in 2023 uit voorzorg een innamestop van het Maaswater moeten uitvoeren vanwege vervuiling van met bestrijdingsmiddelen. Het detectiesysteem dat hiervoor samen met Rijkswaterstaat, collega-drinkwaterbedrijven en het Waterlaboratorium is opgezet werkt effectief. Maar deze vervuilingen tonen wel aan dat de focus op bronbescherming richting vergunningsverleners en vervuilers onverminderd aandacht behoeft. Ook blijft Dunea de ontwikkelingen rondom een mogelijk aangescherpte PFAS-normering naar een nieuwe normering aandachtig volgen omdat Dunea ook met extra zuiveringsmaatregelen niet altijd onder de verwachte aangescherpte norm kan blijven.

Ten tweede is het risico op de leveringszekerheid vanwege capaciteitsproblemen bij de productie onverminderd aanwezig; dit risico is zelfs licht gestegen.

A person wearing a green long-sleeved shirt and tan waders with black boots is standing on a grassy bank next to a pond. They are holding a small, dark-colored crayfish in their hands. The pond has large green lily pads floating on the water. A black bucket filled with more crayfish is on the ground in the foreground.

Dunea heeft exotische rivierkreeften op Bergambacht, maar gelukkig vissen we die weg.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Enerzijds staat de capaciteit van onze huidige bronnen onder druk als gevolg van verminderde aanvoer door klimaatverandering, verminderde kwaliteit van de bron en toegenomen vraagprognoses. Anderzijds staat de capaciteit van de winningen in de duinen onder druk omdat de uitbreiding van geplande winningen achterloopt op schema omdat vergunningsaanvragen erg lange doorlooptijden hebben en vaak stil komen te liggen vanwege bezwaren of vastlopen omdat andere belangen prevaleren. We proberen dit risico enerzijds via aanvullende maatregelen te beheersen die met name op de watervraag gericht zijn, zoals het sturen op bewust en duurzaam watergebruik van consumenten en het aanbieden van een waterscan aan zakelijke klanten om ze bewust te maken van het (oneigenlijk) watergebruik en waar dat tot de mogelijkheden behoort het verkennen van afname van ongezuiverd rivierwater in plaats van drinkwater. Anderzijds hebben we intern de kennis en datakwaliteit verbeterd. Daarmee hoopt Dunea het vergunningsproces en daarmee de doorloop van projecten te kunnen versnellen. Op de langere termijn werkt Dunea door middel van het programma Drinkwaterbedrijf van de Toekomst toe naar aanpassingen in haar zuiveringssysteem en naar een hybride systeem, waarbij gebruik wordt gemaakt van meerdere bronnen waardoor Dunea minder afhankelijk is van de kwaliteit van één bepaalde bron en van de wincapaciteit in de duinen. Deze maatregelen zullen echter pas op langere termijn realiseerbaar zijn en effect sorteren.

Zowel de waterkwaliteit als de continuïteit van de leveringszekerheid kunnen ook negatief worden beïnvloed door de energietransitie. De kwaliteit staat onder druk als gevolg van warmere leidingen door de steeds drukker en warmer wordende ondergrond omdat gasleidingen plaats moeten maken voor warmteleidingen. Daarnaast loopt Dunea het risico dat de kwaliteit van onze bronnen in gevaar komt omdat geothermische boringen rondom (potentiële) drinkwaterbronnen worden toegestaan. De capaciteit staat onder druk vanwege het risico van onvoldoende beschikbare energie voor uitbreiding van ons

winnings- en zuiveringsproces als gevolg van netcongestie, maar ook vanwege ruimtegebrek voor onze infrastructuur vanwege de steeds drukker wordende ondergrond. Het is van belang dat Dunea haar rol en positie als drinkwaterbedrijf bij ruimtelijke projecten en ontwikkelingen, in bestemmingsplannen en in omgevingsvisies borgt en aan tafel komt bij de bespreking daarvan. Intensieve samenwerking en contacten met collega-netbeheerders (op alle niveaus) helpt bij de afstemming van werkzaamheden, bij het versterken van de relaties en bij het zichtbaar maken van het drinkwaterbelang bij partijen die een sleutelrol spelen bij aanleg van ondergrondse infrastructuur als gevolg van de energietransitie.

Het risico van overstrooming van het Pompstation Bergambacht en daarmee uitval van de drinkwatervoorziening in het distributiegebied van Dunea blijft ook onveranderd hoog. Uit inventarisaties die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd, blijkt dat het overstromingsrisico bij de relevante dijktrajecten vele malen hoger is dan de toegestane normering. Dunea heeft intensief contact gehad met de betrokken waterschappen, de directeur van het hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), de provincie en het rijk om te onderzoeken of de betrokken dijktrajecten eerder aangepakt kunnen worden. Helaas is aanpak van alle relevante dijktrajecten tot op heden niet bespoedigd omdat de prioriteringsregels dat niet toelaten. Omdat naar verwachting de gehele versterking pas in 2050 afgerond zal zijn, heeft Dunea de toezichthouder geïnformeerd over het risico. Dunea heeft een brief gestuurd aan het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat met het verzoek om het betrokken dijkdeel prioriteit te geven. De minister geeft aan dat hij zich zal inspannen om dit bespreekbaar te maken met het HWBP en de betrokken waterschap. Tevens maakt Dunea samen met het betrokken waterschappen en de veiligheidsregio afspraken over hoe te handelen in geval van een calamiteit en onderzoekt Dunea de effectiviteit en haalbaarheid van mogelijke maatregelen die de impact bij een dijkdoorbraak kunnen verminderen. De verwachting is dat deze maatregelen slechts beperkt

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

effectief zullen zijn: alleen bij een geringe waterhoogte in geval van een dijkdoorbraak.

Een nieuw risico in het register ten opzichte van 2022 is het risico van een mogelijke beperking van de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven. Dit is het risico dat de nieuwe classificering van levering van ander water (water niet bestemd voor huishoudelijke doeleinden) als niet-wettelijke taak van drinkwaterbedrijven leidt tot een concurrentieslag op deze markt waardoor de levering van drinkwater onder druk komt te staan. De toezichthouder heeft in 2023 vanuit haar tarieftoezicht geoordeeld dat de waterleveringen aan zakelijke klanten die dit water niet voor huishoudelijk doeleinden gebruiken niet onder de leveringsplicht van drinkwaterbedrijven vallen en daarmee als een niet-wettelijke taak moeten worden geclassificeerd. Hoewel een drinkwaterbedrijf wettelijk gezien ook ander water mag leveren, kan dit wel allerlei risico's met zich meebrengen als het gevolg is dat drinkwaterbedrijven dan met commerciële partijen moeten gaan concurreren op schaarse drinkwaterbronnen, op ruimte in de bodem en op waterlevering aan (groot)zakelijke klanten. Uiteindelijk hebben ook deze klanten namelijk nog steeds drinkwater nodig. Dit kan leiden tot continuïteitsproblemen voor de levering, problemen met de kwaliteit van water en een stijging in kosten voor resterende klanten. De drinkwatersector is in gesprek met het ministerie om bij de classificatie van drinkwater en de reikwijdte van de leveringsplicht de benodigde kwaliteit van het water leidend te laten zijn. Dunea gaat al actief het gesprek aan met onze (groot)zakelijke klanten om oplossingen voor de ander waterbehoefte te onderzoeken, zodat we daarin kunnen bijsturen en risico's voor de drinkwatervoorziening en volksgezondheid kunnen voorkomen.

Het financiële risico van de financiering van de toekomstige investeringsopgave is ten opzichte van 2022 gedaald. Dunea heeft een goede vermogenspositie, heeft voldoende financieringsmogelijkheden in de markt en kan in de nabije toekomst binnen de door haar afgesproken

ratio's in leningen en convenanten blijven. Externe ontwikkelingen, zoals de stijgende rente, zorgen voor toenemende onzekerheden rondom de mogelijkheden voor het benutten van de ruimte binnen de WACC. De langjarige financiële strategie van Dunea is er dan ook op gericht om de ruimte in de WACC maximaal te benutten om zo de vermogenspositie verder te versterken en zodoende het financieel risico zo laag mogelijk te houden, uiteraard in afstemming met de aandeelhouders van Dunea.

Ten slotte zien we dat ons omgevingsmanagement ook zijn vruchten afwerpt. Onze stakeholders betrekken ons steeds vaker in een vroeg stadium bij plannen en voorgenomen projecten betrekken die impact kunnen hebben op onze bronnen of infrastructuur in de bodem. Ook is de samenwerking met partijen die samenwerken met Dunea in de ondergrond geïntensiveerd. Door Dunea in een vroeg stadium te betrekken bij plannen kan Dunea haar drinkwaterbelangen beter borgen en meedenken hoe bepaalde risico's voor de drinkwatervoorziening effectief beheerst kunnen worden. Hierbij kan gedacht worden aan de risico's die gepaard gaan met mogelijke verleggingen van onze kritieke infrastructuur. Wij juichen deze ontwikkeling toe.

Risicomatrix³

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• Risicomanagement

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Strategische risico's

1. Tegenstrijdige belangen tussen kortetermijn- en langetermijnvisie belangrijke stakeholders en Dunea
5. Kwaliteitseffecten door verontreiniging van de bron door nieuwe, onbekende, opkomende stoffen
6. Leveringszekerheid onder druk vanwege capaciteitsproblemen huidige bronnen
8. Risico negatieve druk nieuwe producten & diensten op drinkwataertaak (niet-drinkwateractiviteiten)
12. Leveringszekerheid onder druk door gedwongen verleggingen van transportinfrastructuur

13. Toenemende omgevingsdruk natuurbeheertaak met negatieve impact op drinkwateractiviteiten
17. Gevolgen beperking leveringsplicht ander water drinkwaterbedrijven

Operationele risico's

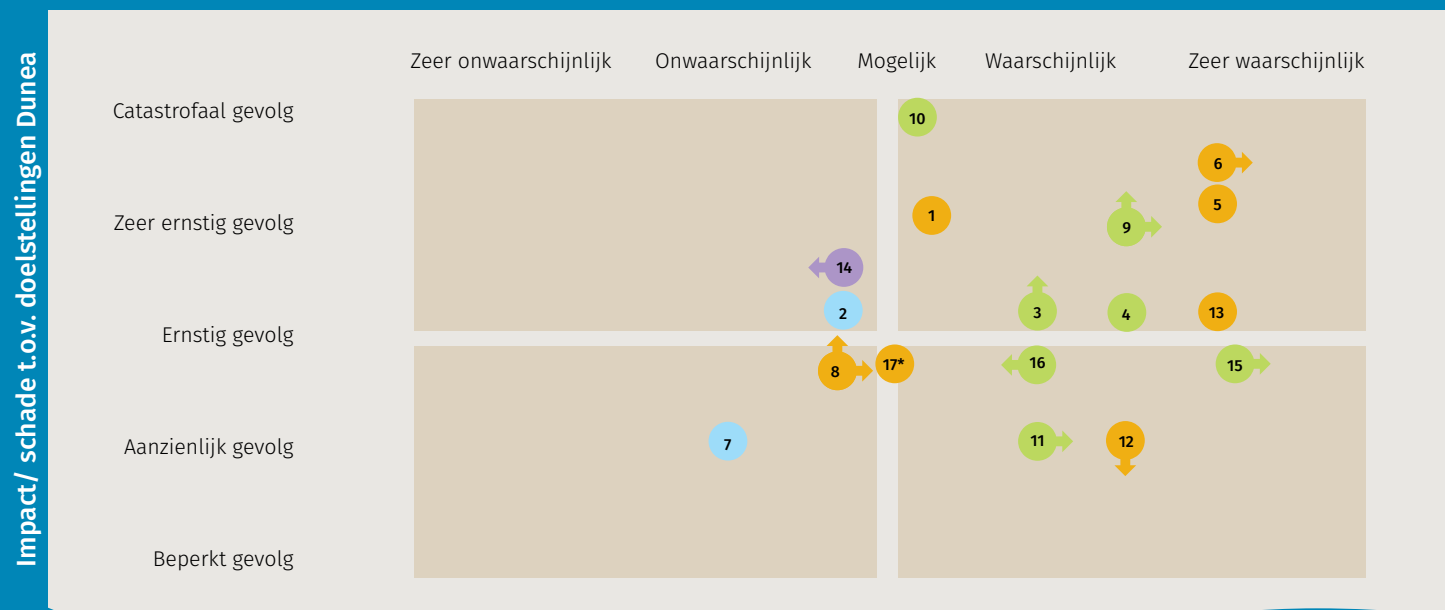
3. Onvoldoende gekwalificeerd personeel en kennisverlies organisatie
4. Leveringszekerheid onder druk door uitval kritische IT systemen (PA)
9. Langdurige uitval van kritische onderdelen drinkwaterinfrastructuur/assets

10. Overstromingsrisico pompstation Bergambacht
11. Onvoldoende beheersing processen
15. Risico's energietransitie op capaciteit en kwaliteit drinkwater
16. Verlies essentiële data voor bedrijfsprocessen als gevolg van cybercrime

Compliance-risico's

2. Non-compliance (nieuwe/veranderde) wet- en regelgeving
7. Fraude/belangenverstrengeling/corruptie door te ruime bevoegdheden/onvoldoende controls

Potentiële kans op gebeurtenis

*Nieuw risico in 2023

Strategische risico's

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• **Risicomanagement**

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie ⁴
Kwaliteitseffecten drinkwater door verontreiniging bron door nieuwe, onbekende, opkomende stoffen (5)	Monitoring; voorkomen vervuiling; creëren bewustwording bronbescherming bij vergunningverleners en andere stakeholders; Programma Drinkwater voor de Toekomst: hybride systeem. Inschakelen membraantechnologie	Nihil/laag
Leveringszekerheid onder druk vanwege capaciteitsproblemen bronnen (6)	Versnelling programma Berkheide: gesprekken vergunningverleners; Programma Drinkwater voor de Toekomst/ hybride systeem versnellen/ verbreden waar mogelijk; Lek bijgeschakeld als volwaardige innamebron; Actiever sturen bewust en duurzaam watergebruik; Waterscan zakelijke klanten	Nihil/laag
Toenemende omgevingsdruk natuurbeheertaak met negatieve impact op drinkwateractiviteiten (13)	Gesprek stakeholders intensiveren; belang waardevolle duinen i.c.m. belang drinkwater; samenwerken partijen keten m.b.t. stikstofcompensatie	Laag
Leveringszekerheid onder druk door gedwongen verleggingen van transportinfrastructuur (12)	Strategie omgevingsmanagement Bodem en infra, veiligstellen zakelijk rechten ook in plannen, Programma Drinkwater voor de Toekomst; focus/samenwerking netbeheerders	Laag
Tegenstrijdige belangen tussen kortetermijn- en langetermijnvisie belangrijke stakeholders en Dunea (1)	Creëren bewustwording publiek belang drinkwatervoorziening en uitdagingen waar Dunea voor staat bij stakeholders via verschillende kanalen	Laag
Risico negatieve druk nieuwe producten en diensten op drinkwatertaak (8)	Strikte scheiding tussen wettelijke en niet-drinkwateractiviteiten met behoud van synergievoordelen, beoordeling governance en processen innovatiefunnel; productmanagementproces; deskundig personeel; samenwerking E/G-partners	Laag
Gevolgen beperking leveringsplicht ander water drinkwaterbedrijven (17)	Overleg Vewin met toezichthouder over de leveringsplicht; gesprek zakelijke klanten gebruik en oplossingen ander-waterbehoefte	Laag

4. De risicotolerantie geeft uitdrukking aan de impact die Dunea bereid is aan te gaan in relatie tot het betreffende risico.

Operationele risico's

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• **Risicomanagement**

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Overstromingsrisico pompstation Bergambacht (10)	Hybride systeem; betrokkenheid prioritering hoogwaterbeschermings-programma, intensiveren overleg en samenwerking betrokken stakeholders (masterplan BA); informeren toezichthouders; onderzoek effectiviteit/haalbaarheid tweede- en derdelaaagsmaatregelen	Laag
Leveringszekerheid onder druk door uitval kritische IT systemen (4)	Beheren/monitoring assets met meerjarenplan; beveiligings- en crisismanagement procesautomatisering; redundante systemen, incident response-plannen, fysiek beveiligingsbeleid	Nihil/laag
Langdurige uitval van kritische onderdelen drinkwaterinfrastructuur/assets (9)	Risicoanalyse, periodieke inspectie en onderhoud, prioritering noodzakelijke vervangingen in meerjaren-assetplan; programma Rivierwatersysteem en Masterplan Bergambacht	Laag
Risico 's energietransitie op capaciteit en kwaliteit drinkwater (15)	Omgevingsvisie; samenwerking/afstemming netbeheerders en E/G partners; rol en positionering Dunea Warmte & Koude; verbod geothermische boringen drinkwatergebieden Mijnbouwwet; consultatie WGIW	Laag
Onvoldoende gekwalificeerd personeel en kennis-verlies organisatie (3)	Eerder werven personeel/ondersteuning recruitment; investeren/uitbreiden kennis personeel; strategische personeelsplanning; outsourcingstrategie en uitbesteding specialistische kennis; vastlegging, digitalisering en overdracht kennis.	Laag
Verlies essentiële data voor bedrijfsprocessen als gevolg van cybercrime (16)	Beveiligings- en crisismanagement; audit Wbni; data-delenproces; datastewards rol uitgebreid; implementatie SIEM/SOC; deelname ISIDOOR; inrichten offline back ups + netwerksegmentatie	Nihil/laag
Onvoldoende beheersing (gedigitaliseerde) processen en datakwaliteit (11)	Vastleggen processen en controls in framework; focus audits; datamanagement; tijdige overdracht kennis/dossiers; onderzoek invoering digital twins	Laag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• **Risicomanagement**

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Financiële risico's

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Financierbaarheid van toekomstige investeringsopgaven (14)	Monitoring ratio's lening convenanten; overleg banken; bewustwording opgave stakeholders; optimaal benutten ruimte winstgevendheid; focus en ondersteuning langetermijnprognoses/scenario-analyses	Laag

Compliance risico's

Risico	Maatregelen	Risicotolerantie
Non-compliance (nieuwe/veranderende) wet- en regelgeving (2)	Monitoring; beïnvloeding/afstemming in Vewin-verband, periodiek overleg toezichthouder, analyse en afstemming impact en KPI's projectgroepen eerste lijn	Laag
Fraude/belangenverstrengeling/corruptie door te ruime bevoegdheden/onvoldoende controls (7)	Voldoende functiescheiding; intern beheersingssysteem; periodieke fraude-risicoanalyse; workshops awareness herijkte Deal van Dunea en gedragscode en bedrijfsregelingen; screening medewerkers	Nihil/laag

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

- *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Overige belangrijke thema's

Dunea werkt voortdurend aan het actualiseren en optimaliseren van haar risicomanagement. Daarbij besteden we ook aandacht aan het alert en slagvaardig zijn en blijven van de organisatie, met specifieke aandacht voor crisismanagement en digitale veiligheid.

Update analyse frauderisico's

In 2023 is er gestart met een nieuwe analyse van het risico van fraude en belangenverstrengeling. Dit doen we om een actueel beeld te hebben van dit risico en om bestaande mitigerende maatregelen gericht te kunnen aanscherpen. Deze analyse zal naar verwachting in de eerste helft van 2024 worden afgerond.

Crisismanagement

Het beheersen van crises en het minimaliseren van de gevolgen hiervan zijn topprioriteit voor Dunea. Het beleid is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:

- 24/7 levering van betrouwbaar drinkwater heeft altijd de hoogste prioriteit;
- crisismanagement raakt alle processen en domeinen binnen Dunea;
- de crisisorganisatie (bestaande uit een operationeel team, beleidsteam, communicatieteam en technisch team) kan de situatie zo spoedig mogelijk controleren, beëindigen en de gevolgen minimaliseren;
- er wordt in geval van een crisis gewerkt met duidelijke werkafspraken over opschaling, rollen, taken, informatiedeling, besluitvorming en communicatie; we werken netcentrisch, wat betekent dat informatie onderling en centraal gedeeld wordt zodat alle betrokkenen hetzelfde beeld hebben van de crisis, en volgens de BOB-methode (beeld-oordeel-besluit).

- Dunea is een betrouwbare partner voor haar crisispartners;
- collega's in de crisisorganisatie zijn bekend met crisismanagement, kennen mogelijke scenario's bij opschaling, volgen ontwikkelingen en blijven getraind;
- de crisiscommunicatie is open en transparant.

In 2023 is de crisisorganisatie vijf keer opgeschaald. In geen van deze calamiteiten kwamen de levering en de kwaliteit van het drinkwater in gevaar.

Dunea heeft in het verslagjaar meegedaan aan de landelijke crisis-oefening ISIDOOR IV. De lessen en aandachtspunten uit de evaluatie, die in 2024 wordt gedeeld, nemen we mee in ons crisismanagement.

Audits en continue verbetering

Interne audits worden uitgevoerd om verbetermogelijkheden en risico's in de interne organisatie en processen zichtbaar te maken en te monitoren of wet- en regelgeving wordt nageleefd. In 2023 zijn vijf interne audits opgestart en afgerond. Deze audits richtten zich onder meer op het watermeterwisselingsproces en de veiligheidsprocessen. Uit de audits is een aantal verbeterpunten gekomen die intern zijn opgepakt. De uitkomsten hebben niet geleid tot aanpassingen in de risicomatrix. Er zijn hiernaast twee interne audits in 2023 opgestart die doorlopen in 2024.

We sturen actief op procesverbeteringen. Om dit te bereiken zijn procesverbeteraars actief in de hele organisatie. Dit is een rol die medewerkers naast hun reguliere werkzaamheden invullen. Onze inspanningen op het gebied van procesmanagement hebben ertoe geleid dat de certificeringen voor ISO 9001, ISO 14001 en VCA** in 2023 zijn verlengd. Daarnaast zijn wij voor het eerst gecertificeerd voor de module CO₂-reductiemanagement.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

• *Risicomanagement*

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Digitale veiligheid en cybersecurity

Het doel van informatiebeveiliging is het bewaken van de beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van onze informatie. Dit doen wij door continu te kijken naar (verandering van) risico's en maatregelen (organisatorisch, technisch of op het gebied van bewustzijn) hierop aan te passen. Dunea heeft een informatiebeveiligingsbeleid en een informatiebeveiligingsorganisatie ingericht. We werken vanuit een security-architectuurraamwerk waarbij we onze informatie (data assets) classificeren op datasetniveau. Verder creëren we een cultuur waarin informatiebeveiliging continu onder de aandacht wordt gebracht van onze medewerkers om het informatiebeveiligingsbewustzijn te vergroten.

Er zijn in 2023 geen beveiligingsincidenten of datalekken geweest. Wel heeft Dunea te maken gehad met een hack bij een leverancier, maar dit had voor Dunea geen gevolgen. Er zijn voor de zekerheid extra beheersmaatregelen geïmplementeerd en strengere contractuele afspraken gemaakt met deze leverancier.

In maart 2023 is een ILT-inspectie geweest. De ILT concludeerde dat Dunea over het algemeen goed heeft nagedacht over de prioriteiten en werkwijze in de dagelijkse praktijk van haar bedrijfsvoering. Belangrijke basiselementen zijn aanwezig, waardoor de ILT stelt dat, binnen de scope van de inspectie, cyberrisico's voor de drinkwaterlevering voldoende worden afgedekt. Er zijn geen tekortkomingen geconstateerd; met de verbetermogelijkheden gaat Dunea aan de slag.

Dunea bereidt zich verder voor op de invoering van NIS2, de nieuwe Europese richtlijn voor cyberveiligheid die ook toeziet op ketenverantwoordelijkheid. Stappen die zijn gezet zijn onder andere het treffen van voorbereidingen voor de certificering volgens ISO 27001 Informatiebeveiliging en het afstemmen binnen de sector over de invulling van NIS2.

In control-verklaring

De directie is verantwoordelijk voor de inrichting en effectiviteit van de systemen voor risicobeheersing en interne controle. De risicobeheersings- en controlesystemen hebben in het verslagjaar naar behoren gewerkt. Er zijn ten aanzien van deze systemen en de werking daarvan geen tekortkomingen geconstateerd die niet al in beeld waren of waarvoor al maatregelen zijn getroffen. Er zijn daarom in 2023 geen substantiële wijzigingen in het risicomanagementsysteem doorgevoerd.

De directie verklaart daarom dat:

- het jaarverslag in voldoende mate inzicht geeft in tekortkomingen en in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- voornoemde systemen een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
- het naar de huidige stand van zaken gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op going concern-basis;
- in het jaarverslag de materiële risico's en onzekerheden zijn vermeld, die relevant zijn ter zake van de verwachting van de continuïteit van de vennootschap voor een periode van twaalf maanden na opstelling van het verslag.

Governance

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag

Jaarrekening
Aanvullende informatie

Governance
Personalia Directie en Raad van Commissarissen
Bericht van de Raad van Commissarissen

Governance

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Als onderdeel van de vitale infrastructuur en als bewaker van veiligheid en natuur heeft Dunea een belangrijke maatschappelijke waarde. Vanuit deze rol voelen wij ons verantwoordelijk voor een transparante bedrijfsvoering en regels voor goed bestuur, goed toezicht en adequate verantwoording. In dit hoofdstuk lichten we toe hoe onze governance is ingericht.

Algemeen

Dunea N.V. is een naamloze vennootschap die een groep vormt met de dochteronderneming Dunea Warmte & Koude B.V. en Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen. Daarnaast heeft Dunea N.V. een aantal deelnemingen.

Corporate Governance Code

Hoewel de Nederlandse Corporate Governance Code (hierna: de Code) alleen voor Nederlandse beursvennootschappen verplicht is, kiest Dunea er mede gezien haar maatschappelijke rol vrijwillig voor om de Code toe te passen. Wij doen dit voor zover de principes en best practices uit de Code op ons van toepassing zijn en baseren ons daarbij op het 'pas toe of leg uit'-principe. Dunea streeft ernaar om open en actief te communiceren met haar belanghebbenden, in lijn met de achterliggende gedachte van de Code. Jaarlijks wordt gemonitord of Dunea voldoet aan alle best practice-bepalingen uit de Code. In 2023 is hiervoor de herziene versie van de Code van december 2022 gebruikt. Dunea voldeed al aan de verplichtingen in deze nieuwe versie op de gebieden van diversiteit, inclusiviteit en stakeholdermanagement.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

• *Corporate Governance*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Dunea week in 2023 op één onderdeel af van de herziene Code:

• Interne auditdienst

Het uitgangspunt van de Code is dat vennootschappen een interne auditfunctie inrichten. Strikt genomen heeft Dunea geen separate auditfunctie ingericht. Vanwege de omvang van onze organisatie hebben we de interne controles en rapportages verdeeld over verschillende controlefuncties binnen Dunea (zie ook het hoofdstuk **Risicomanagement**). De externe accountant controleert en rapporteert hierover via de jaarlijkse Management Letter en het accountantsverslag. Op deze manier zijn directie en Raad van Commissarissen (inclusief de Auditcommissie) geïnformeerd over de interne (audit)processen. Zij zijn hiermee in staat om adequaat toezicht uit te oefenen.

Onze governance-structuur

De al geruime tijd inactieve deelneming Water Fund Holland B.V. en de bijbehorende stichting zijn per 18 april 2023 beëindigd en ontbonden. De nog resterende gelden in de deelneming zijn begin 2024 naar rato van de openstaande schulden verdeeld onder de aandeelhouders.

De juridische structuur van Dunea en haar dochterondernemingen en deelnemingen ziet er als volgt uit:

Juridische structuur per 31 december 2023

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Corporate Governance*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Directie

De directie, die bestaat uit één statutair bestuurder (hierna: directie), is verantwoordelijk voor het dagelijkse bestuur van Dunea en het vormgeven van de strategie en het beleid van Dunea en haar dochterondernemingen. De directie wordt hierbij ondersteund door de divisie managers 'Duin en Water' en 'Klant- en Bedrijfsondersteuning'; gezamenlijk vormen zij het managementteam.

Voor het dagelijks bestuur van dochteronderneming Dunea Warmte & Koude B.V. is door de directie een aparte bestuurder aangesteld.

De directie van Dunea legt ten minste twee keer per jaar verantwoording en rekenschap af aan de aandeelhouders over het gevoerde beleid, de (meerjaren)begroting, de tarievenregeling en het jaarverslag tijdens de halfjaarlijkse Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken binnen Dunea en haar dochterondernemingen. De Raad van Commissarissen staat de directie met raad terzijde en richt zich daarbij naar het belang van Dunea.

De Raad van Commissarissen bestaat uit vijf personen. De verantwoordelijkheden en bevoegdheden staan beschreven in het Reglement Raad van Commissarissen, dat is gepubliceerd op onze website.

Bij de uitoefening van haar toezichtrol laat de Raad van Commissarissen zich adviseren door twee commissies:

1. Auditcommissie

De Auditcommissie adviseert de Raad van Commissarissen bij het uitvoeren van de verantwoordelijkheden op het terrein van toezicht. De Auditcommissie ziet toe op het proces van financiële verslaggeving, het systeem van interne beheersing en de beheersing van risico's, met aandachtspunten als de naleving van de relevante wet- en regelgeving en de werking van gedragscodes en het controleproces.

2. Remuneratiecommissie

De Remuneratiecommissie heeft onder meer als taak het werven en selecteren van leden van de Raad van Commissarissen en de statutaire directie, alsmede het beoordelen van het gehanteerde bezoldigingsbeleid voor de Raad van Commissarissen en de directie. Verder heeft de Remuneratiecommissie als taak jaarlijks het functioneren van de directie en van de Raad van Commissarissen te evalueren.

Belangenafweging

De directie en de Raad van Commissarissen zijn in de besluitvorming verantwoordelijk voor de afweging van de voor Dunea relevante belangen. De continuïteit van Dunea als drinkwaterbedrijf staat hierbij voorop.

Diversiteit

Dunea streeft een evenwichtige verdeling na van mannen en vrouwen binnen de directie, het managementteam en de Raad van Commissarissen. Diversiteit in leeftijd, geslacht, kennis en competenties is een belangrijk selectiecriteria bij de (her)benoeming van nieuwe leden van het managementteam en de Raad van Commissarissen. Deze criteria zijn vastgelegd in onder andere het reglement en de profielschets van de Raad van Commissarissen.

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[• Corporate Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

In 2023 zijn de diversiteitsstreefwaarden opnieuw vastgesteld voor de vijfhoofdige Raad van Commissarissen (een 60/40-verhouding, m/v of v/m), directie (niet van toepassing: eenhoofdig) en het driehoofdige managementteam (66/33-verhouding, m/v of v/m). De streefwaarden zijn niet gewijzigd. Met de samenstelling eind 2023 voldoet Dunea aan de verplichtingen uit de Wet ingroeiquotum en streefcijfers. In 2023 is het beleid rondom diversiteit en inclusie vastgesteld.

Algemene Vergadering van Aandeelhouders

In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA) zijn de zeventien aandeelhoudende gemeenten in ons leveringsgebied vertegenwoordigd. Halfjaarlijks vindt een AVA plaats, waaronder één binnen zes maanden na afloop van het boekjaar. Op de agenda van de AVA's staan in ieder geval de vaststelling van het jaarverslag, de (meerjaren)begroting en de tarievenregeling. Daarnaast verleent de AVA decharge aan de directie en de Raad van Commissarissen voor respectievelijk het gevoerde beleid en het gehouden toezicht. De AVA is verantwoordelijk voor de formele benoeming van leden van de Raad van Commissarissen en de vaststelling van de bezoldiging van de directie, op basis van het voorstel van de Raad van Commissarissen. In totaal zijn 4 miljoen aandelen uitgegeven met elk een nominale waarde van € 5,00. In overeenstemming met de statuten kan per aandeel één stem worden uitgebracht. In 2023 heeft een herverdeling van de aandelen plaatsgevonden. Deze wordt één keer per vijf jaar uitgevoerd op basis van de inwoneraantallen. Een gedetailleerde verdeling van de aandelen per gemeente is te vinden op pagina 133.

Extern toezicht

Als een van de tien drinkwaterbedrijven in Nederland valt Dunea onder het toezicht van de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Jaarlijks toetst de ILT onze drinkwatertarifiering aan de richtlijnen van de Drinkwaterwet. Omdat de ILT bij de toets van de tarieven voor 2022 heeft beoordeeld dat wij voldoen aan de wet, wordt een lichter regime toegepast: de toets zal één keer per twee jaar plaatsvinden. Voor het toetsen van de tarifiering van het drinkwater wordt de ILT geadviseerd door de Autoriteit Consument en Markt (ACM).

De ILT beoordeelt na afloop van een boekjaar het bedrijfsverslag van Dunea, waarin de gerealiseerde opbrengsten en kosten zijn onderverdeeld in wettelijke en niet-wettelijke activiteiten. Op basis hiervan wordt de gerealiseerde vermogenskostenvoet (WACC) definitief vastgesteld. Verder beoordeelt de ILT eens in de drie jaar de brede benchmark (prestatievergelijking tussen de verschillende drinkwaterbedrijven) op de aspecten efficiency, leveringszekerheid, kwaliteit van het drinkwater en milieu.

In Vewin-verband is gedurende 2023 het overleg met de ILT voortgezet over de reikwijdte van de definitie van drinkwater, de bijbehorende leveringsplicht voor drinkwaterbedrijven en de implicaties die daaruit voortvloeien. Dit ging vooral over het besluit van de ILT om in het kader van het tarieftoezicht de levering van drinkwater dat niet voor consumptieve doeleinden wordt gebruikt als niet-wettelijke activiteit te definiëren en de inspanningsverplichting aan drinkwaterbedrijven op te leggen om dit gebruik bij klanten met een verbruik van meer dan 100.000 m³ in beeld te brengen. De drinkwatersector zal in 2024 eventuele verdere implicaties van deze wijziging in interpretatie, met name voor de reikwijdte van de leveringsplicht, verder bespreken met de ILT.

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)**Governance**

- [Corporate Governance](#)

[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Wij waarderen de open dialoog met de ILT. De huidige vorm van toezicht leidt enerzijds tot meer begrip bij de toezichthouder over de langetermijnuitdagingen waarvoor Dunea staat en anderzijds leidt het tot overleg op welke wijze de toezichthouder Dunea eventueel kan ondersteunen bij het realiseren van haar doelstellingen.

Compliance en integriteit

Het in strijd handelen met wet- en regelgeving kan de reputatie en integriteit van Dunea schaden en de 'license to operate' van Dunea in gevaar brengen. Daarom hecht Dunea groot belang aan een gestructureerde inbedding van compliance in de organisatie. De Compliance Officer van Dunea zorgt ervoor dat de organisatie, medewerkers en derde partijen die namens Dunea opereren, kennis hebben van en in lijn handelen met wet- en regelgeving, gedragscodes en beleid. De doelstellingen, taken en bevoegdheden van de Compliance Officer zijn vastgelegd in een compliance-charter en een compliance-programma. De Compliance Officer rapporteert halfjaarlijks aan de Raad van Commissarissen.

Integriteit staat bij Dunea hoog in het vaandel. Om integer handelen te bevorderen, stimuleren wij een integere cultuur en het daarbij behorende gewenste gedrag. In onze gedragscode De Deal van Dunea en verschillende medewerkersregelingen hebben we hiervoor afspraken en regels vastgelegd. Deze zijn verder uitgewerkt in onder andere een gedragscode voor werken in het duin, een gedragscode voor werken met elektronische communicatiemiddelen en een regeling voor het melden van incidenten en misstanden (klokkenluidersregeling).

In 2023 zijn een nieuwe versie van De Deal van Dunea en nieuwe gedragsregels vastgesteld voor omgangsvormen binnen Dunea, hoe om te gaan met belangenconflicten en op welke wijze bedrijfsmiddelen en informatie beveiligd moeten worden. De nieuwe gedragsregels zijn opnieuw onder de aandacht gebracht van medewerkers, onder andere via trainingen. De naleving van De Deal van Dunea is leidend bij de beoordeling van het handelen van Dunea en haar medewerkers. Constaties van het in strijd handelen met de beginselen van De Deal van Dunea en gedragsregels worden vastgelegd door de Compliance Officer in het compliance-register en worden gerapporteerd aan de directie. In overleg met de directie en het managementteam worden vervolgens passende beheersmaatregelen genomen.

Personalia Directie en Raad van Commissarissen

[Dunea in een oogopslag](#)

[Bestuursverslag](#)

Governance

[Jaarrekening](#)

[Overige gegevens](#)

[Aanvullende informatie](#)

Directie

De heer drs. W.M.E. Drossaert

(1967)

Nationaliteit

Nederlandse

Functie

Algemeen directeur

Datum in dienst

1 september 2015

Relevante nevenfuncties

Bestuurder Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen, Voorzitter
Werkgeversvereniging Waterbedrijven (tot 1 juli 2023), Bestuurslid
VNO-NCW (tot 1 september 2023), Voorzitter Raad van Commissarissen AT
Osborne, Voorzitter Raad van Commissarissen N.V. Afvalzorg Holding.

Raad van Commissarissen

Jhr. mr. J.P. Backer
(1953)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Voorzitter

Eerste benoeming
2017

Lopende termijn
tot en met juni 2025

Beroep
Zelfstandig adviseur juridische en publiek/private
vraagstukken Roodhoorn Consultants B.V.

Relevante nevenfuncties
Voorzitter Raad van Toezicht Maag Lever Darm Stichting
(tot 1 november 2023), Lid Raad van Toezicht Stichting
Voortgezet Onderwijs Haaglanden (tot 1 januari 2024),
Lid bestuur Stichting Fundatie Notelaers, Lid Eerste Kamer
der Staten Generaal (tot 13 juni 2023)

Mevrouw ir. A. van der Rest
(1953)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Vicevoorzitter, deskundige duurzaamheid,
natuur en energietransitie

Eerste benoeming
2018

Lopende termijn
tot en met juni 2026

Beroep
Voormalig manager Veiligheid Gezondheid
en Milieu bij Shell Nederland B.V.

Relevante nevenfuncties
Voorzitter bestuur CE Delft, Penningmeester IVN
Den Haag

De heer G.J. Doornbos
(1948)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Deskundige water(keten)beheer,
voorzitter Remuneratiecommissie

Eerste benoeming
2017

Lopende termijn
tot en met juni 2025

Beroep
Adviseur

Relevante nevenfuncties
Voorzitter Gebiedscoöperatie Buytenland van Rhoon,
Bestuurlijk trekker Gebiedsproces Nieuwkoop,
Lid Raad van Toezicht Kenniscentrum voor Bodemdaling
en Funderingen

Raad van Commissarissen (vervolg)

Mevrouw mr. W. van Dijk
(1966)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Deskundige innovatie/digitalisering, compliance/
risicomanagement, cybersecurity en ondernemingsraad

Eerste benoeming
2020

Lopende termijn
tot en met november 2024

Beroep
CEO Rotterdam The Hague Airport

Relevante nevenfuncties
Bestuurslid Airports Council International Europe

De heer P.G. Pijper
(1966)

Nationaliteit
Nederlandse

Functie
Voorzitter Auditcommissie, deskundige
financieel-economische zaken

Eerste benoeming
2022

Lopende termijn
tot en met juni 2026

Beroep
Toezichthouder, interim CFO

Relevante nevenfuncties
Lid Raad van Commissarissen Abiant,
bestuurder en CFO Elestor B.V.

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Bericht van de Raad van Commissarissen

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken binnen Dunea en de aan haar verbonden ondernemingen. De Raad van Commissarissen (verder aangeduid als “de Raad”) staat de directie met raad ter zijde en richt zich daarbij naar het belang van Dunea. In dit verslag legt de Raad verantwoording af over het door haar uitgeoefende toezicht in het verslagjaar 2023.

Toezicht

Onderwerpen besproken in 2023

In 2023 zijn tijdens de vergaderingen van de Raad veel onderwerpen aan de orde geweest die van belang waren voor het toezicht van de Raad. Een aantal onderwerpen stipt de Raad hier kort aan.

De Algemene Vergadering van Aandeelhouders

De Raad is verheugd om te hebben geconstateerd dat bij alle partijen consensus bestaat over nut en noodzaak van de meerjareninvesteringen en dat de aandeelhouders hebben ingestemd met de voorgestelde Tarievenregeling 2024 en de Meerjarenbegroting. De Raad heeft waardering voor de betrokkenheid van de aandeelhouders bij de voorbereiding van deze besluitvorming. Als onderdeel van het besluit is een afspraak gemaakt om de dialoog over deze onderwerpen in de eerste helft van 2024 voort te zetten en af te ronden. Het is naar mening van de directie en de Raad van belang dat er voor de langetermijninvesteringen breed draagvlak bestaat.

De Raad hecht eraan op te merken dat het daarbij van belang is dat betrokkenen vanuit de eigen taken en verantwoordelijkheden blijven acteren. Er is een gezamenlijke verantwoordelijkheid om de drinkwatervoorziening veilig te stellen. Tegelijkertijd is er een eigen wettelijke verantwoordelijkheid van directie en Raad om de afwegingen te maken die in het belang van de continuïteit van de onderneming zijn, wil zij bedrijfsmatig in staat zijn om die wettelijke plicht te vervullen.

Klimaatneutrale bedrijfsvoering en CSRD

Dunea heeft de ambitie van een klimaatneutrale bedrijfsvoering omarmd en blijft de aandeelhouders meenemen in de ontwikkelingen en afwegingen die Dunea hierin maakt. Zo wordt elektrisch rijden gestimuleerd en doet Dunea mee met CO₂-beprijzing. Meer hierover staat in het hoofdstuk [Resultaten 2023 – Dunea Klimaatneutraal](#).

Vanaf 1 januari 2025 is de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) verplicht voor Dunea. Dunea is hier al mee aan de slag gegaan. De CSRD stelt dat er gerapporteerd moet worden over de impact van de bedrijfsactiviteiten. Dit bevordert meer transparantie over en betere kwaliteit van duurzaamheidsinformatie. Er moet worden gerapporteerd vanuit het dubbele materialiteitsprincipe, dit wil zeggen rapporteren over zowel materiële duurzaamheidsontwikkelingen die leiden tot mogelijk financiële risico's voor de organisatie als over de ecologische en sociale impact van de organisatie op mens en milieu. Hierbij is tevens aandacht voor de langetermijndoelstellingen.

In de Auditcommissie was CSRD in 2023 een nadrukkelijk aandachtspunt. Hierover is in een vroegtijdig stadium afstemming gezocht met de accountant, die hierover vanaf 2025 assurance dient te geven. Dit proces wordt in 2024 intensief vervolgd.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Bericht van de Raad van Commissarissen*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Omgevingsontwikkelingen

Er zijn diverse complicerende factoren die de zoektocht naar de beschikbaarheid en productie van voldoende en schoon drinkwater beïnvloeden. De Raad is hierover regelmatig geïnformeerd en deze onderwerpen waren onderdeel van de gedachtewisseling met de directie. De PFAS-discussie is daarvan een in het oog springend voorbeeld. Het meest wenselijke scenario is uiteraard dat Dunea in het geheel geen activiteiten zou hoeven te verrichten om PFAS-concentraties uit het drinkwater te zuiveren. De Raad realiseert zich dat dit vooralsnog een utopie is. Naast het optimaliseren van de zuiveringstechnieken (waarbij Dunea gebruik kan maken van poederkooltechniek) steunt de Raad de inzet van de directie om de Rijksoverheid actiever te laten interveniëren. Hoe minder schadelijke stoffen in de bronnen van Dunea komen, hoe minder zuivering er nodig is (en des te minder kosten hiermee gemoeid zijn). De Raad is zich ervan bewust dat deze problematiek landgrens-overstijgend is en in breder, Europees perspectief dient te worden aangepakt. De Raad houdt deze ontwikkelingen nauwlettend in de gaten.

De Raad heeft ook kennisgenomen van de weerbarstigheid van projecten inzake de drinkwaterkwantiteit. Het tijdig verkrijgen van vergunningen voor drinkwaterwinningsprojecten is allang geen vanzelfsprekendheid meer. Niet alleen is er sprake van toegenomen druk en drukte bij de vergunningverlenende instanties, ook wijst de praktijk uit dat diverse organisaties, ieder vanuit hun eigen drijfveren en motieven, bezwaar aantekenen tegen voorgenomen vergunningen. De Raad is zich ervan bewust dat Dunea maar in een aantal maanden van het jaar projecten in de duinen kan uitvoeren in verband met het broedseizoen. Dunea heeft zich in dit kader enkele signalen vanuit de vergunningverlenende partijen ter harte genomen en heeft verder gewerkt aan verbetering van haar vergunningaanvragen. De Raad blijft deze ontwikkelingen op de voet volgen.

De Raad is ook op de hoogte van andere belangrijke ontwikkelingen, waarbij kan worden gedacht aan een omvangrijk project in verband met het state-of-the-art blijven van de kantoorautomatisering alsmede de stand van zaken betreffende het personeelsbeleid.

Dunea Warmte & Koude B.V.

Het jaar 2023 was het derde volledige kalenderjaar waarin Dunea Warmte & Koude B.V. operationeel is geweest. De Raad is ook in 2023 nauw betrokken geweest bij de ontwikkelingen in deze dochteronderneming, onder andere via deelname door commissaris mevrouw Van der Rest aan de tweemaal per jaar belegde algemene vergadering van aandeelhouders. De Raad ontvangt hiervan ook de notulen. Los daarvan informeert de directie van Dunea de Raad in daartoe aanleiding gevende gevallen over nieuwe ontwikkelingen.

Het is na een aantal jaar gebleken dat de dochteronderneming enerzijds, gelet op haar doelstellingen, op sympathie kan rekenen, maar dat anderzijds het aantal (grote) projecten dat tot op heden is gerealiseerd achterblijft bij de verwachtingen die ten tijde van de oprichting golden. De Raad heeft hier in het verslag over 2022 ook al bij stilgestaan. De directie voert in het eerste kwartaal van 2024 een evaluatie uit en zal dit meenemen in de te voeren strategie.

Compliance

Ook in 2023 is de Raad door de Compliance Officer voorzien van rapportages, die daarvoor onderwerp van aandacht in de vergadering van de Auditcommissie zijn geweest. De Auditcommissie heeft met name aandacht voor de interne beheersingsmaatregelen ten aanzien van zowel de monitoring van lopende beheersmaatregelen als de implementatie van nieuwe beheersmaatregelen. Dit alles om de bedrijfscontinuïteit te optimaliseren en mogelijke versturende aspecten en (fraude)risico's maximaal te mitigeren of waar mogelijk geheel uit te sluiten.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Bericht van de Raad van Commissarissen*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De Compliance Officer is onder meer ingegaan op de risicomatrix, die is opgesteld in samenspraak met de stakeholders van Dunea. Ook hier, de Raad stipte dit al eerder aan, komen risico's naar voren met betrekking tot kwaliteit (vervuilende stoffen) en capaciteitsuitdagingen (vergunningen). Verder heeft de Compliance Officer onder meer een toelichting gegeven op het nieuwe, aangescherpte screeningsbeleid dat ook van toepassing is op de commissarissen.

Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen

De Raad is verheugd om te hebben vernomen dat de samenwerking met de besturingspartners in Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen na voltooiing van de initiële looptijd van de samenwerkingsovereenkomst ultimo 2023 voor de duur van vijf jaar is verlengd (voor de periode van 2024 tot en met 2028). Hiermee bundelen de besturingspartners voor een nieuwe periode de krachten om de doelstellingen en ambities van de stichting te realiseren.

In het vorige jaarverslag heeft de Raad vermeld dat de stichting ook met andere partijen, de strategische partners, in gesprek was om te zien op welke wijze de brede doelstellingen van de stichting gerealiseerd kunnen worden en zodoende uitvoering te geven aan de kernwaarden en statutaire doelen van de stichting. Met genoegen heeft de Raad kennisgenomen van het feit dat met de strategische partners eveneens een samenwerkingsovereenkomst is afgesloten. De gemeenten Noordwijk, Katwijk, Wassenaar, Westland, Rotterdam/Hoek van Holland en de Hoogheemraadschappen van Rijnland en Delfland onderschrijven de doelen van de stichting en hebben hun betrokkenheid bij de stichting hierin vastgelegd.

De Raad is blij dat zoveel partijen de handen ineenslaan en een bijdrage willen leveren aan de activiteiten en doelstellingen van de stichting.

Overleg met de Ondernemingsraad

Commissaris mevrouw Van Dijk heeft twee keer per jaar overleg met de Ondernemingsraad, in aanwezigheid van de directie. Daarnaast zijn er diverse informele overlegmomenten. Op deze manier wordt de Raad op de hoogte gebracht van actuele organisatorische en personele ontwikkelingen en houdt de Raad voeling met de organisatie. De Raad hecht eraan om op te merken dat de samenwerking met de Ondernemingsraad in een positieve sfeer plaatsvindt en dat de gesprekken een open en constructief karakter kennen.

De Raad is verheugd om te constateren dat wederom een aantal medewerkers zich bereid heeft getoond om zitting te nemen in de nieuwe samenstelling van de Ondernemingsraad en wenst de nieuwe voorzitter en de andere medewerkers die zitting hebben in de Ondernemingsraad veel succes.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad
van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Vergaderingen en aanwezigheid

De Raad is in 2023 acht keer bijeengekomen. Hiervan hadden zes vergaderingen, in aanwezigheid van de directie, een besluitvormend karakter. Van deze zes vergaderingen heeft er één digitaal plaatsgevonden; bij vijf van de zes vergaderingen was de Raad in voltalligheid aanwezig. Bij de vergadering waarbij de Raad niet voltallig aanwezig was, heeft voorafgaand afstemming plaatsgevonden met de verhinderde commissaris.

De zevende bijeenkomst (waarbij vier van de vijf commissarissen aanwezig waren) betrof een werkbezoek aan de proefopstelling bij het Valkenburgse Meer, deze bijeenkomst was van informatieve aard.

De laatste bijeenkomst van de Raad van het kalenderjaar 2023 stond in het teken van de zelfevaluatie van de Raad (zie verderop in dit verslag), gefaciliteerd door een gespecialiseerd bureau.

Verslag commissies Raad van Commissarissen

De Raad heeft twee commissies: de Auditcommissie en de Remuneratiecommissie. De taken en verantwoordelijkheden van de commissies staan beschreven in het hoofdstuk **Corporate Governance**.

De samenstelling van de commissies was in 2023 als volgt:

Auditcommissie

Gedurende het kalenderjaar 2023 hadden de heer Pijper (voorzitter) en mevrouw Van der Rest zitting in de Auditcommissie.

Verslag van de Auditcommissie

De Auditcommissie heeft in 2023 vijf keer in voltalligheid vergaderd. Alle vergaderingen hebben fysiek op het hoofdkantoor van Dunea plaatsgevonden. De domeinmanager Finance & Control en de Compliance Officer (één keer afwezig) en de vennootschapssecretaris hebben aan de vergaderingen van de Auditcommissie deelgenomen.

Bij vier van de vijf vergaderingen waren tevens de externe accountants aanwezig om enkele geagendeerde onderwerpen in het kader van de (controle op de) jaarrekening toe te lichten en met de Auditcommissie te bespreken. De Auditcommissie spreekt haar waardering uit voor de professionele wijze waarop de samenwerking met de accountants plaatsvindt en voor de proactieve wijze waarop zij als sparringpartner voor actuele vraagstukken fungeren.

In aanwezigheid van de accountants zijn onder andere het jaarverslag 2022, het controleplan 2023 en de Management Letter 2023 besproken. Tevens zijn de Begroting 2024, de Meerjarenbegroting 2024-2028 (inclusief de daaraan gerelateerde financieringsbehoefte) en de Tarievenregeling 2024 besproken. De verslagen van de vergaderingen van de Auditcommissie zijn besproken in de vergaderingen van de Raad en waar nodig van een aanvullende toelichting voorzien.

De Auditcommissie is vanuit haar rol goed op de hoogte van de processen binnen de organisatie. De Auditcommissie wordt hierover geïnformeerd via stukken van de accountant, de financiële besluitvormingsstukken en de interne managementrapportages. De interne beheersing is in opzet en werking adequaat. Op basis van de externe en interne informatievoorziening over de interne beheersing, waaronder externe audits, compliance en interne operationele audits, kan door de Auditcommissie voldoende toezicht worden uitgeoefend.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- *Bericht van de Raad van Commissarissen*

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

De Auditcommissie is ook meegenomen in de uitgevoerde non-financial audits, die circa vijf tot zes keer per jaar worden uitgevoerd. Ook cybersecurity is een punt van aandacht bij deze audits.

Remuneratiecommissie

Gedurende het kalenderjaar 2023 werd de Remuneratiecommissie gevormd door de heer Doornbos (voorzitter), mevrouw Van der Rest en de heer Backer.

Verslag van de Remuneratiecommissie

De Remuneratiecommissie heeft in 2023 drie keer in voltalligheid vergaderd. De eerste twee vergaderingen van het jaar waren reguliere vergaderingen. Gelet op het vastgestelde rooster van aftreden van de commissarissen waren er in 2023 geen voordrachten tot (her)benoeming(en) aan de orde.

De derde vergadering, in de laatste kalendermaand van het jaar, stond in het teken van het functioneren van de directie. De directie heeft ook aan deze vergadering deelgenomen. De Remuneratiecommissie is tevreden over het functioneren van de directie en spreekt haar waardering en dankbaarheid uit voor de wijze waarop de directie de dagelijkse leiding over de vennootschap invult. Voorts heeft de Remuneratiecommissie waardering voor de wijze waarop de directie contact zoekt met de Raad en de Raad door het tijdig delen van relevante informatie in staat stelt om haar toezichtfunctie uit te oefenen.

Kwaliteitsborging

Samenstelling, diversiteit en onafhankelijkheid

De Raad bestond in het kalenderjaar 2023 uit de volgende leden:

- dhr. jhr. mr. J.P. Backer (voorzitter)
- mw. ir. A. van der Rest (vicevoorzitter)
- mw. mr. W. van Dijk
- dhr. G.J. Doornbos
- dhr. P.G. Pijper

De samenstelling van de Raad voldoet aan de profielschets en de doelstellingen van het diversiteitsbeleid, die te vinden zijn op [de website van Dunea](#). Van de vijf leden zijn er twee vrouw (40%), waarmee wordt voldaan aan de gewenste genderdiversiteit.

Naar het oordeel van de Raad is gedurende het gehele jaar 2023 voldaan aan de eisen die aan de onafhankelijkheid van de Raad en haar individuele leden is gesteld, zoals bedoeld in de artikelen 2.1.7 tot en met 2.1.9. van de Corporate Governance Code. Meer informatie over de leden van de Raad staat op pagina 78 en verder.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

- Bericht van de Raad
van Commissarissen

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Diversiteitsprofiel

Naam	Geboortejaar	Expertise/ervaring	Geslacht
J.P. Backer	1953	Voorzitter	Man
A. van der Rest	1953	Vicevoorzitter, deskundige duurzaamheid, natuur en energietransitie	Vrouw
G.J. Doornbos	1948	Deskundige water(keten)beheer	Man
W. van Dijk	1966	Deskundige cybersecurity, innovatie/digitalisering, compliance/risicomanagement en ondernemingsraad	Vrouw
P.G. Pijper	1966	Deskundige financieel-economische aspecten	Man

Aftreed- en herbenoemingsschema

Naam	Datum 1 ^e benoeming	Datum herbenoeming (indien aan de orde)	Laatste termijn eindigt in
J.P. Backer	1 juli 2017	1 juli 2021	2025
A. van der Rest	1 juli 2018	1 juli 2022	2026
G.J. Doornbos	1 juli 2017	1 juli 2021	2025
W. van Dijk	1 december 2020		
P.G. Pijper	1 juli 2022		

[Dunea in een oogopslag](#)[Bestuursverslag](#)[Governance](#)

- [Bericht van de Raad van Commissarissen](#)

[Jaarrekening](#)[Overige gegevens](#)[Aanvullende informatie](#)

Zelfevaluatie

In de zelfevaluatie van de Raad die met een externe module (zonder procesbegeleiding) in 2023 is uitgevoerd kwamen wederom als sterke punten naar voren de transparante en betrokken wijze van samenwerken, waarbij het vertrouwen in elkaars kwaliteiten hoog in het vaandel staat. De commissarissen ervaren dat zij ook de ruimte krijgen om buiten de agendapunten om met elkaar van gedachten te wisselen.

De commissarissen zijn zich bewust van Dunea's strategische koersdoelen. De Raad is verheugd om bij alle betrokken partijen, met name ook bij de aandeelhouders, de bereidwilligheid te constateren om vanuit de eigen rol en verantwoordelijkheden een bijdrage te leveren.

De Raad heeft ook aangegeven oog te blijven houden voor de diversiteit binnen de Raad. Verder onderschrijven alle commissarissen het belang van (permanente) educatie om bij te blijven en adequaat in te kunnen spelen op de actualiteit en de daaruit voortvloeiende strategische uitdagingen.

Jaarverslag 2023

Conform artikel 16 van de statuten van de vennootschap bieden wij u hierbij het door de directie opgestelde jaarverslag van Dunea aan, met daarin opgenomen de jaarrekening over het boekjaar 2023. De jaarrekening 2023 en het verslag van het door de directie gevoerde beleid zijn in de vergadering van 16 mei 2024 aan de Raad voorgelegd.

De jaarrekening is gecontroleerd en van een goedkeurende verklaring voorzien door accountant KPMG. Deze verklaring is te vinden op pagina 125. Wij hebben de jaarrekening en het jaarverslag besproken in aanwezigheid van de directie en de accountant. De directie presenteert de jaarrekening 2023 op 20 juni 2024 aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

Dankwoord

De Raad spreekt op deze plaats veel dank en complimenten uit richting de directie en alle medewerkers die zich in 2023 professioneel en betrokken voor Dunea hebben ingezet. Dunea blijft naar het oordeel van de Raad uitstekend toegerust om het strategische plan succesvol uit te voeren, de grote maatschappelijke uitdagingen het hoofd te bieden en uitvoering te geven aan de realisatie van de duurzaamheidsdoelstellingen die Dunea heeft geformuleerd.

Zoetermeer, 16 mei 2024

Raad van Commissarissen
Joris Backer, voorzitter

Jaarrekening 2023

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance

Overige gegevens
Aanvullende informatie

Grootschalige werkzaamheden aan een grote
transportleiding bij Westergouwe.

Jaarrekening 2023

Balans per 31 december 2023	89
Winst-en-verliesrekening over 2023	91
Kasstroomoverzicht over 2023	92
Toelichting	
Algemeen	93
Grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening	95
Grondslagen voor de waardering van activa en passiva	97
Grondslagen voor de bepaling van het resultaat	101
Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht	103
Toelichting op de balans per 31 december 2023	104
Toelichting op de winst-en-verliesrekening over 2023	115

Balans per 31 december 2023

(Na bestemming van het resultaat)

x € 1.000	Toelichting	31-12-2023	31-12-2022	x € 1.000	Toelichting	31-12-2023	31-12-2022
Activa							
Vaste activa				Vlottende activa			
Immateriële vaste activa 1				Voorraden 4			
Ontwikkelingskosten		2.876	2.589	Voorraden materialen		1.474	1.419
		2.876	2.589			1.474	1.419
Materiële vaste activa 2				Vorderingen 5			
Gebouwen en terreinen		65.956	62.237	Debiteuren		15.867	10.376
Machines en installaties		487.234	490.819	Belastingen		845	1.002
Andere vaste bedrijfsmiddelen		3.968	2.346	Overige vorderingen		44	44
Werken in uitvoering		50.458	38.616	Overlopende activa		10.310	4.238
Niet aan de bedrijfsuitoefening dienstbaar		1.750	1.821			27.066	15.660
		609.366	595.839				
Financiële vaste activa 3				Liquide middelen 6			
Deelnemingen		2.657	2.697			638	3.690
Vorderingen op deelnemingen		1.275	860				
Overige vorderingen		27	43				
		3.959	3.600				
				Totaal			
						645.379	622.797

(Na bestemming van het resultaat)

x € 1.000	Toelichting	31-12-2023	31-12-2022
Kortlopende schulden 13			
Kortlopend deel leningen		13.734	13.733
Schulden aan kredietinstellingen		24.237	2.679
Schulden aan leveranciers		12.964	8.374
Belastingen en premies sociale verzekeringen		3.969	4.297
Schulden ter zake van pensioenen		548	545
Vooruitontvangen waterverbruik		3.649	4.459
Overige schulden		548	269
Overlopende passiva		21.323	17.567
		80.972	51.923
Totaal		645.379	622.797

Winst-en-verliesrekening over 2023

x € 1.000	Toelichting	2023	2022	x € 1.000	Toelichting	2023	2022
Bedrijfsopbrengsten 14				Resultaat deelnemingen 3			
	Wateropbrengsten	152.829	134.199		Resultaten uit deelnemingen	-206	-458
	Opbrengsten van werken voor derden	2.628	3.466				
	Netto-omzet	155.457	137.665				
	Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf	3.580	3.720		Financiële baten en lasten 16		
	Overige bedrijfsopbrengsten	2.671	2.504		Rentebaten en soortgelijke opbrengsten	43	2
	Som der bedrijfsopbrengsten	161.708	143.889		Rentelasten en soortgelijke lasten	-5.528	-4.337
					Financieel resultaat	-5.691	-4.793
	Bedrijfslasten 15				Resultaat voor belasting	6.850	6.307
	Kosten van grond- en hulpstoffen	6.222	4.913		Vennootschapsbelasting	0	0
	Waterinkoop	3.196	2.881				
	Energiekosten	13.395	8.447		Resultaat na belasting	6.850	6.307
	Kosten uitbesteed werk en overige externe kosten	13.104	11.501				
	Lonen en salarissen	34.025	32.865				
	Sociale lasten	9.250	9.052				
	Afschrijving vaste activa	32.416	31.133				
	(Terugname) Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen						
	(im)materiële vaste activa	223	25				
	Overige bedrijfskosten	37.336	31.972				
	Som der bedrijfslasten	149.167	132.789				
	Bedrijfsresultaat	12.541	11.100				

Kasstroomoverzicht over 2023

(Opgesteld volgens de indirecte methode)

x € 1.000	2023	2022
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Bedrijfsresultaat	12.541	11.100
Aanpassing voor:		
Afschrijvingen	32.416	31.133
Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen materiële vaste activa	223	25
Mutatie dubieuze debiteuren	434	277
Mutatie voorzieningen (excl. voorziening voor negatieve deelnemingen)	-1.168	387
Mutatie vooruitvangen bedragen	-135	-133
	31.770	31.689
Veranderingen in werkkapitaal		
Mutatie voorraden	-55	-171
Mutatie kortlopende vorderingen	-11.854	-2.482
Mutatie operationele schulden	4.422	-2.074
Mutatie werkkapitaal	-7.487	-4.727
Kasstroom uit bedrijfsoperaties	36.824	38.062
Betaalde interest	-5.566	-4.319
Kasstroom uit operationele activiteiten	31.258	33.743

x € 1.000	2023	2022
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investeringen immateriële vaste activa	-785	-1.000
Investeringen materiële vaste activa	-45.801	-34.168
Ontvangen bijdragen	4.686	3.847
Overige mutaties materiële vaste activa	0	-2
Investeringen financiële vaste activa	-415	-404
Aflossingen financiële vaste activa	30	30
Ontvangen dividend	150	0
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-42.135	-31.697
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Nieuwe langlopende leningen	0	35.000
Betaalde aflossingen	-13.733	-12.333
Nieuwe kortlopende leningen	21.558	-21.172
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	7.825	1.495
Stand liquide middelen 1 januari	3.690	149
Mutatie liquide middelen	-3.052	3.541
Stand liquide middelen 31 december	638	3.690

Algemeen

Dunea N.V. is statutair en feitelijk gevestigd te Zoetermeer aan het Plein van de Verenigde Naties 11, 2719 EG te Zoetermeer en geregistreerd onder inschrijvingsnummer 27122974 bij de Kamer van Koophandel.

Activiteiten

De activiteiten van Dunea bestaan voornamelijk uit:

- het voorzien in de behoeften aan drinkwater en industriewater binnen het distributiegebied, alsmede het voorzien in de behoeften aan drinkwater en gros en industriewater buiten het distributiegebied; alles met inachtneming van de eisen van verantwoord natuurbeheer van het aan de zorgen van de vennootschap toevertrouwd duingebied;
- het verantwoord natuurbeheer van het aan de zorgen van de vennootschap toevertrouwd duingebied, een en ander met inachtneming van de eisen van verantwoorde waterwinning;
- het beheren van andere onderdelen van de waterketen zoals riolering en afvalwaterzuivering zowel binnen als buiten het distributiegebied;
- het oprichten van, het op enigerlei wijze deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van en het toezicht houden op vennootschappen en ondernemingen die activiteiten verrichten die (mede gelet op de energietransitie) passen bij de activiteiten van een drinkwaterbedrijf, of vennootschappen en ondernemingen welke dienstbaar zijn aan deze activiteiten.

Consolidatie

Dunea heeft gedurende 2023 onderstaande deelnemingen:

Deelnemingen	Waarderingsgrondslag	Percentage 2023	Percentage 2022	Statutaire zetel
AquaMinerals B.V.	kostprijs	3,69%	4,19%	Nieuwegein
Dunea Warmte & Koude B.V.	netto vermogenswaarde	100,00%	100,00%	Zoetermeer
KWH Water B.V.	kostprijs	6,71%	6,71%	Nieuwegein
Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen	netto vermogenswaarde	100,00%	100,00%	's-Gravenhage
Water Fund Holland B.V.	netto vermogenswaarde	26,95%	26,95%	Nieuwegein
Het Waterlaboratorium N.V.	netto vermogenswaarde	30,00%	30,00%	Haarlem

In 2023 is het besluit genomen om Water Fund Holland B.V. te liquideren.
Het liquidatieproces is begin 2024 afgerond.

AquaMinerals B.V., Water Fund Holland B.V., KWH Water B.V. en Het Waterlaboratorium N.V. worden niet geconsolideerd, omdat Dunea N.V. geen overheersende zeggenschap in deze deelnemingen heeft.

Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen is opgericht in 2018. Dunea N.V. is enig bestuurder van de stichting. De stichting is in materiële zin van te verwaarlozen betekenis waardoor consolidatie achterwege is gebleven op grond van artikel 2:407 lid 1 BW.

Dunea Warmte & Koude B.V. is opgericht in 2020. Dunea N.V. is enig aandeelhouder van de vennootschap. De vennootschap is in materiële zin van te verwaarlozen betekenis waardoor consolidatie achterwege is gebleven op grond van artikel 2:407 lid 1 BW.

Grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

Toegepaste standaarden

De jaarrekening is opgesteld volgens de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is van toepassing.

In de balans en de winst-en-verliesrekening zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Benaming

In de winst-en-verliesrekening zijn benamingen toegepast die in de bedrijfstak gebruikelijk zijn.

Weergave bedragen

De in de toelichting vermelde bedragen zijn, tenzij anders vermeld, in duizenden euro's.

Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2023, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2023.

Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Verbonden partijen

Voor de identificatie van verbonden partijen wordt aangesloten bij de definitie uit de RJ. Dunea onderkent onder andere de volgende verbonden partijen: aandeelhouders, deelnemingen, directie en commissarissen. Transacties met verbonden partijen van betekenis en die niet onder normale marktomstandigheden plaatsvinden, worden toegelicht in de jaarrekening.

Gebeurtenissen na balansdatum

Gebeurtenissen die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum en die blijken tot aan de datum van het opmaken van de jaarrekening worden verwerkt in de jaarrekening. Gebeurtenissen die geen nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum worden niet in de jaarrekening verwerkt. Als dergelijke gebeurtenissen van belang zijn voor de oordeelsvorming van de gebruikers van de jaarrekening, worden de aard en de geschatte financiële gevolgen ervan toegelicht in de jaarrekening.

Waardering van de activa en passiva en de resultaatbepaling

Activa en passiva worden tegen historische kostprijs opgenomen, tenzij anders vermeld in de grondslagen.

Een actief wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de onderneming zullen toevloeien en het actief een kostprijs of een waarde heeft waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa.

Een verplichting wordt in de balans verwerkt wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag waartegen de afwikkeling zal plaatsvinden op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Onder verplichtingen worden mede voorzieningen begrepen. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans opgenomen, maar worden verantwoord als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans opgenomen als een transactie niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Dergelijke transacties geven evenmin aanleiding tot het verantwoorden van resultaten. Bij de beoordeling of er sprake is van een belangrijke verandering in de economische realiteit wordt uitgegaan van de economische voordelen en risico's die zich naar alle waarschijnlijkheid in de praktijk zullen voordoen en niet op basis van voordelen en risico's waarvan redelijkerwijze niet te verwachten is dat zij zich zullen voordoen.

Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. De resultaten van de transactie worden in dat geval direct in de winst-en-verliesrekening opgenomen, rekening houdend met eventuele voorzieningen die dienen te worden getroffen in samenhang met de transactie.

Indien de weergave van de economische realiteit ertoe leidt dat activa worden opgenomen waarvan de rechtspersoon niet het juridisch eigendom bezit, wordt dit feit vermeld.

Baten worden in de winst-en-verliesrekening opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Schattingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt de leiding van Dunea zich verschillende oordelen en schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de desbetreffende jaarrekeningposten.

Leasing

De onderneming kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel door de lessee worden gedragen, wordt aangemerkt

als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele leases. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm. Classificatie van de lease vindt plaats op het tijdstip van het aangaan van de betreffende leaseovereenkomst.

Als de onderneming optreedt als lessee in een operationele lease, wordt het leaseobject niet geactiveerd. Leasebetalingen en vergoedingen inzake operationele leases worden lineair over de leaseperiode ten laste respectievelijk ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht, tenzij een andere toerekeningsystematiek meer representatief is voor het patroon van de met het leaseobject te verkrijgen voordelen.

Financiële instrumenten

Financiële activa en financiële verplichtingen worden in de balans opgenomen op het moment dat contractuele rechten of verplichtingen ten aanzien van dat instrument ontstaan. Een financieel instrument wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot de positie aan een derde zijn overgedragen.

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de onderneming beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de onderneming het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen. Als sprake is van een overdracht van een financieel actief dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (zoals vorderingen en schulden), als afgeleide financiële instrumenten (derivaten) verstaan.

In de toelichting op de afzonderlijke posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de langlopende schulden.

Primaire financiële instrumenten

Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost onder de 'Grondslagen voor de waardering van activa en passiva'.

Afgeleide financiële instrumenten

Dunea heeft geen afgeleide financiële instrumenten.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de onderneming en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Immateriële vaste activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de kostprijs. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om het actief in de staat te krijgen die noodzakelijk is voor het beoogde gebruik. Na eerste verwerking worden immateriële vaste activa gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. Voor de wijze van vaststelling of voor vaste activa sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa'.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project commercieel en technisch succesvol zal zijn (dat wil zeggen: als het waarschijnlijk is dat economische voordelen zullen worden behaald) en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Voor de geactiveerde ontwikkelingskosten is een wettelijke reserve onder het eigen vermogen gevormd ter hoogte van het geactiveerde bedrag. De uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd bij oplevering en ingebruikname van de pilot-installatie. De uitgaven na ingebruikname worden jaarlijks geactiveerd. De afschrijvingstermijn is gelijk aan de resterende duur van de pilot.

Onderzoekskosten worden verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden in de balans verwerkt indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot dat actief zullen toekomen aan de onderneming en de kosten van het actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

Materiële vaste activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de kostprijs.

De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om het actief op zijn plaats en in de staat te krijgen die noodzakelijk is voor het beoogde gebruik. Na eerste verwerking worden materiële vaste activa gewaardeerd tegen kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingverliezen. Voor de wijze van vaststelling of voor vaste activa sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt verwezen naar de paragraaf 'Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa'.

De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van gebruikte grond- en hulpstoffen en overige kosten welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend, waaronder bouwrente. De bouwrente wordt berekend over het gemiddeld geïnvesteerde bedrag tot het moment van ingebruikname.

De bijdragen die Dunea van derden ontvangt voor het aan- en/of verleggen van aansluit- en hoofdleidingen, worden verantwoord bij de langlopende schulden, onder de post Egalisatierekening bijdragen van derden. Deze bijdragen vallen vrij gedurende de economische levensduur van deze activa. Bijdragen die ontvangen worden van derden voor het aan- en/of verleggen van transportleidingen worden in mindering gebracht op de kostprijs van het actief.

De jaarlijkse afschrijvingen op de materiële vaste activa bedragen een vast percentage van de kostprijs. Dit percentage is gebaseerd op de verwachte economische levensduur van de activa. Op investeringen wordt afgeschreven vanaf het moment dat deze beschikbaar zijn voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of afstoting. Met een restwaarde wordt geen rekening gehouden. Op terreinen wordt niet afgeschreven.

Dunea past de componentenbenadering toe voor materiële vaste activa indien belangrijke afzonderlijke bestanddelen van een materieel vast actief van elkaar te onderscheiden zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met verschillen in gebruiksduur of verwacht gebruikspatroon.

Kosten voor groot onderhoud worden in de boekwaarde van het materieel vaste actief verwerkt ("componentenbenadering"). Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd als zij de gebruiksduur van het object verlengen en/of leiden tot toekomstige prestatie-eenheden met betrekking tot het object.

Boekwinsten en -verliezen uit de verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de 'Overige bedrijfsopbrengsten'.

Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

Financiële vaste activa (deelnemingen)

Deelnemingen waarin door Dunea invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid wordt uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde. De nettovermogenswaarde van de deelneming wordt bepaald op basis van de grondslagen zoals Dunea deze in de eigen jaarrekening toepast. Wanneer 20% of meer van de stemrechten uitgebracht kan worden, wordt ervan uitgegaan dat er invloed van betekenis is. Bij de vaststelling of er sprake is van een deelneming waarin de onderneming invloed van betekenis uitoefent op het zakelijke en financiële beleid, wordt het geheel van feitelijke omstandigheden en contractuele relaties (waaronder eventuele potentiële stemrechten) in aanmerking genomen.

Indien de deelnemende rechtspersoon een actief of een passief overdraagt aan een deelneming die volgens de vermogensmutatiemethode wordt gewaardeerd, wordt de winst of het verlies voortvloeiend uit deze overdracht naar rato van het relatieve belang dat derden hebben in de deelnemingen verwerkt (proportionele resultaatsbepaling). Een verlies dat voortvloeit uit de overdracht van vlottende activa of een bijzondere waardevermindering van vaste activa wordt wel volledig verwerkt. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de onderneming en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, worden geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

De niet gerealiseerde winst wordt geëlimineerd uit het resultaat van de onderneming. Deze correctie wordt verwerkt door eliminatie op het resultaat deelneming en deze eliminatie in de balans in mindering te brengen op de waarde van de deelneming.

Wanneer de waardering van een deelneming volgens de vermogensmutatiemethode nihil is geworden, wordt de methode niet langer toegepast en blijft de deelneming – bij ongewijzigde omstandigheden – op nihil gewaardeerd. Wanneer Dunea geheel of ten delen instaat voor de schulden van de deelneming respectievelijk een feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) tot betaling van haar schulden in staat te stellen, wordt voor het aandeel in eventuele verdere verliezen van de deelneming een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt aan de creditzijde van de balans opgenomen.

Dunea houdt bij de waardering van deelnemingen volgens de vermogensmutatiemethode rekening met een wettelijke reserve, wanneer Dunea geen overheersende zeggenschap heeft in de deelneming. De wettelijke reserve wordt gevormd ter hoogte van het aandeel van Dunea in de resultaten en rechtstreekse vermogensvermeerderingen van de deelneming sinds de eerste waardering van de deelneming op nettovermogenswaarde. De reserve wordt verlaagd met dividend waarop Dunea recht heeft verkregen, rechtstreekse vermogensverminderingen en uitkeringen waarvan door Dunea onbeperkt ontvangst kan worden bewerkstelligd.

De deelnemingen waarin Dunea geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid uitoefent, worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

De langlopende vorderingen op deelnemingen en de overige vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht.

Bijzondere waardeverminderingen van vaste activa

Op iedere balansdatum wordt beoordeeld of er externe dan wel interne indicaties zijn dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. De realiseerbare waarde van het actief wordt geschat wanneer zich een indicatie voordoet dat een actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. De realiseerbare waarde is de hoogste van de opbrengstwaarde en de bedrijfswaarde. Indien de realiseerbare waarde van een actief lager is dan de boekwaarde, wordt de boekwaarde verlaagd tot de realiseerbare

waarde. Deze verlaging is een bijzonder waardeverminderingsverlies. Dit verlies wordt direct als last verantwoord in de winst-en-verliesrekening. Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt gepresenteerd onder de overige waardeveranderingen van vaste activa in de winst-en-verliesrekening.

De opbrengstwaarde is het bedrag waartegen een actief maximaal kan worden verkocht, onder aftrek van nog te maken kosten. De opbrengstwaarde wordt bepaald aan de hand van een verkoopovereenkomst of wordt op basis van een marktprijs bepaald op een liquide (actieve) markt, te corrigeren voor nog te maken kosten.

De bedrijfswaarde is de contante waarde van de aan een actief of samenstel van activa toe te rekenen geschatte toekomstige kasstromen die kunnen worden verkregen met de uitoefening van het bedrijf.

Een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt uitsluitend teruggenomen indien er een wijziging in de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde heeft plaatsgevonden sinds de verantwoording van het laatste bijzondere waardeverminderingsverlies. De terugname wordt beperkt tot maximaal het bedrag dat nodig is om het actief te waarderen op de geamortiseerde kostprijs op het moment van de terugname, als geen sprake geweest zou zijn van een bijzondere waardevermindering. De terugname van een bijzonder waardeverminderingsverlies wordt direct als bate in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Voorraden

De voorraden materialen zijn vrijwel geheel bestemd voor de aanleg, het onderhoud en de vernieuwing van materiële vaste activa. Voorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De kostprijs is de verkrijgings- of vervaardigingsprijs vermeerderd met overige direct toerekenbare kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De voorraad wordt gewaardeerd volgens FIFO-methode ('first in, first out'). De lagere opbrengstwaarde is het bedrag waartegen een actief maximaal kan worden verkocht, onder aftrek van nog te maken kosten. De beoordeling of sprake is van een lagere opbrengstwaarde vindt op individuele basis plaats. Voor het verschil tussen kostprijs en lagere opbrengstwaarde wordt een voorziening gevormd. De afwaardering wordt in het resultaat verwerkt.

Vorderingen

De vorderingen worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. De reële waarde en geamortiseerde kostprijs zijn gelijk aan de nominale waarde. Noodzakelijk geachte voorzieningen voor mogelijke verliezen als gevolg van oninbaarheid worden in mindering gebracht. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen, waarbij vorderingen die langer open staan dan twee jaar minimaal voorzien worden.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde en staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de vennootschap. Liquide middelen die naar verwachting langer dan 12 maanden niet ter beschikking staan van de onderneming, worden gerubriceerd als financiële vaste activa.

Eigen vermogen

Agioreserve

De door de aandeelhouders ingebrachte bedragen boven het nominaal aandelenkapitaal worden verantwoord als agio. Hieronder worden tevens begrepen additionele vermogensstortingen door bestaande aandeelhouders zonder uitgifte van aandelen of uitgifte van rechten tot het nemen of verkrijgen van aandelen van de onderneming. Kosten en kapitaalbelasting verbonden aan de plaatsing van aandelen die niet worden geactiveerd, worden onder aftrek van belastingeffecten, ten laste van het agio gebracht. Indien en zover het agio ontoereikend is, worden de bedragen ten laste van de overige reserves gebracht.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichting per balansdatum af te wikkelen, tenzij de tijdswaarde van geld niet materieel is. Als de tijdswaarde van geld niet materieel is, dan wordt de

voorziening gewaardeerd op nominale waarde. In de toelichting op de balans bij punt 11. Voorzieningen is per voorziening toegelicht op welke wijze deze gewaardeerd is.

Voor een beschrijving van de aard en de belangrijkste veronderstellingen en onzekerheden van de voorzieningen wordt verwezen naar 11. Voorzieningen.

Schulden

Schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Onder de langlopende schulden neemt Dunea de schulden en vooruit ontvangen bedragen met een resterende looptijd van meer dan één jaar op.

De Egalisatierekening bijdragen van derden is opgenomen onder de langlopende schulden. Deze post wordt gewaardeerd tegen de van derden ontvangen bijdragen voor het aan- en/of verleggen van aansluit- en hoofdleidingen, verminderd met de cumulatieve amortisatie. De amortisatietermijn van de egalisatierekening is gelijkgesteld aan de afschrijvingstermijn van de investeringen in aansluit- en hoofdleidingen. De amortisatie wordt verantwoord onder de afschrijvingen.

Onder de kortlopende schulden worden de schulden opgenomen die binnen een termijn van één jaar vervallen. Hieronder vallen onder meer de aflossingen op langlopende leningen die binnen één jaar vervallen. De effectieve rente wordt direct in de winst-en-verliesrekening verwerkt.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De opbrengsten worden verantwoord wanneer deze zijn gerealiseerd.

Opbrengsten uit het leveren van goederen worden verantwoord indien alle belangrijke risico's met betrekking tot de goederen zijn overgedragen aan de koper. Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden in de winst-en-verliesrekening verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de dienstverlening op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de dienstverlening te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

De kosten worden bepaald op basis van historische kostprijs en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Het bedrijfsresultaat berekent Dunea als het verschil tussen de som van de bedrijfsopbrengsten en de som van de bedrijfslasten.

Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten bestaan uit:

- Wateropbrengsten;
- Opbrengsten van werken voor derden;
- Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf;
- Overige bedrijfsopbrengsten.

Wateropbrengsten

De wateropbrengsten betreft de opbrengst van waterverbruik, vastrecht, bijdrage voor precario-heffing, verkoop en gros (levering aan andere waterbedrijven) en overige wateropbrengsten.

De wateropbrengsten zijn exclusief omzetbelasting en belasting op leidingwater.

Per balansdatum vindt een raming plaats van de nog te factureren wateropbrengsten met betrekking tot het verslagjaar. Deze geraamde opbrengsten worden verwerkt in het verslagjaar. Het verschil tussen de geraamde opbrengsten en de gefactureerde opbrengsten wordt verwerkt in het volgende verslagjaar.

Opbrengsten werken voor derden

De opbrengsten van werken voor derden bestaan uit uitgevoerde werkzaamheden in opdracht van derden waaronder onderhoudswerkzaamheden aan brandkranen.

Geactiveerde productie voor het eigen bedrijf

De geactiveerde productie voor het eigen bedrijf betreffen de geactiveerde uren van medewerkers die werken aan investeringsprojecten welke na afronding op de balans geactiveerd zijn en waarover wordt afgeschreven.

Overige bedrijfsopbrengsten

De overige bedrijfsopbrengsten bestaan onder andere uit huur- en pacht opbrengsten, subsidie opbrengsten (exploitatie subsidies) en opbrengsten uit verkoop van vaste activa. Huuropbrengsten worden lineair in de winst-en-verliesrekening opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Vergoedingen ter stimulering van het sluiten van huurovereenkomsten worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt.

Exploitatie subsidies worden ten gunste van de winst-en-verliesrekening verantwoord in hetzelfde jaar als waarin de gesubsidieerde bestedingen zijn verantwoord, de gederfde opbrengsten blijken, dan wel het exploitatietekort zich heeft voorgedaan. Investerings subsidies worden in mindering gebracht op het geïnvesteerde bedrag.

Bedrijfslasten

De bedrijfslasten bestaan uit:

- Kostprijs van de omzet;
- Lonen, salarissen en sociale lasten;
- Afschrijving vaste activa;
- Bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen vaste activa;
- Overige bedrijfskosten.

Kostprijs van de omzet

De kostprijs van de omzet bestaat uit kosten van grond- en hulpstoffen, inkoop en gros (levering door andere waterbedrijven), energiekosten en kosten van uitbesteed werk.

Dit zijn kosten die direct verband houden met:

- Het produceren en distribueren van het water;
- Het in stand houden van de materiële vaste activa ten behoeve van het waterproces;
- Het onderhouden van de natuurgebieden.

Lonen, salarissen en sociale lasten

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden volgens de CAO-WWB en bedrijfsregelingen van Dunea verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

De beloningen van het personeel worden als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de vennootschap.

Voor de beloningen met bijvoorbeeld opbouw van rechten, sabbatical leave en bonussen worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden respectievelijk ten laste of ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslagvergoedingen) aan

personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid, wordt een voorziening opgenomen.

De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (cao en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

De pensioenregeling wordt gefinancierd door afdrachten aan het pensioenfonds ABP. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als last in de winst-en-verliesrekening verantwoord.

Aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst wordt beoordeeld of, en zo ja welke verplichtingen naast de betaling van de jaarlijks aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie op balansdatum bestaan. Deze additionele verplichtingen, waaronder eventuele verplichtingen uit herstelplannen van de pensioenuitvoerder, leiden tot lasten voor Dunea en worden in de balans opgenomen in een voorziening. Ultimo 2023 waren er geen pensioenvorderingen en -verplichtingen naast de betaling van de jaarlijkse aan de pensioenuitvoerder verschuldigde premie.

Financiële baten en lasten

Rentebaten en -lasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende activa en passiva.

Dunea berekent bouwrente over het gemiddeld geïnvesteerde bedrag tot het moment van ingebruikname van het materieel vast actief. De geactiveerde bouwrente wordt in mindering gebracht op de verantwoorde financiële lasten.

Resultaat deelnemingen

Het resultaat deelnemingen betreft het resultaat uit deelnemingen waarin Dunea invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid heeft en dividenden van deelnemingen waarin Dunea geen invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid heeft.

Belastingen

De belasting over het resultaat wordt berekend over het belastbaar resultaat. Voor compensabele verliezen wordt een actieve belastinglatentie gevormd, voor zover het waarschijnlijk is dat deze verliezen verrekenbaar zijn met toekomstige fiscale winsten.

Grondslagen voor de opstelling van het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest, ontvangen dividenden en winstbelastingen zijn opgenomen onder de kasstromen uit operationele activiteiten.

Toelichting op de balans per 31 december 2023

bedragen x € 1.000, tenzij anders vermeld.

Vaste activa

1. Immateriële vaste activa

De samenstelling van de immateriële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2023 zijn als volgt:

	Ontwikkelingskosten
Aanschafwaarde	3.116
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-527
Boekwaarde per 31 december 2022	2.589
Investeringskosten	1.181
Afschrijvingen	-894
Boekwaarde per 31 december 2023	2.876
Aanschafwaarde	4.297
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-1.421
Boekwaarde per 31 december 2023	2.876

De ontwikkelingskosten betreffen kosten die gemaakt zijn voortvloeiend uit het programma 'Drinkwater voor de toekomst'. De aanschafwaarde bestaat voor € 1,9 miljoen uit ontwikkelingskosten voor de pilot Brak Grondwater (looptijd tot en met 31 december 2025) en voor € 2,4 miljoen voor de pilot Valkenburgse Meer (looptijd tot en met 31 december 2025).

2. Materiële vaste activa

De samenstelling van de materiële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2023 zijn als volgt:

	Totaal	Gebouwen en terreinen	Machines en installaties	Andere vaste bedrijfs- middelen	Werken in uitvoering	Niet aan bedrijfs- uitoefening dienstbaar
Aanschafwaarde	1.483.814	114.900	1.317.733	8.798	38.616	3.767
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-887.975	-52.663	-826.914	-6.452	0	-1.946
Boekwaarde per 31 december 2022	595.839	62.237	490.819	2.346	38.616	1.821
Investeringsen	48.554	0	0	0	48.554	0
Activeringen	0	6.248	27.502	2.741	-36.491	0
Afschrijvingen	-34.805	-2.525	-31.091	-1.117	0	-72
Desinvesteringsen - Aanschafwaarde	-170	0	0	-170	0	0
Desinvesteringsen - Cum. afschrijvingen	168	0	0	168	0	0
(Terugname) bijzondere waardevermindering vaste activa	-221	0	0	0	-221	0
Overige mutaties - Aanschafwaarde	1	0	0	0	0	1
Overige mutaties - Cum. afschrijvingen	0	-4	4	0	0	0
Boekwaarde per 31 december 2023	609.366	65.956	487.234	3.968	50.458	1.750
Aanschafwaarde	1.531.978	121.148	1.345.235	11.369	50.458	3.768
Cumulatieve afschrijvingen, waardeverminderingen e.d.	-922.612	-55.192	-858.001	-7.401	0	-2.018
Boekwaarde per 31 december 2023	609.366	65.956	487.234	3.968	50.458	1.750
Afschrijvingspercentages		3% - 20%	2% - 20%	5% - 33%	n.v.t.	3% - 5%

Op terreinen wordt niet afgeschreven.

In de categorie 'Gebouwen en terreinen' is voor een boekwaarde van € 22,6 miljoen (2022: € 22,6 miljoen) aan gronden opgenomen waarover Dunea wel de economische eigendom heeft, maar niet de juridische eigendom.

De samenstelling van de boekwaarde van werken in uitvoering per 31 december 2023 is € 50,5 miljoen:

Werk in uitvoering

Machines en installaties	47.831
Gebouwen en terreinen	107
Andere vaste bedrijfsmiddelen	2.520
	50.458

Onderverdeeld naar investeringsprojecten:

Werk in uitvoering (naar investeringsprojecten)

Leidingnet	23.602
Programma Berkheide	14.525
Drinkwater voor de Toekomst	2.071
Recycling spoelwaterverwerking Katwijk	293
Diversen	9.967
	50.458

In de post activeringen is circa € 0,5 miljoen bouwrente begrepen betreffende afgeronde en reeds geactiveerde investeringen. In de post investeringen is voor een totaalbedrag van € 0,3 miljoen aan bouwrente tegen een rentepercentage van 2,18% opgenomen met betrekking tot werken in uitvoering.

De aangegane verplichtingen voor de werken in uitvoering zijn opgenomen onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen.

3. Financiële vaste activa

De samenstelling van de financiële vaste activa en het overzicht van de mutaties in 2023 zijn als volgt:

	Deel-nemingen	Vorderingen op deel-nemingen	Overige vorderingen	Totaal
Boekwaarde per 31 december 2022	2.697	860	43	3.600
Aflossing op leningen u/g	0	0	-5	-5
Mutatie resultaat deelneming	110	0	0	110
Hypothecaire aflossingen	0	0	-11	-11
Nieuwe leningen u/g	0	415	0	415
Ontvangen dividend	-150	0	0	-150
Boekwaarde per 31 december 2023	2.657	1.275	27	3.959

Deelnemingen

	31-12-2022	Storting aandelen-kapitaal	Ontvangen dividend	Mutatie resultaat deel-neming	31-12-2023
AquaMinerals B.V.	24	0	0	0	24
Dunea Warmte & Koude B.V.	0	0	0	0	0
KWH Water B.V.	566	0	0	0	566
Stichting Nationaal Park Hollandse Duinen	0	0	0	0	0
Het Waterlaboratorium N.V.	2.107	0	-150	110	2.067
Water Fund Holland B.V.	0	0	0	0	0
	2.697	0	-150	110	2.657

De deelneming in Dunea Warmte & Koude B.V. heeft een negatieve waarde van € 1,1 miljoen (2022: € 0,8 miljoen). Omdat Dunea instaat voor de schulden van de deelneming, is hiervoor een voorziening gevormd.

In 2023 is het besluit genomen om Water Fund Holland B.V. te liquideren. Het liquidatieproces wordt begin 2024 afgerond.

Vorderingen op deelnemingen

Dit betreft een vordering op Dunea Warmte & Koude B.V., welke ontstaat doordat Dunea N.V. diensten verleend aan de deelneming. Vanaf 1 januari 2023 wordt over het gemiddelde openstaande saldo rente berekend. De rente is gebaseerd op het 1-maands Euribor, verhoogd met een opslag van 0,6% en bedraagt in 2023 gemiddeld 3,8%.

Overige vorderingen

De samenstelling van de overige vorderingen is als volgt:

	31-12-2023	31-12-2022
Leningen u/g aan personeel onder hypothecair verband	27	39
Leningen u/g overig	0	4
Totaal overige vorderingen	27	43

Het af te lossen deel van de hypothecaire leningen in 2024 bedraagt € 12k (2023: € 12k) en is opgenomen onder de overige kortlopende vorderingen. De looptijd van deze leningen is meer dan één jaar, maar minder dan tien jaar. Het gemiddelde rentepercentage bedraagt 0,93% (2022: 0,90%). De hypothecaire leningen hebben een rentevaste periode van vijf jaar. De rente wordt per uitgegeven hypothecaire lening elke vijf jaar herzien als de marktrente lager is dan de verschuldigde rente.

Het af te lossen deel van de leningen u/g overig in 2024 bedraagt € 5k (2023: € 18k) en is opgenomen onder de overige kortlopende vorderingen. Deze leningen hebben een looptijd korter dan één jaar. De rente bedraagt een vast tarief van 4,5%. Op deze lening is een pandrecht gevestigd.

Vlottende activa

4. Voorraden

	31-12-2023	31-12-2022
Voorraad materialen	1.474	1.419
Totaal voorraden	1.474	1.419

Op de voorraden is geen voorziening voor incourantheid gevormd.

5. Vorderingen

De vorderingen bestaan uit:

	31-12-2023	31-12-2022
Debiteuren	15.867	10.376
Belastingen	845	1.002
Overige vorderingen	44	44
Overlopende activa	10.310	4.238
Totaal vorderingen	27.066	15.660

Voor debiteuren is een voorziening opgenomen van € 1,8 miljoen (2022: € 1,3 miljoen). In 2023 is een dotatie op de voorziening verwerkt van € 0,6 miljoen (2022: € 0,4 miljoen). Aan de voorziening zijn kosten van € 0,2 miljoen onttrokken (2022: € 0,2 miljoen).

Het debiteurensaldo is per ultimo 2023 hoger dan ultimo 2022. Dit is voor een groot deel veroorzaakt door de prijsstijging in 2023 waardoor het gemiddelde factuurbedrag is gestegen. Betalingsproblemen bij klanten proberen we te voorkomen door bijvoorbeeld tijdig betalingsregelingen te treffen. Op dit moment werkt deze aanpak en hebben we geen redenen om de methodiek van de bepaling van de voorziening aan te passen.

In het saldo debiteuren is € 0,1 miljoen (2022: € 0,7 miljoen) opgenomen aan transacties met verbonden partijen. Het betreft hier in het geheel openstaande saldi met aandeelhouders van Dunea. Deze transacties met verbonden partijen zijn onder normale marktvoorwaarden aangegaan en vallen onder de reguliere bedrijfsuitoefening van Dunea. Er hebben geen transacties plaatsgevonden met verbonden partijen die niet-marktconform zijn.

De overlopende activa bestaan voornamelijk uit nog te factureren bedragen € 4,7 miljoen (2022: € 2,3 miljoen), nog te ontvangen teruggave energiebelasting over de periode 2020 tot en met mei 2023 € 3,4 miljoen (2022: nihil) en vooruitbetaalde kosten € 1,9 miljoen (2022: € 1,9 miljoen).

Het totaal van de kortlopende vorderingen heeft een resterende looptijd korter dan één jaar.

6. Liquide middelen

Deze post is als volgt samengesteld:

	31-12-2023	31-12-2022
Kas- en banksaldi	638	3.690
Totaal liquide middelen	638	3.690

Het totaal van liquide middelen bestaat uit het saldo van verschillende bankrekeningen. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de vennootschap.

Eigen vermogen

7. Geplaatst kapitaal

Het geplaatste en gestorte deel van het maatschappelijk kapitaal bestaat uit vier miljoen gewone aandelen en is per ultimo 2023 in handen van zeventien gemeenten. Deze gemeenten vormen het voorzieningsgebied van Dunea. Voor de verdeling van de gewone aandelen naar gemeenten wordt verwezen naar pagina 133 van het jaarverslag.

De nominale waarde van een gewoon aandeel bedraagt € 5,-.

Geplaatst en gestort kapitaal

	2023	2022
Stand 1 januari	20.000	20.000
Mutaties geplaatst en gestort kapitaal	0	0
Stand 31 december	20.000	20.000

8. Agioreserve

Het verloop van de agioreserve is als volgt:

Agioreserve	2023	2022
Stand 1 januari	3.097	3.097
Mutaties agioreserve	0	0
Stand 31 december	3.097	3.097

De agioreserve is in 1990 gevormd bij de oprichting van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (in 2009 is de naam gewijzigd in Dunea). Na overname in 1995 van EWR (Energie en Watervoorziening Rijnland) alsmede door de waardewijziging per aandeel van fl. 10,00 naar € 5,00 in 2000, is de agioreserve tot het huidige saldo gemuteerd.

9. Wettelijke reserves

De wettelijke reserves bestaan uit een wettelijke reserve op deelnemingen en een wettelijke reserve voor geactiveerde ontwikkelingskosten.

Het verloop van de wettelijke reserves is als volgt:

Wettelijke reserves	Deel-nemingen	Ontwikke-lingskosten	2023	2022
Stand 1 januari	655	2.589	3.244	2.254
Dotatie	114	287	401	1.039
Vrijval	-4	0	-4	-49
Overige mutaties	1	0	1	0
Stand 31 december	766	2.876	3.642	3.244

De wettelijke reserve Deelnemingen is gevormd voor het aandeel in de resultaten van Het Waterlaboratorium N.V..

10. Overige reserves

De overige reserves bestaan uit de algemene reserve en overige reserves die door de directie met goedkeuring van de Aandeelhoudersvergadering en de Raad van Commissarissen zijn gevormd.

Het verloop van de overige reserves is als volgt:

Overige reserves	Algemene reserve	Reserve warmte-activiteiten	2023	2022
Stand 1 januari	217.677	7.583	225.260	219.943
Resultaatbestemming	7.166	-316	6.850	6.307
Correctie resultaatbestemming	235	-235	0	0
Dotatie aan wettelijke reserves	-401	0	-401	-1.039
Vrijval uit wettelijke reserves	4	0	4	49
Overige mutaties	0	-1	-1	0
Stand 31 december	224.681	7.031	231.712	225.260

De reserve warmte-activiteiten is in 2019 gevormd ter financiering van het startkapitaal van Dunea Warmte & Koude B.V. De mutatie in 2023 bestaat uit het negatieve resultaat deelneming voor het boekjaar. De correctie resultaatbestemming betreft een correctie van oprichtingskosten die nog niet ten laste van de reserve waren gebracht.

In artikel 17 van de statuten van de vennootschap is bepaald dat aan de aandeelhouders geen uitkeringen ten laste van de winst of de reserves mogen geschieden.

Voorstel aan Algemene Vergadering voor bestemming van het resultaat over het boekjaar 2023

De directie stelt met goedkeuring van de Raad van Commissarissen voor om het resultaat over 2023 van € 6,9 miljoen toe te voegen aan de Algemene reserve, voor zover dit geen betrekking heeft op de warmte-activiteiten. Het deel van het resultaat dat betrekking heeft op de activiteiten van Dunea Warmte & Koude B.V. (€ 0,3 miljoen verlies) wordt volgens dit voorstel in mindering gebracht op de reserve voor warmte-activiteiten.

Het voorstel is in het eigen vermogen op de balans verwerkt.

11. Voorzieningen

Dit betreft voorzieningen voor:

Voorzieningen	Stand per 31-12-2022	Onttrekking	Vrijval	Dotatie	Stand per 31-12-2023
Slibafvoer	106	-84	-22	0	0
Amoveringskosten	4.062	-228	-1.198	295	2.931
Voorziening beheer, natuur en drinkwatergebied	574	0	0	0	574
Personeelsbeloningen	169	-51	-16	200	302
Herstructurering	240	-85	-160	181	176
Negatieve deelnemingen	799	0	0	316	1.115
Totaal voorzieningen	5.950	-448	-1.396	992	5.098

Het kortlopend deel van de voorzieningen is € 0,5 miljoen.

De voorzieningen zijn op nominale waarde gewaardeerd, omdat de tijdswaarde van geld niet materieel is.

Voor slibafvoer was in 2022 een voorziening opgenomen van € 0,1 miljoen. Het poederkoolslib in Scheveningen lag nog op voorraad bij Dunea vanwege belemmerde transportmogelijkheden. Hetgeen in 2022 op voorraad lag is inmiddels afgevoerd. Voor het in 2023 ontstane en nog niet afgevoerde slib is een verplichting opgenomen onder de post 'Overlopende passiva'.

De voorziening voor amoveringskosten is gevormd voor sloopkosten van gebouwen en productiemiddelen die niet meer in gebruik zijn en voor het saneren van bodemverontreinigingen. De voorziening wordt gevormd wanneer een besluit tot sloop of sanering is genomen. In 2023 is er vrijval geweest van € 0,5 miljoen voor de voorziening sloop kantoor Katwijk, omdat er uiteindelijk voor gekozen is kantoor als werklocatie te gaan gebruiken en niet meer te gaan slopen. Daarnaast was er ook een vrijval van € 0,6 miljoen gerelateerd aan de sloop van twee langzame zandfilters in Scheveningen.

Omdat dit onderdeel gaat worden van een nieuw te bouwen langzame zandfilter worden de sloopkosten onderdeel van de investeringskosten van dit project. Verder is de voorziening verhoogd met € 0,1 miljoen in verband met inflatie en met € 0,2 miljoen in verband met hogere kosten dan oorspronkelijk ingeschat.

De voorziening beheer, natuur en drinkwatergebied betreft de natuurvoorziening pilot Zandmotor. De voorziening is gevormd voor een verlieslatend contract en is bepaald als het verschil tussen de netto contante waarde en de nominale waarde van de oorspronkelijke inschatting van de kosten voor de afwikkeling van het contract. De ontvangen afkoopsom is bepaald op basis van de inschatting van de kosten voor het beheer en onderhoud van de Zandmotor en is als vooruit ontvangen bedrag opgenomen onder de langlopende schulden op de balans.

De voorziening personeelsbeloningen bestaat uit een voorziening ter dekking van toekomstige vergoedingen op grond van de overgangsregeling van de cao voor jubileavergoedingen vanaf 1 januari 2016 en uit een voorziening voor ontslagvergoedingen. De voorziening voor jubileavergoedingen is gevormd voor de medewerkers die onder de overgangsregeling vallen. Hierbij is geen correctie toegepast voor eventuele eerdere uitdiensttreding voor het bereiken van het jubileum. De voorziening voor ontslagvergoedingen is gevormd voor medewerkers met wie het gesprek over de vaststellingsovereenkomst is opgestart en waarbij een betrouwbare schatting gemaakt kan worden van de uitstroom van middelen. De verplichting voor ontslagvergoedingen waarbij de vaststellingsovereenkomst op 31 december 2023 ondertekend is, is opgenomen onder de kortlopende schulden.

De voorziening voor herstructurering bestaat uit een voorziening voor individuele ontslagregelingen gerelateerd aan het sociaal plan en uit een voorziening voor het eigen risicodragerschap voor de WW. Beide voorzieningen worden gevormd door de geschatte kosten die voortvloeien uit de aanspraken van medewerkers.

De deelneming in Dunea Warmte & Koude B.V. heeft een negatieve waarde van € 1,1 miljoen (2022: € 0,8 miljoen). Omdat Dunea instaat voor de schulden van de deelneming, is hiervoor een voorziening gevormd.

12. Langlopende schulden

Langlopende schulden	Leningen	Egalisatie- rekening Bijdragen derden	Vooruit- ontvangen bedragen	Totaal
Stand 1 januari 2023	238.934	73.218	1.171	313.323
Af: Overgebracht naar kortlopende schulden	-13.734	0	0	-13.734
Bij: Ontvangen bijdragen van derden	0	4.686	0	4.686
Af: Vrijval naar resultaat	0	-3.282	-135	-3.417
Stand 31 december 2023	225.200	74.622	1.036	300.858

De reële waarde van de leningen ultimo 2023, inclusief het kortlopende deel, is € 281,6 miljoen (nominale waarde: € 238,9 miljoen).

Voor een aantal langlopende leningen zijn voorwaarden opgenomen over de hoogte van de solvabiliteit (verhouding eigen vermogen / totaal vermogen), de debt ratio (verhouding netto schuldpositie tot de operationele cashflow) en ICR (bedrijfsresultaat/ rentelasten). Dunea voldoet aan deze voorwaarden met een solvabiliteit van 40,0% (2022: 40,4%) ten opzichte van een minimumnorm van 30,0%, een debt ratio van 5,9 (2022: 5,8) ten opzichte van een maximumnorm van 8,0 en een ICR van 2,27 ten opzichte van een minimumnorm van 1.

Een overzicht van de leningen ultimo 2023 met een looptijd van één jaar en langer, gegroepeerd naar de resterende looptijd en het huidige rentepercentage:

Percentages lopende leningen	1-5 jaar	6-10 jaar	>10 jaar	Totaal
< 1,0%	20.000	0	106.334	126.334
1.0% < 4,0%	0	16.333	33.600	49.933
4,0% < 5,0%	0	2.667	60.000	62.667
Totaal	20.000	19.000	199.934	238.934

In december 2023 is een overeenkomst voor een nieuwe aflossingsvrije lening ad € 23 miljoen aangegaan. Het bedrag is in januari 2024 ontvangen en is daarom niet verwerkt in de balans per 31 december 2023. De looptijd is 9 jaar. De rente is vast voor de gehele looptijd en bedraagt 2,899%.

Onder de vooruit ontvangen bedragen is een afkoopsom met betrekking tot het Convenant Pilot Zandmotor opgenomen. De afkoopsom is een vooruit ontvangen bedrag dat in 20 jaar vrijvalt. Daarmee is de afkoopsom ultimo 2036 volledig vrijgevallen. Deze post valt over de looptijd vrij in de winst-en-verliesrekening onder Lonen en salarissen en Kosten uitbesteed werk. Het verschil tussen de netto contante waarde en de nominale waarde van de oorspronkelijke inschatting van de kosten is verantwoord als voorziening voor een verlieslatend contract.

Financiële instrumenten

Renterisico

Om het renterisico te beheersen wordt veelal met vaste renteafspraken gewerkt. Het financiële beleid is erop gericht om op de korte termijn de effecten van renteschommelingen op het resultaat te beperken en om op lange termijn de markttrentes te volgen. Dunea maakt geen gebruik van financiële derivaten zoals interest rate swaps om de financiële risico's die verbonden zijn aan bedrijfsactiviteiten te beheersen.

Liquiditeitsrisico

Dunea stuurt onder andere op de convenanten die door de financiers van Dunea worden geëist. Hiermee blijft Dunea toegang houden tot de vermogensmarkt. Tevens wordt continu een liquiditeitsplanning van twaalf maanden vooruit aangehouden waarbij eventuele risico's direct worden opgelost. Daarnaast wordt in de kredieten een interne buffer aangehouden waardoor Dunea te allen tijde aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen.

Kredietrisico

Verkoop van water vindt plaats op basis van een betaaltermijn van drie weken. Als afnemers niet binnen deze gestelde termijn hebben betaald, dan treedt de procedure volgens de tarievenregeling van Dunea in werking. De tarievenregeling is beschikbaar op de website van Dunea.

Bij nieuwe leveranciers vindt een analyse van de kredietwaardigheid plaats. Hiermee wordt gewaarborgd dat de leverancier ook aan zijn verplichtingen kan voldoen. Dit is vooral een risico wanneer sprake is van termijnbetalingen bij projecten.

13. Kortlopende schulden

De kortlopende schulden bestaan uit:

	31-12-2023	31-12-2022
Kortlopend deel leningen	13.734	13.733
Schulden aan kredietinstellingen	24.237	2.679
Schulden aan leveranciers	12.964	8.374
Belastingen en premies sociale verzekeringen	3.969	4.297
Schulden ter zake van pensioenen	548	545
Vooruitontvangen waterverbruik	3.649	4.459
Overige schulden	548	269
Overlopende passiva	21.323	17.567
Totaal kortlopende schulden	80.972	51.923

Voor rekening-courantkredieten zijn bij de banken overeenkomsten gesloten voor een bedrag van € 90 miljoen. Het rentepercentage voor rekening-courantkredieten is 1-maand Euribor met vaste opslag. Dit percentage kan dagelijks wijzigen. Voor de rekening-courantkredieten is een voorwaarde opgenomen over de hoogte van de Interest coverage ratio. Dunea voldoet aan deze voorwaarde met een Interest coverage ratio van 2,3 (2022: 2,6) ten opzichte van een minimumnorm van 1,3.

In het saldo schulden aan leveranciers is € 1,7 miljoen (2022: € 0,9 miljoen) opgenomen aan transacties met verbonden partijen. Het saldo bestaat voor 91% (2022: 78%) uit transacties met deelnemingen van Dunea. Er hebben geen transacties plaatsgevonden met verbonden partijen die niet-marktconform zijn.

De belastingen en premies sociale verzekeringen bestaan uit af te dragen grond- en leidingwaterbelasting € 2,2 miljoen (2022: € 2,0 miljoen) en af te dragen loonbelasting € 1,8 miljoen (2022: € 2,3 miljoen).

Het vooruitontvangen waterverbruik bestaat voor € 80,2 miljoen (2022: € 71,9 miljoen) uit ontvangen voorschotten en voor € 76,5 miljoen (2022: € 67,4 miljoen) uit de inschatting van het nog af te rekenen verbruik, vastrecht en precario.

De overlopende passiva betreffen de reservering voor vakantiedagen van het personeel van Dunea € 10,8 miljoen (2022: € 10,5 miljoen), nog te ontvangen inkoopfacturen € 6,6 miljoen (2022: € 4,3 miljoen), vooruitontvangen bedragen voor € 2,6 miljoen (2022: € 1,4 miljoen) en nog te betalen rente van geldleningen € 0,9 miljoen (2022: € 1,0 miljoen).

Het totaal van de kortlopende schulden heeft een resterende looptijd korter dan één jaar.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

De niet in de balans opgenomen rechten komen uit op € 38k (2022: € 0,1 miljoen) en betreffen de pachtopbrengsten van het pannenkoekenhuis en de kiosk.

Dit bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

- Voor 2024 € 38k
- Voor 2025-2028 nihil
- Vanaf 2029 nihil

De pachtovereenkomsten hebben verschillende looptijden.

De niet in de balans opgenomen verplichtingen voor huurcontracten (operational lease) en de lopende meerjarige onderhoudscontracten en licentieovereenkomsten komen uit op € 22,5 miljoen (2022: € 18,2 miljoen).

Dit bedrag kan als volgt worden onderverdeeld:

- Voor 2024 € 3,9 miljoen
- Voor 2025-2028 € 11,7 miljoen
- Vanaf 2029 € 6,9 miljoen

Per ultimo 2023 bedragen de huurverplichtingen € 13,7 miljoen, waarvan € 1,4 miljoen betrekking heeft op 2024. Voor de huur van het kantoorgebouw zijn bankgaranties afgegeven voor in totaal € 0,4 miljoen.

Daarnaast is er per ultimo 2023 een bedrag van € 8,8 miljoen aan lopende verplichtingen in verband met onderhoudscontracten en licentieovereenkomsten, waarvan € 2,5 miljoen betrekking heeft op 2024.

De aangegane verplichtingen voor de werken in uitvoering bedragen per 31 december 2023 € 17,5 miljoen (2022: € 17,9 miljoen).

In 2021 heeft Dunea, samen met de mede-aandeelhouders van Het Waterlaboratorium N.V., een kapitaalinstandhoudingsverklaring afgegeven ten behoeve van ING Bank N.V. Hierin hebben de aandeelhouders toegezegd het tekort in het eigen vermogen bij te storten als het eigen vermogen kleiner is dan € 4,0 miljoen of als de solvabiliteit lager is dan 50%. Op basis van de meest recente financiële gegevens van Het Waterlaboratorium N.V. die beschikbaar zijn voor Dunea, zijn beide criteria op dit moment niet van toepassing.

Toelichting op de winst-en-verliesrekening over 2023

bedragen x € 1.000, tenzij anders vermeld.

14. Bedrijfsopbrengsten

De bedrijfsopbrengsten zijn in Nederland gerealiseerd.

A. Wateropbrengsten

	2023	2022
Waterverkoop eigen voorzieningsgebied	94.761	78.980
Vastrecht	52.256	49.623
Bijdrage voor precarioheffing	9	84
Andere waterbedrijven (verkoop en gros)	4.888	4.767
Overige wateropbrengsten	915	745
Totaal wateropbrengsten	152.829	134.199

In de waterverkoop eigen voorzieningsgebied is de aanpassing van de inschatting van het in het voorgaande boekjaar opgenomen nog te factureren verbruik en niet in rekening gebracht verbruik verantwoord voor (per saldo) € 0,3 miljoen negatief (2022: € 0,2 miljoen negatief).

Verkoopvolume eigen voorzieningsgebied (x 1.000 m³)

	2023	2022
Afzetvolume	77.534	77.751
Niet in rekening gebracht verbruik (NIRG)	-3.876	-3.732
Totaal verkoopvolume eigen voorzieningsgebied	73.658	74.019

Verkoop en gros

	2023	2022
Verkoop en gros (euro's)	4.888	4.767

Verkocht aan (x 1.000 m³)

	2023	2022
Evides	1.010	1.077
Oasen	2.924	3.341
Overig	74	111
Totaal verkoopvolume en gros	4.008	4.529

B. Opbrengsten van werken voor derden

	2023	2022
Opbrengsten van werken voor derden	2.628	3.466
Totaal opbrengsten werken voor derden	2.628	3.466

Dunea doet op aanvraag werken voor derde partijen. Voor 2023 heeft dit met name betrekking op:

- Aanleg van aansluitleidingen voor € 1,3 miljoen (2022: € 1,3 miljoen)
- Onderhoud en plaatsen van brandkranen voor € 0,7 miljoen (2022: € 0,6 miljoen)
- Uitleen personeel aan Dunea Warmte & Koude B.V. voor € 0,3 miljoen (2022: € 0,3 miljoen)

C. Overige bedrijfsopbrengsten

	2023	2022
Overige bedrijfsopbrengsten	2.671	2.504
Totaal overige bedrijfsopbrengsten	2.671	2.504

Onder de overige bedrijfsopbrengsten zijn onder andere begrepen:

- Subsidieopbrengsten voor € 1,0 miljoen (2022: € 1,5 miljoen)
- Verkoop gronden voor € 0,6 miljoen (2022: nihil)
- Opbrengsten uit detachering voor € 0,3 miljoen (2022: € 0,3 miljoen)
- Huur- en pacht opbrengsten voor € 0,3 miljoen (2022: € 0,4 miljoen)
- Opbrengsten uit verkoop van vaste activa voor € 0,1 miljoen (2022: € 0,1 miljoen)

De subsidieopbrengsten betreffen met name tegemoetkomingen voor buitenlandactiviteiten voor € 0,3 miljoen (2022: € 0,7 miljoen), natuurprojecten voor € 0,3 miljoen (2022: € 0,4 miljoen) en onderzoek en ontwikkeling voor € 0,4 miljoen (2022: € 0,4 miljoen).

15. Bedrijfslasten

A. Kosten van grond- en hulpstoffen

	2023	2022
Chemicaliën en filtermateriaal	5.248	3.877
Grondwaterbelasting	273	269
Afvoer slib en overig afval	701	767
Totaal grond- en hulpstoffen	6.222	4.913

B. Waterinkoop

	2023	2022
Inkoop en gros	3.196	2.881

Ingekocht van (x 1.000 m³)

	2023	2022
Evides	1.071	1.138
Waternet	2.504	2.277
Totaal inkoop en gros	3.575	3.415

C. Energiekosten

	2023	2022
Elektriciteitskosten	13.168	8.185
Kosten voor gasverbruik	180	197
Overige energiekosten	47	65
Totaal energiekosten	13.395	8.447

D. Kosten uitbesteed werk

	2023	2022
Kosten uitbesteed werk en materiaalverbruik waterproces	11.285	9.954
Kosten uitbesteed werk en materiaalverbruik natuurproces	1.819	1.547
Totaal kosten uitbesteed werk en materialen	13.104	11.501

De kosten betreffen door derden verrichte werkzaamheden en geleverde materialen voor zover deze in directe relatie staan tot de hoofdprocessen van Dunea. De hoofdprocessen zijn:

- Het waterproces, zijnde winning, transport, infiltratie, zuivering, distributie en verkoop van water;
- Het natuurbeheerproces.

E. Lonen, salarissen en sociale lasten

	2023	2022
Lonen en salarissen	34.025	32.865
Pensioenlasten	4.640	4.740
Overige sociale lasten	4.610	4.312
Totaal lonen, salarissen en sociale lasten	43.275	41.917

Pensioenlasten

De regeling wordt onder het Nederlandse pensioenstelsel gefinancierd door afdrachten aan het pensioenfonds ABP. Deelname aan het pensioenfonds ABP is verplicht gesteld in de CAO Waterbedrijven waaronder Dunea N.V. valt. De opbouw van de pensioenaanspraken wordt steeds in het betreffende kalenderjaar gefinancierd door middel van (ten minste) kostendekkende premiebetalingen. De pensioenregeling is een middelloonregeling met voorwaardelijke toeslagverlening voor zowel actieve als inactieve deelnemers (slapers en gepensioneerden). De toeslagverlening is afhankelijk van het beleggingsrendement.

De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken bedraagt in 2023 27,9% van het pensioengevend salaris dat is gebaseerd op het brutoloon minus een franchise (ad € 16.350). Het maximum pensioengevend salaris is voor 2023 gemaximeerd op € 128.810. De jaarlijkse

premie die voor rekening komt van de werkgever bedraagt 19,53% van het pensioengevend salaris. De hoogte van de premie wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het bedrijfstakpensioenfonds op basis van de dekkingsgraad en verwachte rendementen.

De dekkingsgraad van het ABP bedraagt per december 2023 110,5% volgens opgave van het fonds (2022: 110,9%). Op basis van het uitvoeringsreglement heeft Dunea bij een tekort in het fonds geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen anders dan door hogere toekomstige premies.

Personeel

Gemiddeld aantal personeelsleden in fte's:

	2023	2022
Directie, Corporate Marketing & Communicatie en Corporate Strategie	23	22
Divisie Duin & Water	306	297
Divisie Klant & Bedrijfsondersteuning	196	191
Totaal gemiddeld aantal personeelsleden in fte's	525	510

Van de hierboven vermelde medewerkers zijn er geen medewerkers in het buitenland werkzaam (2022: nihil).

WNT-verantwoording 2023 Dunea N.V.

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op Dunea N.V. van toepassing zijnde regelgeving.

Het bezoldigingsmaximum in 2023 voor Dunea N.V. bedraagt € 223.000,-. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband.

Specificatie van de bezoldiging van de bestuurder:**Naam functionaris**

(bedragen x € 1,-)

Functiegegevens

Aanvang en einde functievervulling in 2023

Omvang dienstverband (in fte)

Dienstbetrekking

Individueel WNT-maximum

De heer drs. W.M.E. Drossaert

Algemeen directeur

1/1 - 31/12

1,0

ja

€ 223.000

Bezoldiging 2023

Beloning plus belastbare vergoedingen

€ 199.980

Beloningen betaalbaar op termijn

€ 22.943

Totaal bezoldiging

€ 222.923

Toepasselijk WNT-maximum

€ 223.000

Motivering overschrijding

N.v.t

Bezoldiging 2022

Aanvang en einde functievervulling in 2022

1/1 - 31/12

Omvang dienstverband (in fte)

1,0

Dienstbetrekking

ja

Beloning plus belastbare vergoedingen

€ 191.340

Beloningen betaalbaar op termijn

€ 24.649

Totaal bezoldiging

€ 215.989

Toepasselijk WNT-maximum

€ 216.000

Motivering overschrijding

N.v.t

Naast de hierboven vermelde topfunctionaris zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Het individuele WNT-maximum voor de leden van de Raad van Commissarissen bedraagt voor de voorzitter 15% en voor de overige leden 10% van het bezoldigingsmaximum, berekend naar rato van de duur van het dienstverband.

Specificatie van de bezoldiging van de Raad van Commissarissen:

(x € 1,-)	Jhr. mr. J.P. Backer	Mevrouw ir. A. van der Rest	De heer G.J. Doornbos	Mevrouw mr. W. van Dijk	De heer P.G. Pijper	De heer drs. L.A.S. van der Ploeg RA RC EMFC
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2023	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	N.v.t.
Totale bezoldiging	16.410	13.730	13.730	13.730	13.730	N.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	33.450	22.300	22.300	22.300	22.300	N.v.t.
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2022						
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2022	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	1/7-31/12	1/1-30/6
Totale bezoldiging	15.900	13.300	13.300	13.300	6.650	6.650
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	32.400	21.600	21.600	21.600	10.800	10.800

F. Afschrijving vaste activa, (terugname) bijzondere waardeverminderingen en desinvesteringen (im)materiële vaste activa

	2023	2022
Gebouwen en terreinen	2.525	2.341
Machines en installaties	31.091	30.164
Andere vaste bedrijfsmiddelen	1.117	1.136
Niet aan bedrijfsuitoefening dienstbaar	72	58
Ontwikkelingskosten	893	514
Totaal afschrijvingskosten (im)materiële vaste activa	35.698	34.213
Amortisatie egalisatierekening bijdragen van derden	-3.282	-3.080
Totaal afschrijvingskosten	32.416	31.133
Desinvesteringen vaste activa	2	25
(Terugname) bijzondere waardeverminderingen vaste activa	221	0
Totaal desinvesteringen en (terugname) bijzondere waardevermindering materiële vaste activa	223	25

G. Overige bedrijfskosten

	2023	2022
Overige personeelskosten	7.336	5.698
Mobiliteitskosten	883	846
Erfpachten en zakelijke rechten	39	42
Huisvestingskosten	3.598	2.793
Belastingen, verzekeringen en bankkosten	1.671	1.345
Communicatiekosten en portiekosten	8.269	7.680
Contributies, donaties en abonnementen	1.605	1.529
Kantoor- en laboratoriumkosten	4.153	3.755
Inhuur deskundigen en automatiseringskosten	8.615	6.382
Afschrijving dubieuze debiteuren	616	592
Diverse bedrijfskosten	551	1.310
Totaal overige bedrijfskosten	37.336	31.972

De diverse bedrijfskosten betreffen met name buitenlandactiviteiten voor € 0,4 miljoen (2022: € 1,1 miljoen).

In onderstaand overzicht zijn, conform artikel 2:382A BW, opgenomen de ten laste van Dunea gebrachte accountantshonoraria:

	2023	2022
Controle van de jaarrekening	168	187
Andere controlewerkzaamheden	7	37
Fiscale advisering	0	0
Andere niet-controlediensten	15	56
Tot accountantnetwerk behorende onderdelen	0	0
Totaal accountantshonoraria	190	280

De genoemde honoraria zijn gebaseerd op de totale honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, ongeacht of de werkzaamheden door de externe accountant en de accountantsorganisatie reeds gedurende dat boekjaar zijn verricht.

De jaarrekeningen over 2023 en 2022 zijn gecontroleerd door KPMG Accountants N.V.

16. Financiële baten en lasten

Rentebaten en soortgelijke opbrengsten

	2023	2022
Rente verstrekte (hypothecaire) leningen	1	2
Rente verstrekte lening aan deelneming	42	0
Totaal rentebaten	43	2

Vanaf 2023 ontvangen wij rente voor het gemiddeld saldo op de rekening-courant verstrekt aan de deelneming Dunea Warmte & Koude B.V.

Rentelasten en soortgelijke lasten

	2023	2022
Rente overige langlopende leningen o/g	5.428	4.481
Overige rentelasten waaronder kortlopende leningen	385	154
Geactiveerde bouwrente op investeringsprojecten	-285	-298
Totaal rentelasten	5.528	4.337

Het gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille bedraagt 2,17% (2022: 1,95%).

De gehanteerde rentevoet voor de geactiveerde bouwrente aan investeringsprojecten bedraagt 2,18% (2022: 1,88%).

17. Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is Dunea vennootschapsbelastingplichtig.

	2023
Resultaat vóór belastingen	6.850
Vershil tussen commerciële en fiscale waardering materiële vaste activa	22
Vershil tussen commerciële en fiscale waardering financiële vaste activa en langlopende schulden	1.279
Fiscale winstberekening	8.151
Vrijgestelde voordelen overheidsondernemingen	-8.108
Deelnemingsvrijstelling	206
Belastbaar bedrag	249
Effectief belastingtarief	0,0%
Toepasselijk belastingtarief	25,8%

Er zijn compensabele verliezen ten bedrage van € 0,6 miljoen (2022: € 0,8 miljoen) die niet zijn opgenomen als latente belastingvordering.

In onderstaande overzicht per 31 december 2023 is aangegeven in welk jaar de nog beschikbare compensabele verliezen zijn ontstaan:

Boekjaar	Compensabel verlies
2017	211
2019	197
2020	174
Totaal compensabele verliezen	582

Zoetermeer, 16 mei 2024

Raad van Commissarissen

jhr. mr. J.P. Backer (voorzitter)
 mevr. ir. A. van der Rest
 dhr. G.J. Doornbos
 mevr. mr. W. van Dijk
 dhr. P.G. Pijper CBM

Directie

dhr. drs. W.M.E. Drossaert

Overige gegevens

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening

Aanvullende informatie

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Statutaire regeling betreffende de bestemming van het resultaat

In artikel 17 van de statuten staat het volgende opgenomen betreffende de resultaatbestemming:

1. Voorzover het eigen vermogen van de vennootschap kleiner is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden, wordt de winst bestemd ter delging van tekorten en ter vorming van door de wet voorgeschreven reserves.
2. Voorzover het eigen vermogen van de vennootschap groter is dan het bedrag van het gestorte en opgevraagde deel van het kapitaal, vermeerderd met de reserves die krachtens de wet moeten worden aangehouden, wordt de winst aan de algemene reserve toegevoegd, tenzij de raad van commissarissen op voorstel van de directie besluit deze winst geheel of gedeeltelijk anderszins te reserveren.
3. Aan aandeelhouders kunnen geen uitkeringen ten laste van de winst of de reserves van de vennootschap geschieden.

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens
Aanvullende informatie

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: de algemene vergadering van Dunea N.V.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2023 van Dunea N.V. (of hierna 'de vennootschap') te Zoetermeer (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Dunea N.V. per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW) en de bepalingen van en krachtens de Wet topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2023;
- 2 de winst-en-verliesrekening over 2023; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Controle-protocol WNT 2023 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Dunea N.V. zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland.

Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van fraude en niet naleven wet- en regelgeving en continuïteit moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Controleaanpak risico van fraude en het niet naleven van wet- en regelgeving

In de risicomatrix en in het hoofdstuk corporate governance in het jaarverslag beschrijft de directie de procedures ten aanzien van de risico's op fraude en niet-naleven van wet- en regelgeving. De raad van commissarissen geeft een beschouwing van haar toezichthoudende rol ten aanzien de risico's op fraude en niet-naleven van wet- en regelgeving als onderdeel van het bericht van de raad van commissarissen in het jaarverslag.

In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de vennootschap en de bedrijfsomgeving, en van het risicomanagement van de vennootschap met betrekking tot fraude en niet-naleven van wet- en regelgeving. Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode ('De Deal van Dunea'), de klokkenluidersregeling, de frauderisicoanalyse, het risicoregister en de compliance rapportage. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij de directie en bij andere relevante afdelingen en functionarissen, zoals het domein

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de onafhankelijke accountant*
- Aanvullende informatie

Financiën en Control, de Bedrijfsjurist en de Compliance Officer.

Wij hebben elementen van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, waaronder de aansluiting van de opgenomen leningen met de externe bevestiging van de leningverstrekker.

Op basis van onze risicoanalyse werkzaamheden hebben wij de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening in het geval van het niet-voldoen aan deze regelgeving:

- Drinkwaterwet- en regelgeving;
- Milieu- en natuurwet- en regelgeving;
- (Europese) aanbestedingsregelgeving;
- Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen;
- Algemene verordening gegevensbescherming.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording als niet relevant gezien de beperkte gelegenheid en druk om te sturen op het resultaat en gezien de aard van de wateropbrengsten, die bestaan uit waterverkoppen eigen voorzieningsgebied en vastrecht.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij de volgende risico's geïdentificeerd ten aanzien van fraude die relevant zijn voor onze controle, inclusief de relevante veronderstelde risico's vastgelegd in de controlestandaarden, en hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het management (een verondersteld risico)

Risico:

- Het management is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijken te werken.

Controleaanpak:

- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd van interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor het mitigeren van de risico's op fraude, zoals procedures met betrekking tot journaalposten;
- Wij hebben een data-analyse uitgevoerd op journaalposten met een hoger risico en significante schattingen, alsmede de oordeelsvorming en veronderstellingen van het management geëvalueerd. Waar we onverwachte journaalposten of andere risico's identificeerden via onze data-analyse, hebben we aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op elk geïdentificeerd risico in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleven van wet- en regelgeving hebben niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting, controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan de directie en aan de auditcommissie van de raad van commissarissen.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-nakomen van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de onafhankelijke accountant*
- Aanvullende informatie

Controleaanpak continuïteit

De directie heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van de directie te beoordelen omvatten onder andere:

- inspectie van de meerjarenbegroting, inclusief de begroting voor het komende jaar waarin onder meer de ontwikkeling van de energieprijzen is opgenomen;
- analyse van de financiële positie per ultimo boekjaar en ten opzichte van voorgaand boekjaar op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's.

De resultaten van onze risicobeoordeling procedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2023 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, onderdelen n en o Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de onafhankelijke accountant*

Aanvullende informatie

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

- *Controle van de onafhankelijke accountant*
- Aanvullende informatie

- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de raad van commissarissen onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 16 mei 2024
KPMG Accountants N.V.

A.J.T. Eerden RA

Dunea in een oogopslag
Bestuursverslag
Governance
Jaarrekening
Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stakeholderdialoog

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Stakeholder	Vorm van dialoog	Effect van dialoog op Dunea
Klanten	Surveys, klantpanels, klant contact centrum, social media, media, rondleidingen/bezoeken, facturen, vrijwilligersdagen, participatiebijeenkomsten	Input voor verbetering op klantprocessen, reputatiemanagement/ betrouwbaarheid: hoge scores, vrijwilligers werken mee aan duin en water, bewust watergebruik door klanten
Medewerkers	Ondernemingsraad, beoordelingscyclus, surveys, social media, intranet, Leeromgeving Digitale Veiligheid, personeelsmagazine, medewerkersbijeenkomsten, teamoverleggen, informele activiteiten	Veiligheidscultuur, gemotiveerde en betrokken medewerkers, trots en identiteit
Aandeelhoudende gemeenten	Reguliere en ad hoc afstemmomenten, aandeelhoudersvergadering, accountmanagement, rondleidingen/bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, m.e.r.-procedure, netwerkbijsamenkomsten en stakeholderevents	Goedkeuring op jaarverslag, begroting en tarieven, kostenreductie en minder hinder door slim samenwerken, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv. met ruimteclaim voor leiding of bron), samenwerking op natuurbeheer en recreatie, verkrijgen vergunningen, opname van drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen, projecten Dunea Warmte & Koude en nadeelcompensatie
Provincies en waterschappen	Reguliere en ad hoc afstemmomenten, accountmanagement, rondleidingen/bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, m.e.r.-procedure, netwerkbijsamenkomsten en stakeholderevents	Kostenreductie en minder hinder door slim samenwerken, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv. met ruimteclaim), verkrijgen vergunningen, opname van belang drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen en gebiedsdossiers, provinciale milieuverordening
Partners en leveranciers (o.a. netbeheerders, aannemers, ingenieursbureaus, belangen-groeperingen, andere terreinbeheerders en vrijwilligers)	Afstemmomenten op operationeel, tactisch en strategisch niveau, accountmanagement, rondleidingen/bezoeken, leveranciersdag, Blauwe Netten, inkoopmanagersoverleg	Kritische blik op eigen functioneren/werkprocessen, werken volgens de Dunea gedragscode en normen en waarden, samenwerking op multi-utility-gebied (via intentieverklaringen/ overeenkomsten), verduurzaming in de keten, levering van gevraagde diensten en producten, organisatieontwikkeling inkoopvolwassenheid
Rijksoverheid (toezichthouder)	Reguliere en ad hoc- afstemmomenten, accountmanagement, rondleidingen/ bezoeken, strategisch omgevingsmanagement, vertegenwoordiging via VEWIN, media	Inbreng in landelijk beleid op gebied van drinkwater en natuur (beleidsnota drinkwater, beleidstafel droogte, delta-aanpak waterkwaliteit, deltaprogramma, N2000, stikstof, etc.), goedkeuring op tarieven, financiële ruimte voor investeringen (beleid WACC), belasting op leidingwater, invulling van de zorgplicht voor drinkwater (bijv. met ruimteclaim), normstelling drinkwater, verkrijgen vergunningen/handhaving op lozingsvergunningen, opname van drinkwater en natuur in ruimtelijke plannen

Definities materiële onderwerpen

- **Kwaliteit drinkwater** Dunea levert schoon drinkwater. De vereiste kwaliteit van het drinkwater is vastgelegd in de Drinkwaterwet en het Drinkwaterbesluit. Wij monitoren scherp en investeren continu in schone bronnen en in waterzuivering om de kwaliteit van drinkwater in de toekomst te kunnen blijven garanderen.
- **Kwantiteit en continuïteit van drinkwater** Veranderingen zoals klimaatverandering en de energietransitie hebben impact op de kwantiteit en continuïteit van drinkwaterlevering. Om drinkwater uit de kraan in de toekomst te waarborgen investeren wij in waterbeschikbaarheid en onze vitale infrastructuur.
- **Bewust en duurzaam watergebruik** Omdat drinkwater niet meer vanzelfsprekend is en past bij een duurzame levensstijl, inspireren wij klanten en stakeholders de juiste keuzes te maken in kraanwatergebruik.
- **Goed beheer gebouwen, leidingen, zuiveringen** Voor het transporteren van water in de duinen naar drinkwater uit de kraan gebruikt Dunea assets, oftewel spullen of eigendom. Denk bijvoorbeeld aan gebouwen, leidingen, zuiveringsinstallaties etc. Om duurzaam te kunnen werken beheren en onderhouden wij deze assets (gebouwen, leidingen, zuiveringen) optimaal met het oog op prestaties, risico's en kosten.
- **Natuurbeheer en biodiversiteit** Dunea beheert en beschermt de waardevolle duingebieden Solleveld, Meijendel en Berkheide. De duingebieden hebben een bijzonder ecosysteem. De kwaliteit hiervan is tegelijkertijd voorwaarde voor een betrouwbare waterwinning. Daarom beheren en beschermen wij de biodiversiteit en gezondheid van dit ecosysteem.
- **Recreatie en contact met de natuur** De duinen zijn waardevol voor Nederland en Europa. De natuur geeft mensen uit de drukke Randstad rust, ontspanning en een plek om over de natuur te leren. Dunea wil voorkomen dat de bevolkingsgroei in de regio en de toenemende vraag naar recreatie een negatieve impact heeft op de natuur en biodiversiteit. Daarom werkt Dunea binnen Nationaal Park Hollandse Duinen onder meer aan spreiding van bezoekers over de regio en aan beleefbaar groen rondom de waardevolle duinen.
- **Klimaatneutrale bedrijfsvoering** Om drinkwater aan te bieden, gebruikt Dunea materialen voor bijvoorbeeld leidingen en gebouwen. Om onze voetafdruk (grondstoffen input-output) te minimaliseren zetten wij in op circulaire bedrijfsvoering waarbij elke grondstof een nieuw leven krijgt. Om binnen de Parijsdoelstellingen van 1,5 graden opwarming te blijven, worden wij in 2025 een klimaatneutraal bedrijf waarbij alle broeikasgas uitstoot van Dunea zoveel mogelijk zoveel mogelijk wordt beperkt en anders gecompenseerd.
- **Stimuleren aquathermie in de energietransitie** Dunea zet haar leidingennetwerk in voor aquathermie; het gebruik van water als een van de oplossingen in de energietransitie. Met aquathermie kun je gebouwen verwarmen en verkoelen. Deze laagtemperatuuroplossing warmt de omgeving minimaal op, van belang voor behoud van drinkwaterkwaliteit.
- **Klantgerichtheid** Dunea biedt klanten lekker en betrouwbaar drinkwater en informeert hierover zo goed mogelijk. In gesprek met onze klanten verbeteren we onze dienstverlening continu.
- **Sociaal maatschappelijk incasseren** Drinkwater is er voor iedereen. Daarom werken wij samen met schuldhulpverleningsprogramma's voor vroeg signalering van klanten met mogelijk financiële problemen. Ook werken wij aan de verdere implementatie van sociaal maatschappelijk incasseren.
- **Veilige werkomstandigheden** Dunea wil dat haar werknemers veilig kunnen werken. Daarom minimaliseren wij de risico's tijdens de uitvoering en richten wij onze gebouwen, leidingen en zuiveringen zo veilig mogelijk in.
- **Duurzame inzetbaarheid van personeel** Dunea is een aantrekkelijke werkgever. Om aantrekkelijk werkgever te blijven heeft Dunea aandacht voor de vitaliteit en groei van individuele werknemers.
- **Innovatie en kennis** Dunea investeert in innovatie en kennisontwikkeling voor haar drinkwateractiviteiten, natuurbeheer en dienstverlening.
- **Samenwerken in de keten en omgeving** Drinkwaterwinning heeft invloed op de omgeving en op de maatschappij. Daarom zorgt Dunea ervoor dat belanghebbenden, zoals omwonenden of natuurorganisaties, altijd en structureel worden betrokken bij beslissingen die Dunea maakt. Daarnaast werken we samen met actieve partners in de keten aan belangrijke thema's zoals eerlijk werk, diversiteit en inclusie. Zo zorgen we samen voor een betere verbinding tussen Dunea en haar omgeving.
- **Transparantie en behoorlijk bestuur** Vanwege het publieke belang van de activiteiten van Dunea is een goed governance structuur belangrijk. Dunea is daarom transparant over de keuzes die zij maken en de prestaties die zij halen, bijvoorbeeld omtrent duurzaamheid. In dienstverlening en communicatie streeft Dunea naar tijdige en juiste informatie over haar activiteiten met het belang van onze klanten voorop.
- **Cybersecurity en dataprivacy** Digitalisering van de samenleving biedt kansen (bijvoorbeeld slimme meters voor procesoptimalisatie) en risico's. Daarom beschermen wij onze data en bedrijfsvoering.

[Dunea in een oogopslag](#)
[Bestuursverslag](#)
[Governance](#)
[Jaarrekening](#)
[Overige gegevens](#)
[Aanvullende informatie](#)

Overzicht uitstaande aandelen

In overeenstemming met het bepaalde in artikel 6, lid 1 van de statuten van Dunea N.V. hielden per 31 december 2023 de onderstaande gemeenten de hieronder vermelde aantallen aandelen. De aandelen hebben elk een nominale waarde van € 5 en geven op grond van het bepaalde in artikel 14, lid 8 van de statuten van de vennootschap recht op het uitbrengen van één stem per aandeel.

Gemeenten	Aantal aandelen
Alphen aan den Rijn	10.671
Den Haag	1.573.584
Hillegom	66.228
Katwijk	196.000
Lansingerland	190.295
Leiden	371.252
Leidschendam-Voorburg	227.544
Lisse	68.314
Noordwijk	131.687
Oegstgeest	75.688
Pijnacker-Nootdorp	167.920
Rijswijk	169.016
Teylingen	112.622
Voorschoten	76.068
Wassenaar	80.484
Zoetermeer	373.309
Zuidplas	109.318
Totaal	4.000.000

Begrippen- en definitielijst

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

Aantal administratieve aansluitingen

Het totaal aantal verbruiksadressen ultimo jaar waaraan Dunea rechtstreeks of door tussenkomst van een derde partij drinkwater levert en waaraan Dunea vastrecht in rekening kan brengen.

Aantal bezoekers Bezoekerscentrum Meijendel

Het geregistreerde aantal bezoekers in het Bezoekerscentrum Meijendel (de Tapuit).

Aantal geplaatste watermeters

Het totaal aantal geplaatste (aanwezige) watermeters ultimo jaar in panden in het voorzieningsgebied van Dunea.

Aantal inwoners

Het meest actuele totaal aantal inwoners dat ultimo jaar in het voorzieningsgebied van Dunea woont volgens CBS Statline.

Aantal medewerkers

Het aantal medewerkers ultimo jaar met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde en onbepaalde tijd. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.

Aantal meldingen (gevaarlijke situaties, ongevallen)

Totaal aantal meldingen van leermomenten, gevaarlijke situaties, bijna-ongevallen, letsel zonder verzuim en letsel met verzuim zoals geregistreerd in Topdesk.

Aantal technische aansluitingen

Het totaal aantal aansluitingen voor drinkwaterlevering vanaf het transport- en hoofdleidingnet naar een pand in het voorzieningsgebied van Dunea.

Afzet

Het totaal aantal m³ drinkwater dat in het leidingnet is gepompt en in het eigen voorzieningsgebied is afgeleverd.

Bouwrente (%)

De verwachte rente op de langlopende leningen ten opzichte van de verwachte gemiddelde langlopende lening portefeuille, die aan projecten in de Werken in uitvoering worden toegerekend alvorens deze worden geactiveerd.

CO₂-equivalenten

Rekeneenheid om de bijdrage van broeikasgassen aan het broeikaseffect onderling te kunnen vergelijken. Het is gebaseerd op het 'Global Warming Potential' (GWP): dat is de mate waarin een gas bijdraagt aan het broeikaseffect.

CO₂-voetafdruk

De CO₂-voetafdruk staat synoniem voor CO₂-footprint of carbon footprint en is een maat, uitgedrukt in ton CO₂, voor de uitstoot van broeikasgassen door de verschillende bedrijfsactiviteiten.

Compensatiemaatregel (CO₂)

Maatregel die genomen wordt om CO₂-uitstoot te compenseren door ergens anders minder CO₂ uit te stoten of juist CO₂ uit de lucht te halen. Bijvoorbeeld de aanschaf van gewaarborgde CO₂-certificaten gekoppeld aan CO₂-reductie projecten.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst*

Current ratio	De mate waarin aan verplichtingen op de korte termijn kan worden voldaan. Dit wordt berekend door de som van de vlottende activa te delen op de vlottende passiva.
Debt ratio	De verhouding tussen de kasstroom uit operationele activiteiten en de uitstaande schuldpositie. Dit wordt berekend door de som van alle leningen en schulden aan kredietinstellingen te delen door de operationele kasstroom.
Directe emissies	Directe emissies of 'scope 1'-emissies, zijn emissies die worden uitgestoten door installaties die in eigendom zijn van of gecontroleerd worden door de organisatie. Bijvoorbeeld emissies vanuit de drinkwaterproductie, emissies door eigen gasverbruik of emissies door het eigen wagenpark.
Drinkwatertarief per 1.000 liter (€)	Het tarief voor het drinkwater per m ³ .
Gemiddeld aantal medewerkers (fte's)	Het gemiddelde aantal medewerkers (fte's) is berekend door de som van het aantal fte, behorende bij medewerkers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde en onbepaalde tijd, per laatste dag van de maand en inclusief de stand per de laatste dag van het voorgaande jaar te delen door 13. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.
Gemiddeld rentepercentage (langlopende leningen) (%)	De rente op de langlopende leningen ten opzichte van de gemiddelde langlopende lening portefeuille.
Geproduceerd drinkwater	Het aantal m ³ geproduceerd drinkwater.
Incidenten Frequentie ratio (IF ratio)	Het aantal incidenten met verzuim en letsel van eigen medewerkers x 1.000.000 / bezettingsuren.
Indirecte emissies	Dit zijn emissies die het gevolg zijn van activiteiten van het rapporterende bedrijf maar plaatsvinden bij bronnen die eigendom zijn van of beheerd worden door een ander bedrijf. Deze emissies vallen in scope 2 of 3.
Ingenomen rivierwater	Het aantal m ³ ingenomen rivierwater.
Integraal drinkwatertarief per m³	Het integrale tarief dat een gemiddelde klant (in omvang en verbruik) voor een m ³ drinkwater betaalt, zonder opslag voor precarioheffing en Belasting op Leidingwater en exclusief btw.
Interest coverage ratio	De mate waarin het bedrijfsresultaat toereikend is om de rentelasten te kunnen dragen. Dit wordt berekend door de rentelasten te delen op het bedrijfsresultaat.
Klimaatneutraliteit	Term die aangeeft dat - binnen de gedefinieerde systeemgrenzen van een bedrijfsactiviteit - er op jaarbasis geen netto uitstoot van broeikasgassen is. De organisatie kan zelf bepalen of dit betrekking heeft op scope 1 en 2 of dat dit ook betrekking heeft op scope 3 emissies.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst*

Lengte hoofdleidingnet (in km)

De lengte van het hoofdleidingnet per balansdatum (in km). Leidingen die buiten bedrijf zijn, zijn buiten beschouwing gelaten.

Lengte transportleidingnet (in km)

De lengte van het transportleidingnet per balansdatum (in km). Leidingen die buiten bedrijf zijn, zijn buiten beschouwing gelaten.

Niet in rekening gebracht verbruik

Het verschil tussen het totaal aantal m³ dat in het leidingnet is gepompt en afgeleverd in het eigen voorzieningsgebied en het totaal aantal m³ dat aan klanten in rekening wordt gebracht. Dit betreft niet gefactureerd verbruik zoals lek- en spui verliezen, bluswater, eigen gebruik voor het schoonmaken van leidingen, tijdelijke niet bemeterde aansluitingen en meetverschillen.

Operationele reserve waterkwantiteit

De operationele reserve geeft aan hoeveel ruimte er is in de productiecapaciteit om te voldoen aan de watervraag. De reserve wordt berekend door het verschil tussen de benodigde productiecapaciteit (incl. een opslag van 5% voor de minimaal benodigde reserve) en de beschikbare productiecapaciteit af te zetten tegen de minimale reserve van 5%.

PFAS

PFAS zijn door de mens gemaakte stoffen die onder andere gebruikt worden in toepassingen als textiel, waterafstotende sprays voor kleding of schoenen, voedselverpakkingsmaterialen, smeermiddelen, blusschuim en antiaanbaklagen in pannen. Van een groot aantal PFAS is bekend dat ze schadelijk zijn voor de gezondheid. PFAS komen in het milieu terecht via producten die we gebruiken en door de uitstoot en lozingen van fabrieken. Bekende voorbeelden van PFAS zijn PFOA, PFOS en GenX.

Rentabiliteit totaal vermogen (%)

De mate waarin het behaalde bedrijfsresultaat in verhouding staat tot het totale vermogen dat de organisatie aanhoudt om haar activiteiten te kunnen doen. Dit wordt berekend als de verhouding van het bedrijfsresultaat ten opzichte van het balanstotaal.

Scope 1 emissies

Directe CO₂-uitstoot, veroorzaakt door eigen bronnen binnen de organisatie. Het betreft de uitstoot door eigen gebouwen, eigen vervoer- en productie gerelateerde activiteiten.

Scope 2 emissies

Indirecte CO₂-uitstoot, door opwekking van ingekochte en verbruikte elektriciteit of warmte.

Scope 3 emissies

Indirecte uitstoot van CO₂, veroorzaakt door bedrijfsactiviteiten van een andere organisatie. Het betreft dan uitstoot door bronnen die niet in het bezit zijn van de eigen organisatie en waar ze ook geen directe invloed op kan uitoefenen.

Solvabiliteit (%)

De mate waarin aan de verplichtingen op de lange termijn kan worden voldaan. Dit wordt berekend door het eigen vermogen te delen op het totale vermogen, beide inclusief toevoeging van het in het jaar behaalde resultaat na belasting aan de overige reserve.

Dunea in een oogopslag

Bestuursverslag

Governance

Jaarrekening

Overige gegevens

Aanvullende informatie

- *Begrippen- en definitielijst*

Upstream- en downstream-activiteiten

Indirecte emissies uit scope 3 van het GHG-protocol zijn onder te verdelen in 'upstream emissies' en 'downstream emissies'. Onder upstream activiteiten kunnen activiteiten worden gerekend die plaats hebben gevonden voordat ons drinkwater bij de klant uit de kraan komt. Downstream activiteiten vinden plaats nadat ons drinkwater is afgeleverd.

Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied

Het totaal aantal m³ afgeleverd drinkwater dat in eigen voorzieningsgebied aan klanten in rekening wordt gebracht ten behoeve van huishoudelijk verbruik, de kleinzakelijke en de grootzakelijke markt.

Verkoop drinkwater in eigen voorzieningsgebied per administratieve aansluiting

Het gemiddelde aantal m³ drinkwater in eigen voorzieningsgebied dat in rekening is gebracht bij de klanten per administratieve aansluiting.

Vermeden emissie

Beperking van broeikasgasemissies elders door processen of producten zoals reststoffen van het drinkwaterbedrijf (bijv. ontharding). De vermeden emissies mogen niet worden toegerekend aan de CO₂-voetafdruk van het drinkwaterbedrijf, maar mogen wel inzichtelijk worden gemaakt in de rapportage.

WACC (Weighted Average Cost of Capital)

De gewogen gemiddelde kosten van het vermogen met betrekking tot drinkwateractiviteiten. De berekening is de som van het resultaat na belastingen met betrekking tot drinkwateractiviteiten en de rentelasten die betrekking hebben op drinkwateractiviteiten ten opzichte van het gemiddelde balanstotaal dat betrekking heeft op drinkwateractiviteiten.

Ziekmeldingsfrequentie

De ziekmeldingsfrequentie betreft het gemiddeld aantal ziekmeldingen per medewerker per jaar. Dit wordt gemeten door het totaal aantal ziekmeldingen te delen door het gemiddeld aantal fte.

Ziekteverzuim (%)

Het percentage ziekteverzuim is berekend door het totaal aantal verzuimde dagen (excl. zwangerschapsverlof) te delen door het totaal beschikbare aantal dagen, rekening houdend met een deeltijdfactor. Medewerkers met een stage-overeenkomst zijn buiten beschouwing gelaten, medewerkers met een opleidingscontract (BBL) zijn wel meegenomen.

Dunea

Plein van de Verenigde Naties 11,
2719 EG Zoetermeer

Postadres:

Postbus 756
2700 AT Zoetermeer
Telefoon: (088) 347 50 00
www.dunea.nl

De Tapuit, bezoekerscentrum Dunea

Meijendelseweg 40,
2243 GN Wassenaar
Telefoon: (088) 347 48 49

Uitgave © 2024
Dunea N.V., Zoetermeer

Concept & realisatie

CF Report

Fotografie

CF Report
Dunea Beeldbank
Kim van Holsteijn
Joost Priem
Dini Thibaudier
Emiel Minnee
Jerry Meijs

www.dunea.nl

